מעריב
סופשבוע
ו' בתמוז, תשמ"ז 7.1987
אבא מ
עכשיו
רוני מילוא, צוחק מי שעוזב אחרון ■ צעיר בן מאה, יש זקנים יפים ■
ריאנה, נסיכה על גג פח לוהט ■ אהרון אבן־חן, עתונאי מעולם אחר ■
וששים במילכוד. הכושי עשה את שלו ■ אלי דיין, על תקן הנביא ירמיהו
גם אתה לא יכול להבחין...
כשאין רואים את
הבקבוק, התווית
והשם,
אפשר רק מדבר אחד
להתרשם – הטעם.
מזוג קוקה קולה וכוס
טמפו קולה
ותראה שגם אתה
אינך יכול להבחין
טמפו
טעם ותאמין. טמפו.

100% פריגת עולה מעט!
גת גבעת חיים
פריגת תפוזים
100%
מיץ תפוזים מרוכז
פריגת
...ת קטן אחד נותן 5 כוסות גדולות של מיץ טבעי,
...וברא לכל המשפחה.
...קל לנשיאה, נח לאיחסון וחשוב מכל -
100% פריגת עולה מעט!
...ן 14 מיצים טבעיים, נפלאים.
פרי טבעי אקיבוץ גבעת חיים

מבצע
טול טאפול
הרובוט הענק
20,000 פרסים! כל יום הגרלה!
פרס ראשון:
הרובוט הענק "טולי טמפולי"
במבצע "טולי טמפולי" אתה יכול לזכות כל יום בפרסים נהדרים: 5 רובוטים חכמים, 5 צלחות ריגול להאזנה מרחוק, 5 אורגנים, 10 ווקי־טוקי עם רצועת יד, 75 מכוניות רובוט, 200 מצלמות ובסיום המבצע הפרס הגדול מכולם - הרובוט הענק "טולי טמפולי".
כן! טולי טמפולי, רובוט מדבר שגובהו מטר וחצי, יכול להיות שלך!
רוצה לזכות?
גזור, הדבק ושלח.
במבצע "טולי טמפולי" אתה יכול לזכות בקלי קלות. קנה שקיות טמפולי בטעמים שאתה הכי אוהב, ולאחר שתסיים לשתות, גזור מעל האריזות את אותיות טמפולי והרכב מהן את המשפט:
ט-ו-ל-י ט-מ-פ-ו-ל-י ו-י-ו-פ-י ל-י
כעת, הדבק את האותיות על דף נייר, כתוב את פרטיך האישיים בתלוש המופיע בחלקה התחתון של המודעה, גזור, הכנס למעטפה ושלח למבצע "טולי טמפולי", ת.ד. 510 נתניה 42104.
זכור! ככל שתשלח יותר מעטפות יגדלו סיכוייך לזכות.
ההשתתפות אסורה על עובדי חברת טמפו תעשיות בירה בע"מ וניתם מערכות תדמית, ובני משפחותיהם.
המבצע בתוקף עד 31.8.87 וכפוף לתקנון המצוי במשרדי החברה.
לכבוד מבצע "טולי טמפולי" ת.ד. 510, נתניה 42104
רצ"ב האותיות המרכיבות את הסיסמא: "טולי טמפולי ויופי לי".
שם משפחה ______ שם פרטי ______
כתובת ______
______ מיקוד ______
טמפו
טמפולי - משקה שלי

סופשבוע

ו' בתמוז, תשמ"ז 3.7.1987

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

© 1987 כל הזכויות שמורות ל"מעריב"

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: יעל תורן, שרי אנסקי
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

את ד"ר דוד דנון ממכון ויצמן פגשתי ושמעתי לראשונה, לפני מספר שנים, בנסיבות שונות מאלה אשר סימה קדמון עוסקת בהן בשיחתה את לכתבה "צעיר בן מאה". ראשיתו העידה מעט מאד על אחריתו. זה היה טוסח רדיו בגלי צה"ל על עמיחי ("גידי") פגלין ז"ל, מפקד חיל הקרב של אצ"ל שנהרג בתאונת דרכים כשהיה יועצו לענייני טרור של ראש הממשלה מנחם בגין. דוד ועמיחי, צמד חמד, שני מוחות מבריקים עתירי תחבולות, שגדלו יחד בתל־אביב, יחד הצטרפו ל"הגנה" ויחד פרשו ממנה לאצ"ל באמצע שנות ה־40, במחאה על הבלגת מוסדות הישוב כלפי התנכלות הבריטים לספינות המעפילים של פליטי השואה. דוד סיפר איך נגרר אחרי עמיחי לבצע פעולת חבלה פרטיזנית במשאיות של חברת התובלה הבריטית "האחים סטיל" ביפו.

הם לא ביקשו אישור ממפקדת האצ"ל. תכננו לפרוץ את גדר חניון המשאיות ולהטמין את מטעני החבלה. את המטענים רקחו במטבח של משפחת פגלין, בליל שבת, ערב הפעולה. אמו של עמיחי סיפרה איך כתשו במכתש הנחושת שלה סוכר ופחם בקולי קולות שסיקרנו את האורחים בסלון. היא נאלצה לחפות בתרוץ ש"הילדים סתם משחקים שם". כבני 22 היו ה"ילדים". דוד זוכר שאת המרעומים ומנגנוני ההשהייה הרכיבו מבקבוקים של טיפות עיניים, נייר צלופן, חומצה גפריתנית, תיל נחושת, אבני כביסה, ברגים ומצברים של פנס כיס. הפעולה הצליחה. "נשמע קול נפץ קל", סיפר דוד דנון, "ואחריו התלקחו המשאיות באש חזקה וחמה". מפקדת האצ"ל העמידה את הצמד לדין משמעתי. כמעט ארבעים שנה אחרי, ד"ר דנון לא נשמע מצטער או מתחרט. זו היתה פעולת החבלה הכמעט יחידה בקריירה שלו, והיא לא עלתה בחיי אדם. זמן לא רב אחר־כך נפרדו דרכיהם. עמיחי המשיך לעשות מלחמה בתחבולות, ואילו דוד – שבעצם חלם להיות צייר – עבר תסבה להצלת נפשות. הוא נשלח ללמוד רפואה, ואחרי הקמת המדינה היה מבכירי הרופאים בשרות חיל־האויר, שעזר בפיתוח נושא פינוי הפצועים משדה הקרב במטוסים.

בעשורים האחרונים, במכון ויצמן, הוא התמקד בחקר תופעות הזיקנה. איך להאריך את תוחלת החיים, וחשוב מזה – איך לשפר את איכות חייהם של הקשישים. "יש זקנים יפים", הוא מסכם באזני סימה קדמון את הפילוסופיה שלו ואת המחקרים הרבים הנערכים בשטח חברתי זה שחשיבותו גוברת בדור האחרון. "הכל תלוי רק בנו". ד"ר דנון מבריק בשטח זה, מקובל ונערץ על כל העוסקים בנושא הקשישים. הדברים שהוא משמיע חשובים, לא רק בפני עצמם. הנושא כולו סובל מהסברה לקויה שבעקבותיה משתרשות דעות שגויות על החיים אחרי גיל 60. מהבורות הזאת סובלים הקשישים ולא מעט גם ילדיהם. את דבריו יש לקבל, אפוא, כתרומה נוספת לשיפור אותה איכות חיים שמחקרי המכון חותרים אליהם.

צ. לביא

בשער: אלימות בסלון. כתבה בעמ' 14–17.
צילום: שמואל רחמני

6 צוחק מי שעוזב אחרון
מאת יעל פז־מלמד
10 צעיר בן 100
מאת סימה קדמון
14 אבא מכה את אמא
מאת אביבה מץ
18 אבן חן
מאת תלמה אדמון
24 נשיכה על גג פח לוהט
מאת יוסף פינקלסטון ושרית פרקול
31 עיול "סופשבוע"
מאת נילי פרידלנדר
33 לאכול בחוץ
מאת מאר"ל
36 שעת פרטי, יצחק שטייגר
מאת נורית ברצקי
38 נאפוליאון חי או מת
מאת עירית שמגר
41 שיר אחד הוא רק ידע
מאת טל בשן
46 גששים במילכוד
מאת יצחק בן־חורין
50 לפתות שחורה אחת
מאת יהודית חנוך
53 שיפודים
מאת מאיר עוזיאל
54 חיים ואוהבים
מאת תמר אבידר
55 פנטהאוז
מאת יגאל לב
55 הורוסקופ
60 "מעריב" לפני 35 שנה
בעריכת גבריאל שטרסמן

רענן לוריא

המראה מוצלחת לכיוון שלום בר־קיימא

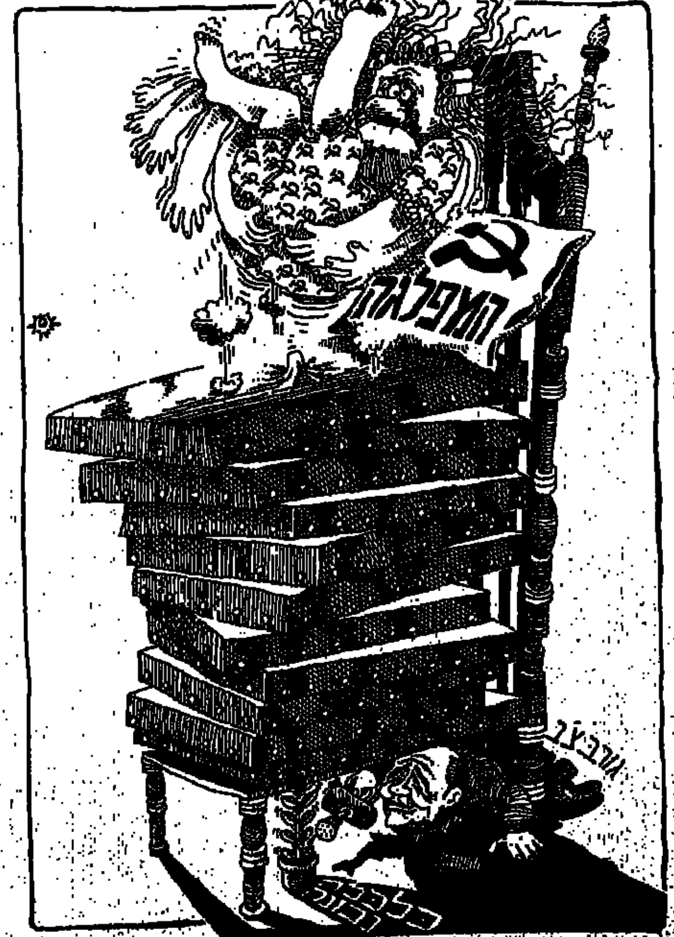

צוחק מי שעוזב אחרון

סגן־השר רוני מילוא, פתאום כוכב אחרי הבעיטה ממשרד הפנים. נחמד בארבע עיניים, בלי חליפה, מחוץ לתחום הטלוויזיה. גם פקידי המשרד אהבו אותו. לא המנכ"ל. הבטיחו לו עצם רכה בגרון. לא קשוחה ומושחזת שמצפצפת על לשון המאזניים הקואליציונית, מזיזה את שעון הקיץ ומוחקת "אות קין" ממצח ילדי חו"ל המאומצים. יש חיים אחרי אריה דרעי. מי בדיוק שיקר שם את מי?

מאת יעל פז־מלמד   צילומים: ראובן קסטרו

ביום רביעי שעבר נכנס אריה דרעי אל יצחק שמיר, והודיע לו: "או אני, או רוני מילוא". למרות שיותר מארבעים שנות־חיים מפרידות בין מנכ"ל משרד הפנים, הילד המגודל שזה עתה סיים שירות צבאי בן ארבעה חודשים, לבין ראש הממשלה – התייחס שמיר לדברים ברצינות תהומית. כי אם דרעי הולך – הולכת גם ש"ס. ואם ש"ס הולכת, נוטה לשון המאזנים ויש בחירות. אם יש בחירות – רע מאוד לשמיר, ואולי לליכוד כולו. כך נהפכים פשוטי־עם למלכים, לפחות בפוליטיקה. מלכתחילה ידע שמיר שאין ברירה. רוני מילוא, הממונה מטעמו על משרד הפנים, יהיה חייב לעזוב את תפקידו. אבל איך יסביר זאת לבךטיפוחיו, אותו גידל כל השנים לתפארת מדינת ישראל והמפלגה, שגם תיפקד היטב במשרד הפנים?

"אני תומך בך ובמעשיך", אמר שמיר למילוא בטלפון. "מילאת את תפקידך על הצד הטוב ביותר. עכשיו תחליט, וההחלטה היא שלך בלבד: או שאתה עוזב את המשרד, או שש"ס עוזבת אותנו ויש בחירות". כעבור שעות אחדות הניח מילוא על שולחנו של ראש־הממשלה את ההודעה שהוא עוזב את תפקידו במשרד הפנים. אפשר לעבור בשקט למשבר הממשלתי הבא. ש"ס, על תקן של לשון מאזניים דינמית, יכולה להתפנות ולחשוב על האולטימטום הבא, שיגמר גם הוא, יש להניח, בהתאם לרצון מועצת הכמי־התורה.

יומיים אחר־כך, יום שישי בארבע אחר־הצהריים, עמד רוני מילוא בחניון תל־אביבי וניסה להיזכר היכן השאיר את מכוניתו. ואז התברר לו שהוא כוכב. "איך נתנו לך ללכת, השאירו את הדרעי הזה למרר לנו את החיים", אמר הראשון שניגש. "אי־אפשר נגרם, האו? הם ינצחו תמיד", אמרו שני בחורים צעירים שהתלבטו באיזה תור יתפסו יותר מהיכות. "למה ויתרת להם?", צעקה אליו בחורה. "כל הכבוד", אמרו שלושה אחרים. ככה זה נמשך, וכמשך כל הזמן חייך מילוא בביישנות, (כן, בביישנות), התרגש כמו תלמיד שקיבל תעודת הצטיינות, ואמר: "ראיתם שמעתם נו, מה תגידו?".

מה נגיד? שלפעמים גם לפוליטיקאים יש שעות־חסד, בהן נראה פתאום שיש חיים אחרי ש"ס ואחרי המלחמות הקטנות והמתישות, ואפילו אחרי אריה דרעי. ומילוא, לזכותו ייאמר, הרוויח את נחת־הרוח הזאת ביושר. והוא גם לא מפונק בה יותר מדי. ברוב המקרים הוא האיש שאוהבים לשנוא, רוצים לשבור את הטלוויזיה כשהוא מופיע בה, הדור בחליפותיו המחוייטות, מסורק למשעי, מדבר בטון שמעורר אנטגוניזם גם בקרב אלה הקרובים אליו ברעותיו, אומר דברים שמקפיצים גם את המותשים והעייפים מבינינו.

אחרי שמבלים בחברתו כמה שעות טובות, קשה להבין בשביל מה הוא צריך את זה. מה יש לו למשוך אליו את האש כל הזמן, ובגדול. שכן גם אם נקח את מידת החנופה והנחמדות שכל פוליטיקאי עוטה על עצמו בבואו לדבר עם עיתונאי, עדיין נשאר בו די כדי להפתיע כשמכירים אותו מקרוב.

קודם־כל הוא בלי חליפה. עדיין מסודר מאוד, החולצה הלבנה קיצרת־השרוולים מבהיקה ומגוהצת, הנעליים מצוחצחות, קפל חד במכנסיים ("לא תתפסי אותו בג'ינס גם אם תמותי", אומר חבר למפלגה, שהוא גם חבר אישי). מעבר לחליפה, הוא גם בלי הדמגוגיה והנאומים המסודרים והכומכסטיים, שמאפיינים את הופעותיו הפומביות. הוא צוחק הרבה, אומר כמה וכמה פעמים שהוא לא בטוח שהוא צודק, מדבר בלשון ערכנית, אפילו מרכל קצת פה ושם על חברים משותפים. אפשר ללכת אתו על "סמול־טוק", לדבר בניחותא, אפילו על שמעון פרס ועזר ויצמן. לא, על משה שחל לא. לאיש הזה הוא לא מתכוון לסלוח.

ומתברר שהוא גם קצת שכחן, ויודע לצחוק על עצמו. פתאום מתברר שלאיש שהיה מופקד עד אמצע השבוע שעבר על משרד הפנים, אין תעודת־זהות. זאת אומרת יש לו, אבל הוא לא בדיוק זוכר היכן הניח אותה. עכשיו, כשהוא מבקש לשלם בצ'ק בעבור דבר מה שקנה, והמוכרת מתעקשת על תעודת־זהות, הוא שואל בלחש, בסוף כולו, "את חושבת שבעל־המקום יכיר אותי וישתכנע שהצ'ק בסדר?" אלא שגם לבעל־המקום קשה קצת לעכל את העובדה שרוני "גוז־דינר". מה עוד שרוני מסמיק קצת ואומר, שאם האיום? הוא האיש שעומד בשקט בצד ומחכה

(המשך בעמוד הבא)

מילוא: "כשדרעי ראה בכנסת את הפקיד משוחח אתי, דרש בגסות שידווח לו על מה שוחחנו. כשנתברר לו, החל לצעוק על אותו בחור, שיכול להיות סבא שלו, עובד כבר שלושים שנה במשרד, איש מקצוע מעולה. ואת כל זה הוא עשה בנוכחות אנשים. לא ידעתי איפה לקבור את עצמי מרוב בושה".

"האיש [דרעי] פשוט שיקר לראש הממשלה במצח נחושה. אני אמרתי את זה גם לשמיר, וגם הוצאתי על זה מכתב. אני רוצה להיות מכוסה למקרה שיום אחד יתחילו לבדוק, ואני בתור אחראי מיניסטריאלית אחוייב לתת את הדין על השקרים של המנכ"ל".

מקורבי דרעי: "מי ששיקר כל הזמן במצח נחושה זה רוני מילוא. הוא לא עשה כלום במשרד, לא מכיר בכלל את העניינים, לוקח דברים שעבדו עליהם שנים, יוצא אתם לעתונות, וכולם חשבו שזה הישג שלו. אם הוא טוען שדרעי שיקר, שיוכיח את זה, שידרוש להעמיד אותו לדין".

בוא לעשות עסקים במחלקה ראשונה.

בנק הפועלים מקים בסניפיו יחידות עסקים נפרדות. סניף בנק לאנשי עסקים בתוך הסניף הכללי.

שרות סופר עסקי

איש עסקים, עצמאי, בעל מקצוע חופשי, עוד יתרון של שרות סופר עסקי הפועל בשבילך.

בבנק הפועלים יודעים שזמנך יקר ועניינך הדורשים טיפול מיוחד. לכן אנו מקימים במספר גדל והולך של סניפים, יחידות נפרדות של שירות סופר־עיסקי המיועדות אך ורק לאנשי עסקים.

שרות סופר־עסקי מאפשר לך לרכז ביחידות אלה את כל ענייניך הכספיים וליהנות משרותי עו"ש, טיפול בנושאי אשראי, יעוץ השקעות ועוד, באווירה אישית וברמה מקצועית גבוהה.

שעות הפתיחה המורחבות ביחידות העסקים יאפשרו לך לקבל שרותים בנקאיים בשעות הנוחות לך, גם בשעות הצהריים המאוחרות כשאתה סוגר את העסק שלך.

בוא ותראה איך עושים עסקים, טוב יותר.

בוא ותראה איך פועלים טוב יותר

בנק הפועלים

(המשך מהעמוד הקודם)

רוצים עוד הוכחה, הוא ימסור גם את מספר הנעליים שלו ושל אשתו. המוכר חייך קצת, ואני האמנתי לסיפורים שהבחור נולד וגדל כאן בארץ, היה אחד מהחבר'ה ששיגעו את המורים ב"תיכון־חדש", והחבר הכי טוב שלו הוא גידי בקר, מן הפעילים ב"שלום־עכשיו".

נו, אז למה אתה כל־כך מעצבן כשאתה מופיע ברדיו או בטלוויזיה? אולי אתה צריך איזה יועץ תקשורת שיעזור לך להיות נינוח וחברמן גם בהופעות פומביות?

"כי אני אומר את מה שאני חושב, אבל בדיוק. ומה שאני חושב לא מוצא חן בעיני הרבה אנשים. אני לא יודע אחרת. אני אף־פעם לא אהיה כמו דן מרידור או מאיר שטרית, שגם כאשר הם אומרים דברים חריפים ביותר – הם יוצאים אנשים מאוד נעימים ונחמדים. אני אף־פעם לא אסחוף אחרי המונים, לא אהיה במצב שכולם אוהבים אותי, גם אלה שמתנגדים לי. אני, שלא כמו חלק מחברי הטובים, לא יודע להגיד דברים קשים ולהישאר אהוב. אותי תמיד או שישנאו מאוד – או שיאהבו. מה אני יכול לעשות? כזה אני".

"אבל", הוא מוסיף, "אני לא רק אומר מה שאני חושב. אני גם עושה מה שאני מאמין בו". וזה, בסופו של דבר, מה שהפיל לו את הכסא במשרד הפנים, והחזיר אותו להיות סגן־שר במשרד ראש־הממשלה, מטפל בקשר של שמיר עם הכנסת. את הכסא עצמו, דרך־אגב, לא לקחו לו. גם כשהיה ממונה על משרד הפנים, הוסיף לשבת בלשכת ראש־הממשלה, בחדר שהיה שייך לעזר ויצמן כאשר פרס היה ראש־ממשלה, מין חדרון שנראה שייך יותר לפקידה הפלוגתית או למזכירת המח"ט מאשר לסגן שר. היום נוספו לו כמה עציצים, שלא היו בתקופת עזר, ונלקח ממנו המאוורר הישן, שסיפר לכל עובר את האבק שהצטבר על כנפיו.

מן החדר הזה החל, לפני כחצי שנה, לטפל בנושאי משרד־הפנים, כאשר הרב יצחק פרץ התפטר מהממשלה והשאיר את המשרד בידיו של עוזרו הנאמן, המנכ"ל הרב אריה דרעי. למעשה הופקר תיק הפנים בידי ראש הממשלה. אך לכולם היה ברור שאין לשמיר ראש וזמן לתקציבי מועצות מקומיות וצרות של מרשם תושבים. לפיכך, מינה את מילוא, מעין שר־הפנים בפועל, למעט מקרים בהם תידרש החלטה של שמיר על החלטה זו או אחרת.

אלא שהתהליך הזה לא היה מקובל על אריה דרעי. בשבילו היה מילוא עצם בגרון. הבעיות החלו כשהעצם התקשתה והתחדדה, ואולי עוד קודם לכן – בהבטחות שניתנו לרב פרץ ולדרעי מפי אישים בליכוד, כדי לשכנע אותם להיות עם העצם. הרגיעו אותם שרוני מילוא יהיה רק מתאם חסר כוח והשפעה בין דרעי לראש־הממשלה. אז הם לא דאגו. מה גם שידעו היטב מי נשאר במשרד לשמור על המשמרת. אריה דרעי, למרות שהוא רק בן 27, כבר אכל לארוחת בוקר אבנים גדולים מהסגן־שר. לפחות כך הוא חשב. אבל הדברים התגלגלו אחרת. וגם בליכוד מודים שהיום שרוני מילוא הפתיע. הוא נהג במשרד הפנים לא כפוליטיקאי שמנסה להלך בין הטיפות מבלי להרטב ולהרטיב יחד אתו את מפלגתו כולה. ואם בליכוד מדברים על הפתעה, על אחת כמה וכמה בש"ס. בחלומותיהם הכי־שחורים לא העלו על הדעת שמילוא יקדם נושאים שמבחינתם היו בבחינת ייהרג ובל־יעבור.

החלטתו הראשונה, מיד לאחר כניסתו, היתה להנהיג את שעון־הקיץ. חודשים התלבטו בשאלה הזו, בין סקרים וחוות־דעת של משרדי האוצר והאנרגיה שהקדמת השעון תחסוך עשרות מיליוני שקלים בחודש, לבין מימצאי הרב פרץ שטען כי הכל הבל־הבלים. מקורבי הרב פרץ אומרים שגם הוא מקבל את אותה החלטה אילמלא פרש, ולא צריך להתפעל כל־כך ממלא מקומו. בכלל, הם טוענים, מילוא רק הצליח "למרוח את התקשורת", ובעקבותיה את הציבור כולו. "האיש לא דרך במשרד הפנים, נשאר לשבת במשרד ראש־הממשלה, ובעיקר העביר הודעות לעתונות. כל אותו זמן עבדו פקידי משרד הפנים בשקט על הדברים, ומילוא היה קוצר את הפירות".

> "אני אומר את מה שאני חושב, אבל בדיוק, ומה שאני חושב לא מוצא חן בעיני הרבה אנשים. אני אף־פעם לא אסחוף אחרי המונים, לא אהיה במצב שכולם אוהבים אותי, גם אלה שמתנגדים לי. אני, שלא כמו חלק מחברי הטובים, לא יודע להגיד דברים קשים ולהישאר אהוב. אותי תמיד או שישנאו מאוד או שיאהבו".

פקיד בכיר במשרד הפנים, המסרב להזדהות מחמת היותו עובד מדינה, אומר שהדברים הללו רחוקים מלהיות אמת. "זה נכון שמילוא לא ישב במשרד, אבל זה היה בשל תביעה מפורשת של דרעי והרב פרץ. למרות שהוא לא נכח פיזית, נוכחותו היתה מורגשת. פשוט תענוג היה לעבוד עם האיש. פתאום יש הכרעות ענייניות, ללא שיקולים של טובת מועצת חכמי התורה. היית בא אליו עם נושא מסויים, היה לוקח לו זמן קצר ללמוד את העסק, ומיד אחרי שכל העובדות היו לפניו – היתה נופלת ההכרעה. דרעי התהלך במשרד כמו משוגע. כל מי שמכיר אותו ידע שבמוקדם או במאוחר הוא יסלק את מילוא מדרכו אחת ולתמיד".

החלטתו השנייה של מילוא, ואולי האמיצה ביותר מבחינתו, נגעה להקמת איצטדיון הכדורגל בירושלים. שלוש שנים דנה הוועדה המחוזית בנושא הסבוך, שמעה עשרות אם לא מאות ערעורים. סחבת קשה לתיאור. סיפור לימות המשיח. מילוא חתם על התכניות חודשיים אחרי שנכנס למשרד. "מאז", אומר ח"כ מן הליכוד שמעדיף לא לריב בפומבי עם הרב פרץ, "הבינו בש"ס שצריך למצוא מהר את הדרך להחזיר את כבוד הרב אל נחלתו במשרד הפנים. אחרת יהיה מאוחר מדי. בכל המגעים של הליכוד עם ש"ס, הונחה על השולחן תביעה אולטימטיבית אחת: נחזור לממשלה ונתמוך בליכוד בתנאי אחד: שמילוא יסולק ממשרד הפנים".

עד שסולק, סבלו הפקידים. לא היה ברור להם איזו מדיניות עליהם לבצע: של רוני מילוא או של המנכ"ל. למרות שדרעי היה למעשה עובד ציבור כמותם, הוא סבר שבכוחו להכתיב מדיניות. מילוא מספר איך שוחח פעם עם דרעי על עתידו, בהנחה ששר מן הליכוד יקבל לידיו את תיק הפנים. המנכ"ל אמר: "בי לא יכולים לגעת. אני סיוויל סרוונט", ומילוא ענה לו: "לא ידעתי שיש לך חוש הומור כזה מפותח".

פקיד בכיר במשרד הפנים: "בכל פעם שמישהו מהפקידות הבכירה נפגש עם מילוא, היה דרעי מתחיל להשתולל. היה חוקר אותנו כמו במשטרה על מה דיברנו, מה החלטנו, נותן לנו להבין שלטובתנו כדאי שלא נבצע את החלטותיו של מילוא. זה היה מצב בלתי־נסבל. הוא נתן להבין שכדי לשמור על עורנו מוטב להמנע מפגישות עם מילוא. מצד שני, בכל מגע שהיה לנו עם מילוא, לא יכולנו שלא להתפעל מכושר החשיבה והביצוע שלו. יכולתו לראות את התמונה הכוללת, ולחוש בכוונותו להיאבק על עניינים עקרוניים. הוא העריך אותנו כאנשים מקצועיים, הקשיב לכל מה שיש לנו לומר, ואחר־כך היה חותך במהירות ונכון".

רוני מילוא: "הדבר שהכי פגע בי ביחסי עם אריה דרעי, התרחש כשלושה חודשים אחרי שהגעתי למשרד. יום אחד זימנתי אלי לכנסת את אחד הפקידים הבכירים של המשרד, כדי לדון בהצעת חוק שעמדנו להעלות. איך שאנחנו יורדים לעבר המזנון, אנחנו נתקלים בדרעי יושב עם אחד מאנשי ש"ס. כשהוא ראה את הפקיד משוחח אתי, דרש בגסות שידווח לו על מה שוחחנו. כשנתברר לו, החל לצעוק על אותו בחור, שיכול להיות סבא שלו, עובד כבר שלושים שנה במשרד, איש מקצוע מעולה. ואת כל זה הוא עשה בנוכחות אנשים. לא ידעתי איפה לקבור את עצמי מרוב בושה. למה לא הגבתי? פשוט הסתלקתי מהמקום. לא יכולתי לראות את הבושה. היום אני באמת מצטער שלא הגבתי אז בחריפות".

בפברואר השנה, בעקבות פניות חוזרות ונשנות של אזרחים, החליט מילוא לבטל את הקידומת 20 שניתנה למספרי הזהות של ילדים שלא נולדו בארץ, לרבות אלה שנולדו בברזיל, גוירו ואומצו על־ידי הורים ישראלים. ההחלטה תפשה רק לגבי ילדים שנולדו או אומצו החל מחודש פברואר, אבל צריך היה לפתור את הבעיה לגבי אלה שנרשמו לפני כן.

מילוא: "אחרי שח"כ יאיר צבן עמד להגיש הצעת חוק פרטית בדבר ביטול הקידומת באופן רטרואקטיבי, פניתי ליועץ המשפטי של המשרד, והוא אמר שלא אכפת לו להגיע להסדר עם כל הורה שיגיש בקשה לביטול הקידומת. היא תאושר על המקום. סיפרתי לצבן על ההסדר, וביקשתי ממנו להסיר את הצעת החוק. צבן הסכים, ולפקידים הועברו הוראות מתאימות. כעבור יומיים־שלושה הודעתי על ההסדר מעל במת הכנסת. ואז החלו להגיע אלי פניות של הורים שסיפרו כי פקידי משרד הפנים מסרבים לשנות את הרישום. בירורתי, והסתבר לי שדרעי נתן הוראה לא לבצע את העניין. לא האמנתי למשמע אוזני. אני מתחייב בפומבי על מדיניות מסויימת, אומר לח"כ להסיר הצעת חוק, שכן העניין מסודר, ודרעי מחליט שהוא לא מבצע כי זה לא מתאים לו. הבנתי שככה אני לא יכול יותר להמשיך. יש פה עיוות של כל מינהל תקין, זו שערוריה שלא תיאמן.

"אבל זה לא היה רק עניין של מדיניות שהוא סרב לבצע. היתה הצטברות של דברים. זה גם השקרים שלו. לפני כחודש התקיים דיון אצל ראש הממשלה. שמיר שאל את דרעי אם הוא מעביר כספים מהמשרד לכל מיני מוסדות רתיים. 'לא', אמר דרעי, 'מאז שמבקר המדינה קבע שאסור להעביר כספים, הפסקנו עם כל העניין'. לא האמנתי למשמע אוזני. הלוא אני, במו עיני, ראיתי אותו מעביר כספים. האיש פשוט שיקר לראש הממשלה במצח נחושה. אני אמרתי את זה גם לשמיר: 'תדע לך שהאיש משקר'. הודעתי לו בהזדמנות מסויימת, וגם הוצאתי על זה מכתב. אני רוצה להיות מכוסה למקרה שיום אחד יתחילו לחקור, ואני בתור אחראי מיניסטריאלית אחוייב לתת את הדין על השקרים של המנכ"ל".

אריה דרעי סרב להגיב על הדברים. הוא בכלל להתייחס לפרשת מילוא. מקורביו אומרים: "דרעי שיקר? הרי מי ששיקר כל הזמן במצח נחושה זה הוא".

צעיר בן מאה

לא פחות מ־25 מחקרים של תופעות הזיקנה מתבצעים כעת במכון ויצמן. ד"ר דוד דנון, מי שעומד בראש המכון לחקר הזיקנה, אומר שגם אם לא יאריכו את חיי האדם עד 120 – את תוחלת החיים הממוצעת יצליחו להאריך, אך בעיקר ישפרו את איכות החיים של הקשישים. להיות צעיר בן מאה – זה כבר לא מדע בידיוני.

מאת סימה קדמון

על לוח המודעות שליד חדרו של פרופ' דוד דנון במכון ויצמן מוצמדת כרזה את העובדים למחזה "אהבה מאוחרת" בתיאטרון הקאמרי. חנה מרון ויוסי ידין בסיפור אהבה שפרח בבית קברות בין זוג קשישים שכולים, אלמן ואלמנה, הנאבקים בהתנגדות ילדיהם. הצעירים מגחכים על הרומן ומתנכלים לו, אולי מפני שחיי האהבה שלהם הרוסים או מתוסכלים. הרומנטיקה, אומרים ההורים המאוהבים, נמצאת בראש ולא בתעודת הלידה.

"יש זיקנה יפה", מאשר פרופ' דנון, מי שעמד בשנים האחרונות בראש המרכז לחקר הזיקנה במכון. "בתוכניות שוברות־הלב בטלוויזיה על מצבם של הזקנים, היה ראוי להדגיש שליד כל המיסכנים והחולים, יש זקן וזקנה יפים. בריאים יחסית. מעוררי קינאה. וזה תלוי רק בנו".

פרופ' דנון עצמו נראה כמי שעבר, ובהצלחה, ניסויים בעצירת הזיקנה. שזוף ונמרץ, במיכנסי ג'ינס וחולצת טריקו, הוא חלף זה מכבר מעבר לשנה ה־65 של חייו. לרמזים הססניים על גיל הפרישה הוא מגיב שזוהי החלטה שרירותית של פוליטיקאי, לא של אדם השייך לתחום מדעי הטבע או הרפואה. היה זה ביסמארק אשר הבטיח שהגברים יפסיקו לעבוד בגיל 65 והנשים בגיל 60, כשרץ לכהונת קאנצלר פרוסיה במאה שעברה. וכך זה נשאר. באותה תקופה, מציין דנון, זה היה גיל מופלג שהגיעו אליו רק שניים־שלושה אחוזים מאוכלוסיית אירופה. היום, כשתוחלת החיים עלתה, מהווים הקשישים 10 עד 12 אחוזים מהאוכלוסיה. האחוז עולה בהתמדה, כך שחייבים לתת עדיפות לחקר תופעות הזיקנה.

"הקשישים תופסים היום יותר משליש המיטות בבתי־החולים. ולא מדובר רק על עומס. הם סובלים. העובדה שהם צורכים יותר מארבעים אחוזים מכלל התרופות הנרשמות במדינה, מעידה שהם חולים. וכדי להבין מדוע מחלות מסויימות תכופות יותר וחמורות יותר אצל זקנים, חייבים להכיר את התהליכים הבסיסיים. חייבים לעודד מחקר בסיסי. רפואה זה לא מספיק. אי־אפשר לבקש ממתקן פנצ'רים לתכנן צמיגים שלא מיתבלים".

כשד"ר דוד דנון היה עדיין בשורות התובה שלו בחיל האוויר (ראה מסגרת), הזמין אותו פרופ' אהרון קציר ז"ל להצטרף למכון וייצמן ולחקור את נושא הטרומבוזיס (צבר של תאי דם הדומה לקריש, היוצר "פקק" בעורקים). לדבריו, דווקא הוא הוזמן מפני שבאותה תקופה היה היחיד שידע להשתמש במיקרוסקופ האלקטרוני.

"תוך כדי הסתכלות במיקרוסקופ, ראיתי תאי דם יפים וחלקים, ותאי דם מקומטים ומחוספסים. התאים היפים היו מעטים מאוד". התברר שהתאים היפים והחלקים היו דווקא התאים הזקנים. "נוכחתי לדעת שאני רואה בעיני. בהגדלה של עשרת אלפים – את ההבדל בין מיבנה של תא זקן למיבנה של תא צעיר. השכתי שאולי כאן נפתח בפני פתח להבנת תהליך ההזדקנות ברמה של התא הבודד".

זה היה לפני שלושים שנה. נושא שהיה מאוד לא באופנה נהפך לתחום עיסוקו של דנון. "אבל בכל פעם שעליתי בדרגה", הוא מספר, "זה היה בגלל תחומי עיסוק אחרים שחקרתי, ושבזכותם אפשר היה להדביק לי תארים, ולא בגלל הנושא הזה. העובדה שאני עוסק בחקר הזיקנה, לא היתה מעולם גורם משפיע בכל הנוגע לקידום. אז, בתקופה ההיא, אם הייתי מצהיר שמה שמעניין אותי זה הזדקנות תאים, אני משער שאף פעם לא הייתי עולה בדרגה".

פרופ' דנון – מדוע אנחנו מתים?

השאלה, עושה רושם, זוכה לבוז רב מצידו של הפרופסור: "אין לשאלה הדרמאטית הזו מקום", הוא אומר. "לכל אדם יש סיבה שבגללה נפסקו אצלו התופעות שאנחנו קוראים להם חיים. ב־30־40 השנים האחרונות, יש ניצחון ברור של הרפואה על המוות ה'טיבעי'. לפני זה, היה כתוב על 30 אחוז מתעודות הפטירה 'מת מוות טיבעי'. היום אין כמעט תעודת

"כל כך הרבה זקנים מפסיקים את חיי המין שלהם, ולא בצדק. כשנשאלתי עד איזה גיל אפשר להמשיך לקיים חיי מין, עניתי: כל עוד ממשיכים לתרגל – יש חיי מין. והתשובה הזו נכונה לאברי הגוף האחרים. גם להליכה, לשרירים, לזיכרון וליכולת המחשבה".

פטירה אחת שכתוב עליה כך. היום יודעים כמעט תמיד ממה הבן־אדם מת".

השאלה הבאה – מה זו, בעצם, זיקנה – אינה מצליחה לטשטש את הביזיון של השאלה הקודמת.

דנון: "הזיקנה, כמו שהיא מתקבלת בציבור, היא צירוף של המון תופעות וסימנים שבאופן תת־הכרתי נרשמים בתודעתנו כקשורים לזיקנה. למשל, כל הילדים מציירים אנשים וזקנים באותו אופן: זקן עם זקן, זקנה עם משקפיים וגב כפוף. האם זו זיקנה? אני מכיר הרבה ילדים עם משקפיים, והרבה בחורים צעירים עם זקנים. קמטים? יש הרבה צעירים שיש להם קמטים, וזקנים שאין להם קמטים בכלל. הזיקנה כתופעה היום־יום היא אוסף של תופעות שחלקן מצוי יותר בגיל המתקדם. סביר להניח שגב כפוף אפשר למצוא אצל יותר אנשים זקנים מאשר אצל צעירים. אבל מה להסיק מה זה זיקנה – קשה מאוד".

פרופ' דנון מתנגד לתת הגדרה כוללנית לזיקנה. "אם טוענים שהזיקנה היא תופעה כוללת, אז לא פלא שאנשים שחיפשו תאוריות על ההזדקנות, חיפשו גם תאוריות על גורם אחד להיזדקנות. היו תאוריות על ההזדקנות שאף אחת מהן לא עמדה במבחן. ההזדקנות אינה מחלה הנגרמת על־ידי דבר אחד שאם נזהה אותו נוכל למנוע אותה. לכל תופעה של ההזדקנות יכול להיות גורם אחר".

תאוריה אחת, לדברי דנון, טוענת שתופעות הזיקנה נגרמות על־ידי דעיכת המנגנון החיסוני של הגוף. "העובדה שאדם בן 80 יקבל דלקת ריאות וימות ממנה, ובחור בן 18 לא ימות – אולי באמת נגרמת בגלל שפעולת המנגנון החיסוני של הזקן פחות יעילה. אבל זה שאותו בן 80 איבד את שערותיו, שמיעתו נחלשה, ראייתו התקלקלה, שיניו נשרו והוא סובל מקטרקט – כל התופעות האלה לא נגרמו כתוצאה מדעיכת המנגנון החיסוני". היום עדיין לא ידוע מה גורם לדעיכת המנגנון החיסוני, אבל לדברי פרופ' דנון מתחילים להתקרב לגילוי.

האם יש קשר בין הגילוי הזה לאפשרות לפריצת דרך בחקר הסרטן?

פרופ' דנון מדגיש שגם אם ניקח את כל סוגי הסרטנים שבעולם ונרפא אותם, והמחלה לא תהיה קיימת יותר, תוחלת החיים הממוצעת, שהיא היום 74 שנים, תעלה בשנתיים בלבד. "אבל אם נרפא את מחלות הדם והלב, נוסיף לתוחלת החיים שלנו 14 שנים ונגיע לתוחלת חיים של 90 שנה".

לדעתו של דנון, האפשרות להגיע לחיים של מאה שנה אינה מדע בידיוני. לדבריו, על פי התכתיב הביולוגי, תוחלת החיים של המין האנושי היא אמנם כזו, וההוכחה היא שאנשים מגיעים לגיל הזה. דנון: "לפני 150 שנים אנשים מתו בגיל 40 בממוצע. לפני 100 שנה – הגיעו לגיל 45. בודדים הגיעו ל־90. אבל הגיעו. תמיד היה 'זנב' של סטטיסטיקה שהוכיח שאפשר להגיע לגיל מאה. והיום מספר המגיעים לגיל זה הולך וגדל, ויוסיף ויגדל אם נתגבר על כמה מחלות".

המושג "מוות טבעי", לדברי פרופ' דנון, הוא מושג אלגורי. זה פשוט מוות שלא יודעים מה גרם לו. "אם אדם מקבל תוך כדי שינה פרפור בחדרי הלב, הוא ימות מחוסר דם במוח. בבדיקה שלאחר המוות לא ימצאו שום סימן שיעיד ממה מת. יגידו שהוא מת מזיקנה, או שמת 'מות נשיקה'. אך למוות הזה יש סיבה מאוד מוגדרת".

על הזיקנה, לדברי פרופ' דנון, לא ניתן ללמוד מהטבע. זוהי תופעה אנושית: "אצל החיות בטבע אין זיקנה. הן מתות קודם. כשהצבי והאיילה גומרים להתרבות, הם מסיימים את תפקידם. הם כבר העניקו

(המשך בעמוד הבא)

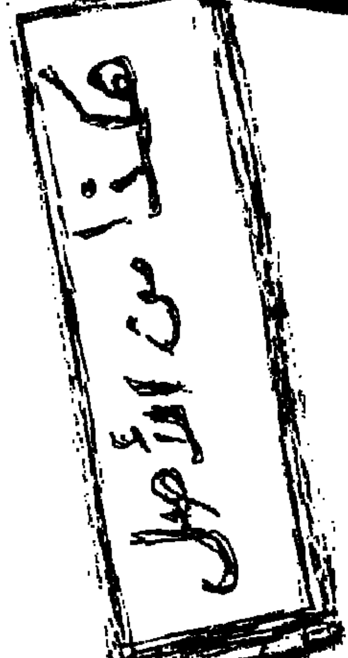

פיסגה
אבקת הכביסה המנצחת ב"מבחן האמריקני"
האמריקניות אינן מגיעות לכאלה תוצאות!

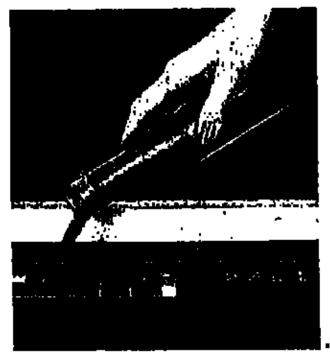

.1

בקבוק קטשופ נשפך לתוך תא-האבקה של מכונת כביסה שהכיל 4 קג' כבסים לבנים.

.2

2 כוסות מידה של אבקת הכביסה "פיסגה" הוכנסו לתא המיועד, והחל תהליך כביסה רגיל.

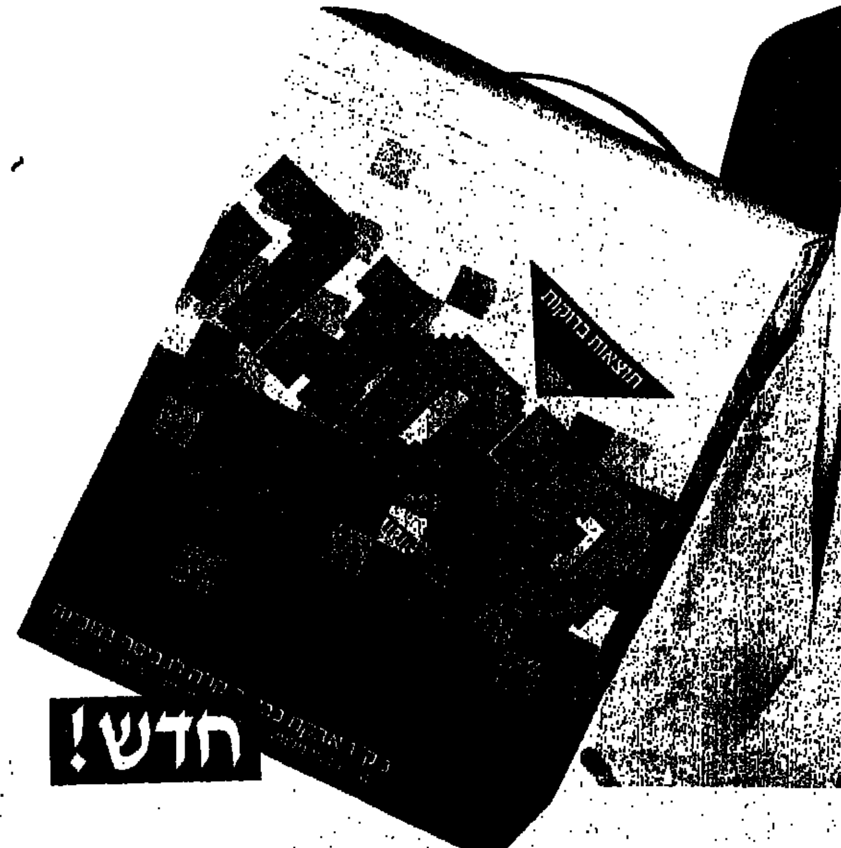

מוצרי התעשיה הישראלית פותחו את אבקת הכביסה הקלה "פיסגה", המיוצרת בשיטת "SPRAY DRYING" המבטיחה תוצאות מרביות. היא מתמוססת היטב במים בזכות מבנהו והרכבו המיוחד של כל גרגיר - שהוא חלול ודק דפנות. "פיסגה" מסירה כתמים ביעילות גם בטמפרטורות נמוכות. האבקה מכילה מרכיבים מיוחדים להגנה על הבד, לשמירה על רעננות הצבעים ולהגנה על מכונת-הכביסה מפני קורוזיות. "פיסגה" מכילה בושם עדין הנותן ניחוח רענן לכביסה.

בנוסף לאבקת הכביסה, באה חברת "פיסגה" להציג את: "קאראט" - אבקה למדיח כלים, "קאראט" - נוזל הברקה למדיח, "קאראט" - מלח למדיח, "פורמולה 40" - נוזל מרוכז לשטיפת כלים, "בד-גארד שמפו" - נוזל לכביסת יד עדינה ואת "קטיפה" - מרכך הכביסה המרוכז. כל המוצרים עמדו במבחני ביצוע קפדניים.

תוצאות בדוקות

ד"ר דוד דנון: "לאמונה המקובלת ש'כל מה שטבעי הוא טוב', צריך להתייחס בזהירות רבה. חשיש זה טבעי, אז זה טוב? אסור לנו להיות פנאטים לטבעונות, כמו שאסור לנו להלעיט את עצמנו בויטמינים".

(המשך מהעמודים הקודמים)

המשכיות למין שלהם. בדרך כלל הם יידרגו ע"י יריב, או ייאכלו ע"י טורף. יש תופעות מאוד מצחיקות בטבע. פרות הבר באפריקה מתחילות לרוץ במהירות מטורפת ונופלות ומתות. אולי יש מישהו שמסתכל עלינו במקום אחר, ורואה אותנו נהרגים במלחמות, ובעיניו אנו דומים בכך לפרות הבר באפריקה". אבל פרופ' דנון לא אוהב להישמע מיסטיקן או פתטי. "העובדות הן שבטבע החיות גומרות להתרבות ומתות, והמין האנושי גומר להתרבות – ומתחיל לעשות חיים".

חיסון".

אחת הבעיות החמורות בהזדקנות, לדעת פרופ' דנון, היא הבערות של הזקנים ביחס לבריאותם. העובדה שהם אינם יודעים שמותר להם להיות זקנים מבלי להיות חולים: "לא כל המיחושים שהזקן מרגיש, כמו חולשה, ליקויים בשמיעה, שינויים בקול, היחלשות הראייה, אובדן חוש הריח – הם בהכרח תופעות שנובעות מהגיל. תופעות כאלה יכולות גם להיגרם כתוצאה ממחלה. ואם הארם המוזרק היה ער לעובדה הזו, הוא לא היה מופיע בגיל 75 עם חמש מחלות בבת־אחת".

והזקנים, לדברי דנון, מוזנחים. הזקן חושב שקשה לו לעלות במדרגות כי הוא כבר זקן. אבל לרוב הוא בעצם סובל מאי־ספיקת לב – ליקוי שאפשר להתגבר עליו בטיפול תרופתי. וכשמטפלים בכך, פתאום הוא חוזר להרגיש כמו שהרגיש שנתיים קודם־לכן. וכל הזמן הזה הוא ייחס את הרגשתו הרעה רק לזיקנה. דנון: "כל כך הרבה זקנים מפסיקים את חיי המין שלהם, ולא בצדק. באחד הכנסים שהשתתפתי בהם בבלגיה שאלו אותי עד איזה גיל אפשר להמשיך לקיים חיי מין. עניתי: כל עוד ממשיכים לתרגל י"ב חיי מין. והתשובה הזו נכונה להרבה מאברי הגוף: זה נכון להליכה, לשרירים, לזיכרון וליכולת המחשבה".

אם כבר חיי מין, הבדלי גיל גדולים בין בני־זוג, משפיעים לטובה או לרעה?

"הסיבה היחידה שיכולה להגביר את הפריון וההתעלות של מי שמקיים יחסי מין עם אדם הצעיר ממנו בהרבה (בין אם זה גבר מבוגר ואשה צעירה, ובין אם להפך), היא העובדה שאדם מבוגר ישתדל הרבה יותר למצוא חן בעיני בן־הזוג הצעיר שלו. אם הם היו משתדלים באותה מידה עם פרטנר באותו גיל – היה להם טוב לא פחות, אולי אף יותר, והם היו מתעלים באותה מידה".

פרופ' דנון היה רוצה מאוד לחנך את הציבור להיות ער למה שהרופאים אומרים לו. שיבין את שפת הרופא, וכמובן שגם הרופא ידבר בשפה יותר מובנת. הוא היה רוצה שהחולה ידע להסתכל על בדיקת דם, שכשאומרים לו שיש בדמו רמת כולסטרול גבוהה - ידע מה משמעות הדבר.

לקצב ואיכות תהליך ההזדקנות יש גם קשר הדוק להרגלי החיים של האדם. דנון: "אנחנו יודעים כבר מזמן שאם מרעיבים עכברים מיום היוולדם, נאריך את תוחלת החיים שלהם. בניסוי שנערך לאחרונה בניו־מקסיקו, האכילו חולדות ב־60 אחוזים מכמויות המזון שהן רצו והיו מסוגלות לאכול. לקבוצה אחרת נתנו לאכול כמה שרצו. אורך החיים של קבוצת החולדות שאכלה 60 אחוזים מהכמות היה גדול ב־50 אחוזים מזה של קבוצת החולדות השנייה, וזאת למרות

(המשך בעמוד 38)

כוח, לדעת פרופ' דנון, כל העניין. "יתכן שבאמת 'כתוב' מתי נמות", הוא אומר, "אבל בהחלט תלוי בנו איך נחיה עד שנמות. וכשמדברים על זיקנה, לא מדובר על הארכת החיים בשנתיים. הרי כל מי שלא מת בנעוריו יהיה פעם זקן. השאלה היא פשוט איזה חיים הוא יחיה עד שימות". ואיכות החיים הזו, לדעת דנון, היא עדיין בעוכרינו.

"הסיכוי שאנחנו נגיע בסוף המאה למצב שכעשרה אחוזים מהאוכלוסיה יהיו בני למעלה מ־75, זוהי תחזית די מבוססת. אבל התפוסה בבתי־החולים תגדל, וכל זה יהיה כרוך בסבל רב לזקנים ולמשפחותיהם – אלא אם כן נדע למנוע את הסבל הזה, אם נבין את המנגנון". והיום, הוא מבטיח, כבר מתחילים להבין.

"דוגמה: שינוי מסוים במאזן ההורמונלי בגוף האשה, קצת לפני ואחרי הקמילה, גורם לכך שיש שינוי בספיגת הסידן מן המזון. לכן, הגוף נאלץ לספוג את הסידן מהעצם. סבל רב נגרם לנשים מהתרופפות רקמת העצם. חוליות נרוסות, ועצמות נשברות. היום יש שיטות הכוללות גם הזרקת הורמונים שנותנות סיכוי לאיכות חיים טובה יותר. או דוגמה אחרת: בנושא הזה עבודה נהדרת. הם מתקרבים כיום להבנת קבוצת מרענים במכון וייצמן עושה חלק גדול מהתהליכים שגורמים לסבל הזה".

גם מחלת האיידס, לדבריו, היא דוגמה טובה להתקדמות המחקר הביולוגי והרפואי. "לפני שנתיים־שלוש לא ידעו שזה וירוס. היום מכירים את המבנה שלו, יודעים שיש לו וריאציות שונות, מדהים באיזו מהירות השיגו תוצאות. והעובדה שהגורם מוגדר יוצרת סיכוי למצוא לו תרופה או

"חלמתי להיות צייר"

פרופ' דוד דנון נולד ב־1921 בבולגריה לזוג רופאים. אמו היתה גניקולוגית, ואביו רופא משפחה. בן ארבע עלה לארץ וגדל בתל־אביב. למד ב"בלפור" וב"הרצליה" והתגייס ל"הגנה", פרש ממנה והצטרף לאצ"ל במחאה על מדיניות ההבלגה, יחד עם עמיחי פגלין ואליהו בית־צורי (שהוצא להורג בקהיר על רצח לורד מוין). מאוחר יותר קיבל יחד עם פגלין את הפיקוד על יחידות הקרב באצ"ל.

בתקופת ה"סזון" נשלח דנון לבילדות במסווה של סטודנט, כדי ליצור קשר עם כוחות צרפת החופשית. באחת הפעמים, כשחצה את הגבול, ונעצר לחקירה ושוחרר. בלילה, נלקח מביתו והוכנס לכלא יפו. מאוחר יותר הועבר למחנה המעצר בלטרון, שם נהפך לחובש. "הופיעה בכלא קבוצת אנשים מ'ההגנה' שנתפסה כשהורידה עולים בחוף פלמחים. לאחד מהבחורים נתקע צדף ברגל, והיא התחילה להתנפח ולהזדהם. החבר'ה נתנו לו לשתות קוניאק וישבו עליו שלא יזוז, ואני – בסכין גילוח שחיטאתי על שלהבת גז – פתחתי את הרגל, והוצאתי את הצדף עם מוגלה".

דנון מודה שתמיד חסר שאיפות להיות רופא. "חלמתי להיות צייר. באותה תקופה הייתי מצייר שמונה עשר שעות ביום". אבל כמו דברים אחרים בחיים שאין לו מבחר, הנסיבות, כך היה גם בפעם הזאת. אביו שיכנע את הבריטים שדוד הוא סטודנט לרפואה בז'נבה, והם היו מוכנים לשחררו מלטרון בתנאי שיעזוב את הארץ תוך 48 שעות. בדואר סתרים ביקש דנון ממנחם בגין היתר יציאה מהארץ. בגין השיב: "צא, יש מה לעשות גם בחוץ".

את לימודי הרפואה באירופה (תנאי של אבא) שילב דנון במילוי תפקידים רבים עבור אצ"ל באיטליה ובצרפת. זה לא הפריע לקבל את הדוקטורט בהצטיינות. יש לו ראש טוב. שנים קודם לכן, במטבח של משפחת פגלין בתל־אביב, עסק יחד עם עמיחי בפיתוח חומרי נפץ, ומנגנוני פיצוץ/מלא־כלום.

דנון: "כשלמדתי רפואה, המיקרוסקופ האלקטרוני היה עדיין בחיתוליו, והכלים להכנת החומר שרוצים לבדוק בו לא היו מפותחים. בזיתי מכשיר שענה על הצרכים", לאחר־מכן פיתח דנון שיטות לבדיקת רקמות במיקרוסקופ האלקטרוני. הדוקטורט שלו היה השוואה בין שיטות הבדיקה השונות.

ד"ר דנון חזר לארץ ב־1952 והתגייס לחיל האוויר כרופא. כעבור שנתיים מינה אותו המפקד החיל, דן טולקובסקי, למפקד כיתת פינוי נפגעים בהטיס. בתפקיד זה שרת במילואים ולקח חלק פעיל במלחמות. את אחת משנות השבתון שלו במכון וייצמן הקדיש להקמת יחידה מחקר ברפואה אווירית ולגישום לקחי מלחמה עם הכפוליים במוני נפגעים.

זה יכול להתחיל במריבה "רגילה". אתה. את. אנחנו. אנשים מסודרים, משכילים, "בני תרבות". מריבה ש[illegible] מלוה "מקבלת" לאלימות פיזית. זה יכול לעצור כאן. זה גם יכול להידרדר לסיוט שאין ממנו דרך חזרה.

אבא מכה את אמא

מאת אביבה מץ צילומים: שמואל רחמני

"כשהוא היה חוזר הביתה אחרי העבודה, ידעתי שאסור לי להפנות אליו את הגב. הלכתי תמיד ליד הקיר. אף פעם לא ידעתי מאיפה זה יבוא". מאיה (השם המלא שמור במערכת). אשה מוכה, אשה שעברה "את זה". תשע שנים שבראייה לאחור נראות לה כמו נצח. אקדמאית, תואר שני בארכיטקטורה, נאה, מטופחת. שנים רבות לא העלתה כלל בדעתה ש"לה זה יכול לקרות". עכשיו היא יושבת בבית־הקפה מכונסת. מדברת לאט ומעט. בשקט. רוב הזמן בוהה באוויר. העיניים דומעות. אשה שפופה. חיות, אם היתה בה, איננה. כמו יצא לה כל האוויר. זה נשמע פאתטי. זה נראה הרבה יותר גרוע.

איך מגיעים למצב כזה?

"אני לא יודעת", היא אומרת. "זה תהליך, זה לא קורה ביום אחד. אבל עובדה שזה קרה. גם לי".

בעל אקדמאי, מהנדס אלקטרוניקה, תואר שני. זוג למופת, שניהם "ילדים מבית טוב" שהיום יש להם שני ילדים משל עצמם. יש גם דירה נאה, שתי מכוניות ושתי משרות בכירות. קרייריסטים מובהקים. רחוקים מסטריאוטיפים אופייניים (המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

בתודעה שהיתה שלטת בציבור עד לפני זמן־מה לגבי מי הם הבעלים המכים את נשותיהן, מי הן הנשים המוכות.

היום, שנתיים אחרי, היא מוכנה לדבר. עדיין חוששת, כי יש לה ילדים שצריך לגדל, אבל "רק שידעו, שנשים אחרות לא תפחדנה. יש חיים מעבר לאלימות. אפשר לצאת מזה. מוכרחים לצאת מזה", היא אומרת. "אני רוצה לספר את הסיפור שלי בשביל כל אותן נשים שסובלות, ומתחבאות".

"בשנה האחרונה נרצחו בארץ עשר נשים שכולן חיו ברצף של אלימות מתמשכת. כולן התלוננו פעמים רבות במשטרה. במקום שיש בו תחות משטרה 'חזקה', יש פחות אלימות".

הסיפור שלה די בנאלי. אהבה ראשונה עוד ברומניה, משם עלתה ארצה עם בעלה לפני תשע שנים. בית הוריה, דגם למשפחה ליברלית, מתקדמת. האב והאם שניהם מהנדסים. בבית ניגנו בפסנתר ובגיטרה, קראו שירים. משפחה אינטלקטואלית ממעמד בינוני־גבוה. משפחת בעלה היתה "קצת פחות אינטלקטואלית", אבל לא פחות תומכת. "לפני החתונה, כשהיינו חברים, לא השגחתי בדבר. לא התעורר אצלי שום חשד שהתנהגותו תוכל אי־פעם להשתנות. היום, במבט לאחור, נדמה לי שכן היו סימנים. אני לא יכולה לתת רצפט. אצל כל אחד זה אחרת. אולי העובדה שלא היה לו קשר טוב למשפחה שלו. גר בעיר אחרת, היה בן יחיד, ההורים שלו היו מבוגרים. מי יודע?".

מתי היכה אותך בפעם הראשונה?

"עוד ברומניה. לא זוכרת בדיוק. היתה מריבה. הוא רצה לעלות לישראל. אני לא רציתי. זה נגמר באגרוף בפרצוף. למחרת באתי לעבודה ואמרתי שנפלתי מהמדרגות. הסיפור הרגיל. כל הפרצוף היה כחול אבל אמרתי שלא כואב לי. הוא התנצל והסביר שזה בגלל לחץ המגורים בצפיפות, בגלל הילד שבוכה ומעצבן אותו, אבל אם נעלה לארץ – הכל יהיה גן־עדן".

"היה לי משבר. מבחוץ לא רואים אם מישהו אלים או לא. הבעיה שזה לא בן־אדם שבא מהרחוב ונותן לך פליק. זה מישהו שאת חיה איתו, זה באופי. את יודעת שאם הוא אומר 'קומי, תעשי לי קפה' ואת אומרת שאת עייפה, את כבר מחכה שבפעם הבאה תבוא המכה. וזהו תהליך, התפתחות לקראת. אבל למרות המשבר החלטתי לעלות איתו לארץ, ויתרתי על הקירבה למשפחה שלי ועליתי איתו ועם הילד. האמנתי שהדברים ישתנו".

"כל משפחה שעולה לארץ, עוברת משבר. מתחילים מכלום. זה מתסכל, משבר של שפה חדשה, משבר תרבותי, משבר כלכלי. פתאום אתה אפס, כלום. באנו עם שתי דיפלומות, שתי מזוודות וילד. היה קשה, גרנו בדירה של הסוכנות. היו בעיות רגילות של עולים. בעלי היה עצבני, מתפרץ עלי ועל הילד. וכל ההתפרצויות הללו לוו באלימות. אף פעם לא חשבתי שהוא לא בסדר. תמיד ניסיתי להבין אותו. תמיד חיפשתי ומצאתי תירוצים למה הוא כזה מסכן ולמה צריך להבין אותו".

"כשהתייצבנו מבחינה כלכלית, רק אז הבנתי שהמכות והאלימות בכלל אינם קשורים למצבי־לחץ. ברגע שהוא לא מצא דרך לשכנע אותי בצידקתו, בכל דבר – פנה לשימוש באלימות. לא היה מדובר ברומן. מהצד, מדובר בנורמת התנהגות. אלימות כתגובה מיידית לכל דבר. אחת השיטות האהובות עליו היתה להרביץ לילדים כשאני מתבוננת, ולא יכולה לעשות דבר. כדי להרגיז אותי היה מכה את הילדים עם עיתונים מקופלים או כל דבר שהיה לו ביד".

"כי טיפל אחרת... אגרוף בפרצוף". מאיה משפילה קול, והדמעות שוב ניקוות. "את מעוררת בי דברים שאני מנסה לשכוח. עדיין קשה לי לדבר על זה".

"הוא ידע שאצלי, נקודת המשבר – זו השפלה. למשל תנועות גסות ליד הילדים. או כשהייתי מתיישבת לראות טלוויזיה, הוא היה נשכב על הספה ונותן לי מכות עם הרגליים. בבית שלטה כל הזמן אווירה מסויימת מאוד, אווירה של אלימות, קיימת או אפילו רק מרומזת. השתדלתי לא להיות בבית כשהוא חוזר מהעבודה. לקחת את הילדים ולצאת, לחזור רק אחרי שהוא כבר אכל ואולי גם הלך לישון. לראות אותו כמה שפחות".

"פעם אחת לא הספקנו לצאת. הוא הגיע הביתה כשכבר עמדנו בדלת ושאל לאן אנחנו הולכים. אמרתי – לחברה. במכות הכניס אותנו, אותי ואת שני הילדים לאמבטיה, סגר את הדלת ומילא אותנו ביריקות מלמעלה עד למטה. הייתי צריכה לרחוץ את שלושתנו ולהחליף את הבגדים. הכל היה רטוב. היתה לו עוד שיטה, לעצור אותי בכוח: מכות בחזה, ליד דלת הכניסה, ברגע שהייתי מנסה לצאת".

"פעם, בזמן שאכלתי במטבח, התנפל עלי והתחיל לחנוק אותי. הקאתי דם. כמה פעמים היכה אותי עד אובדן ההכרה ואחרי־כן צעק – 'ילדים, בואו לראותו אמא נפלה!'".

"פעם אחת, בזמן שאכלתי במטבח התנפל עלי והתחיל לחנוק אותי. הקאתי דם. כמה פעמים היכה אותי עד אובדן ההכרה ואחרי־כן צעק – 'ילדים, בואו לראותו אמא נפלה!'. הילדים היו שופכים עלי מים וצורחים".

"ימים שלמים הייתי מסתובבת נפוחה ממכות. ברב המקרים 'החגיגה' היתה מתחילה אחרי שתיים־עשרה בלילה. פעם אחת היה לנו ריב גדול, והוא אמר שבלילה 'יגמור אותי'. פחדתי להרדם. שכבתי בחושך וערנתי מפחד. עשיתי עצמי ישנה. הוא נכנס לחדר, ראה שאני ישנה והתחיל להרביץ. רצתי לחלון, התחלתי לצרוח 'הצילו'. השכנים הזעיקו משטרה. הגיעה ניידת, הורידו אותנו למטה, כל השכנים עמדו בחלונות. אמרתי במשטרה שהוא עמד עם גרזן, ניסה להרוג אותי. אמרו לי: 'גברת, תלכי הביתה עם הילדים, יהיה בסדר'. בבוקר החזירו אותו הביתה כאילו כלום, אמרו לו נו־נו־נו, וזהו. חשבתי שמהלילה הזה כבר לא אקום".

"לילות שלמים הייתי יושבת בחדר המדרגות בכותונת לילה, הילדים לידי, מחכה שירגע. כשכבר ניסיתי להיכנס הביתה הוא לא היה פותח את הדלת. הילדים ירדו בלימודים. היו בלחץ מתמיד. היו ימים שאי־אפשר היה לשלוח אותם לבית־הספר, אחרי לילות של צרחות ומכות. בסוף סיפרתי ליועצת. כבר אי־אפשר היה להסתיר את זה. כמה פעמים אפשר לשלוח לבית־הספר פתקים שהילד 'מרגיש לא טוב'?"

"בקיץ 84' ברחתי מהבית והלכתי – עם הילדים – למקלט לנשים מוכות. למקום העבודה שלי המשכתי לבוא, הייתי נוסעת לשם עם שלושה אוטובוסים, שעתיים בכל יום. בסוף לא יכולתי יותר להמשיך כך. סיפרתי לבוסית שלי מה קורה. בשלושת הימים הראשונים במקלט הייתי כמו צמח. רק שכבתי במיטה ובכיתי. סמרטוט. פחדתי להירדם בלילות. היו לי סיוטים. לבסוף פניתי ל'נעמת', ליעוץ. נכנסתי לטיפול קבוצתי, ורק אז הבנתי שזו לא רק הבעייה שלי. קיבלתי שוק, ראיתי שם סגנות, נשים אינטליגנטיות, אקדמאיות ונשים מכל שכבות האוכלוסיה. זה מזעזע. פשוט נורא. עד שלא הגעתי ל'נעמת' חשבתי שאני היחידה. לא ידעתי למי לפנות, על איזו דלת לדפוק כדי לקבל עזרה. הייתי ביאוש טוטאלי".

"בפגישות ב'נעמת' שאלו אותנו כמה, כל אחת

"המכות לא תיקנו אותה"

אבי (השם המלא שמור במערכת) הוא גבר מכה. אבי הסכים להיפגש איתי רק "בסודי סודות". בן 34, אב לשלוש בנות. מקצוע לא אקדמי. אפשר בקלות לסווג אותו במעמד הבינוני. התחתן אחרי שנה של הכרות, כשאשתו עדיין שרתה בצבא. "זו היתה אהבה גדולה", הוא אומר. "לא יכולתי שלא לדבר איתה לפחות פעם ביום בטלפון". בתקופת החברות הקשר ביניהם היה הדוק מאד. אחרי־כן נישאו, "כמו כולם". זוג צעיר, דירה צנועה. ילדים.

למה הרבצת לה?

"זה התחיל רק אחרי ארבע שנים של נישואים. היא התחילה להתחצף. מה שלא עשיתי בשבילה לא היה טוב. לקחתי אותה לטיולים, קניתי לה בגדים, אבל היא לא העריכה שום דבר. תמיד כשניסיתי לעשות לה טוב על הנשמה, היא לא העריכה את זה. מצאה לה פטנט להתגרות בי, על חשבון אבא שלי: 'אביך לא עשה בשבילנו שום דבר'. הוא היה בא במיוחד כדי לראות את הילדים, והיא היתה משכיבה אותם לישון מוקדם, כדי שלא יראו אותו. מתחצפת אלי בנוכחותו ובנוכחות החברים. אז הכנסתי לה כמה סטירות. אבל המכות לא תיקנו אותה".

"אחרי שהרבצתי לה, הייתי מצטער עד עומק נשמתי. מולי, היא היתה חסרת אונים. אבל מה יכולתי לעשות? היא היתה מביאה אותי למצב בו הדיבורים כבר לא עזרו. והמכות, בשבילי, היו מין התפרקות. כמו שקט אחרי הסערה. אחרי זה הייתי מתחנן, ומבטיח הבטחות. הרקע למכות לא היה קנאה. נכון שאני קנאי, אבל לא היה בגלל זה... זה היה בגלל כפיות־הטובה שלה. אני מאשים אותה בכל הבלאגן הזה. היא היתה יכולה לפתור הכל בשקט, בלי להתחצף. במקום זה הביאה אותי למצב שהייתי חייב להפליק לה".

"לפני שלוש שנים הגעתי לטיפול קבוצתי ב'נעמת', ובמקביל הלכנו ליועץ־נישואים. החיים המשותפים שלנו נהפכו לגיהנום. המצב החמיר. ישבנו שם ביועץ בכל יום ראשון, וכל אחד הוציא את השטויות של השבוע החוצה. אפילו שבבית כבר לא רבנו, שם התחלנו לריב מחדש. בסופו־של־דבר הגענו לגרושים. אנחנו לא מתאימים, וזה בלי קשר למכות, כי אני כבר שלוש שנים לא נגעתי בה. מהרגע שבו התחלתי להבין, באמצעות הטיפול, שזו לא הדרך, יותר לא נגעתי בה. ומאז היא עוד עשתה דברים הרבה יותר גרועים. בעבר הייתי הורג אותה במכות על מה שעשתה. אחרי שהחלטתי שלא ארביץ לה יותר, לא נגעתי בה. היא המשיכה להתחצף, כאילו ביקשה מכות – אבל לא הצליחה לגרות אותי. אפילו בזמן הכאסח על הגירושים לא הרמתי עליה יד".

"היום אנחנו חיים בנפרד. הילדים בינתיים אצלי. אני יוצא עם נשים. אפילו מספר להן לפעמים מה עבר עלי. זה לא מרתיע אף אחת. יותר לא אכה אשה בחיים שלי. הפטנט שלי: במקום מכות – כוס קפה. אם אשה מרגיזה אותך. תסתובב, תרתיח מים ותכין שתי כוסות קפה".

מאיה רואה את האחריות שלה למה שקרה לה. בחורה אחת אמרה שם: 'אני רואה עצמי אחראית למה שקרה כי נשארתי, כי לא קמתי ועזבתי מיד בפעם הראשונה כשקיבלתי מכות'. אני לא יודעת בכמה אני אחראית, אולי ברבע, אולי בחצי. מה שבטוח הוא שלא קיבלתי החלטה נכונה בזמן. פחדתי להתחשף עם הבושה. חשבתי שאם אמשיך להסתיר את מה שקורה לי, אוכל להתמודד עם זה. ה'מה יגידו'. זו היתה הבעייה שלי".

"היום אני רואה את הדברים אחרת. קודם־כל אני – ואחרי־כן האחרים. כנראה שסף הסבל שלי הגיע לדרגה כזו שיותר לא יכולתי. אוטו־שמוטו, בעל מקצוע, דירה – מה זה חשוב. כשנוכחתי לדעת שזו אינה רק בעייה שלי, קיבלתי את ההחלטה ועזבתי סופית. כל דבר טוב יותר מהבית שלי. אפילו פח זבל יותר טוב לי היום. אני מאשימה את עצמי בזה שלא קמתי מזמן, לפני חמש שנים. חשבתי שאני עוזרת לו ולעצמי בזה שאני נשארת, ומסתירה. אבל כולם ידעו. השכנים ריחמו עלי ולא יכלו לעזור".

"היחס של המשטרה זה משהו נורא. אדישות מוחלטת. היו מזמינים אותו לשיחה. אם לא היה מגיע – לא עשו לו כלום. כשראיתי את היחס שלהם, הפסקתי להתלונן. כי זה גרם לו להרגיש חשוב, בעל השפעה והכוח. פשוט לא הלכתי לשם יותר. הפגישות ב'נעמת' הן שנתנו לי חיזוקים לעזוב. להגשים את מה שהתבשל אצלי הרבה זמן בתת־ההכרה. שם גם לימדו אותנו לא להתגרות יותר מדי. לנסות לראות דברים אחרים. אני תמיד חשבתי שאם אני לא בבית, הוא יהרוג את הילדים במכות. הפסיכולוגית אמרה שזה לא נכון. אמרה שהוא מרביץ לילדים כדי 'להעניש אותי'. 'תני לו להרביץ להם. הוא לא יהרוג אותם. הוא יפסיק'. נתתי לו. לא התערבתי. אכלתי את הלב ושתקתי. בסוף הוא הפסיק".

היום מאיה גרושה. שנתיים היא כבר חיה בנפרד בגעלה. אחרי ארבע־עשרה ישיבות בבית־משפט מחוזי לקביעת גובה המזונות, היא עובדת ומפרנסת את ילדיה ברווחק. מנסה להחזיר לעצמה את הגאווה העצמית. להסיר מעצמה ומהילדים את דימוי העליבות. מאחור השאירה דירה, מכונית. אפילו את הבגדים שלה לא לקחה. התחילה הכל מבראשית.

"הניסיון שלי מלמד שכל אשה שהגיעה למסקנה שהיא רוצה לעזוב, לא צריכה לפחד לנסות חיים חדשים. קשה להבין את התחושה ההיא. הבן־אדם חושב שהוא לא שווה גרוש. אבל המכות הן לא אירוע חד־פעמי. זו סטיגמה של התנהגות. זה לא 'יסתדר'. צריך לקחת את המקל, להיעקר גם מבחינה רגשית, וללכת. לי לקח עשר שנים עד שהבנתי שזה מה שאני צריכה לעשות".

ואם תתחתני שוב?

על זה היא אפילו לא מוכנה לשמוע. היום, כל הגברים מפחידים אותה. היא רק רוצה לאסוף את השברים שלה ושל הילדים ולהתחיל לבנות משהו חדש. היא אינה בטוחה שתצליח. לא מנסה להשלות עצמה שאפשר באמת לצאת מזה לגמרי. היא רק מבקשת לבנות לעצמה מחדש חלקת אלוהים קטנה משלה. לא יותר.

רונית לבארי, קרימינולוגית. מנהלת את המרכז של 'נעמת' למניעת אלימות במשפחה. רונית קיבלה את מאיה לטיפול, היתה הראשונה ששמעה ממנה את הסוד שלה: "מאיה הגיעה לכאן ואמרה לי בפגישה הראשונה שהיא יודעת שהיא צריכה לעשות משהו, אבל רגשית היא פשוט אינה מסוגלת להרים את עצמה".

"קשה לצאת מ'מעגל הקורבנות', ובתהליך הזה יש מעגליות. מאלימות לרגיעה, לפיוס, ושוב לאלימות. יש נשים שמגיעות לכאן מלאות בתכשיטים – אבל בלי אגורה אחת בארנק. ידוע שבעלים מכים רבים מתחרטים אחר מעשה ומנסים לפייס את האשה בכל מיני דרכים. אחת המקובלות שבהן היא הענקת תכשיטים".

"על־פי מערכת יחסים מוקדמת בין שני בני־זוג, עוד כשהם בסטטוס של 'חברים', אפשר לנבא אם תהיה ביניהם אלימות בשלב מאוחר יותר של היחסים. אחד המאפיינים היא אלימות בבית ההורים של המכה, ומבחינה זו יש לנו ממש 'בתי־חרושת' קטנים שמייצרים ילדים אלימים".

"מאפיין בולט נוסף היא הקינאה. תפיסת האשה כרכושו של הבעל. האלימות הפיזית היא סימפטום שמתחתיו מסתתרת מורכבות עצומה ביחסים בין בני־הזוג. למשל, כשהפיקוח הטוטאלי של הבעל על אשתו או החברה שלו מאויים. כשנדמה לו שהוא לא שולט בעניינים. אלה הם בדרך־כלל גברים שהדימוי העצמי שלהם נמוך. בעיני גבר כזה, לאשה שאיתו אין אישיות עצמאית. יש לו צורך לראות אותה כחלק ממנו, השלמה של עצמו. בזמן החברות הוא בונה לו דגם דימיוני של יחסים. דגם אידאלי של 'רק הוא והיא'".

"בתקופת החברות הבחור עושה הפנמה של החברה שלו. רואה אותה כחלק אינטגראלי מעצמו. הוא לא מסכים, למשל, שהיא תשרת בצבא. חברויות קודמות שלה, גם עם בנות גילה, מפריעות לו. גם לחוגים הוא לא מסכים שתלך. לאט־לאט הוא מנתק אותה מהסביבה שלה. בהתחלה, היא מצירה יכולה אפילו להיות מרוצה מזה. נדמה לה שזה סימן לכך שהוא 'באמת אוהב אותה'. זה מחמיא לה. מתבצע תהליך של ביטול עצמי כלפי החבר".

(המשך בעמוד 59)

"אחת הסיבות הנפוצות לאלימות היא תלות גבוהה, חרדת עזיבה. גבר מכה מפחד שאשתו תעזוב אותו. הוא מכה אותה כביכול כדי להגביר את שליטתו בה".

"מי שמגיע לטיפול הם גברים בעלי נכונות גבוהה, והרבה אומץ־לב להודות בכשלון. זה לגמרי לא פשוט. גבר מכה מרגיש מושפל, מתוסכל, עצוב, אשם, לא אוהב את עצמו".

מילכוד. איך יוצאים מזה

ד"ר רוני פיאמנטה, פסיכולוג. עובד שנתיים עם גברים מכים וטיפל בכ־120 מהם. הוא מדבר איתם בשפה שלהם. חש אליהם מידה רבה של אמפתיה. עוזר להם לצאת מהמילכוד, בשני שלבים. ב"שלב הבלימה" הוא מלמד אותם את הדברים הבסיסיים ביותר. ה"תן וקח" הראשוני שביחסים. אתה מכה – אתה סובל מזה. מי שאוהב את עצמו – לא ירים יד על אשה. אשה מוכה זה קודם־כל סיוט לגבר. אשה מרוצה ומחייכת, עושה נחמד לגבר. זה הכל. השלב השני הוא פיתוח אלטרנטיבות לאלימות וניקוז האנרגיה לנתיבים חיוביים.

למה הם מכים?

"גבר מכה אינו שונה עקרונית מכל גבר אחר, לא מוסדית ולא איכותית. ההבדל הוא בכך שלגבר המכה יש פחות אמצעים נפשיים להתמודד עם מצבים מורכבים בחיים. אין לו דרכים אחרות לבטא תיסכול וחוסר אונים, אז הוא משתמש באלימות. רוב הגברים אינם משתמשים באלימות פיזית, לא ממש מכים, אבל 'מכים נפשית', במלים. אלימות מילולית נפוצה מאוד. יש שלבים בחיים בהם אנשים נדחקים לפינה, ואין להם דרך אחרת להגיב בה. וזה קורה גם לנשים".

"אני מלמד אותם לפתח מיומנויות. לא להתייחס למלה האחרונה של האשה. לא להגיב על כל הקוטה. במקום להעלב, צריך לנסות לראות גם את המצוקות שלה".

"אחת הסיבות הנפוצות לאלימות היא תלות גבוהה – וחרדת עזיבה. גבר מכה מפחד שאשתו תעזוב אותו. הוא מכה אותה על כל שטות, כביכול כדי להגביר את שליטתו בה, כדי להיות בכל רגע עם היד על הדופק. שלא תצא לו מה'פריים' אפילו לשנייה. אם מתפתחים ביניהם חילוקי־דעות, זה בעיניו בלתי נסבל. חל עירעור במעמדו. חוסר הודאות עולה, והשליטה שלו יורדת. אם היא מתווכחת איתו על צבע הריפוד לכורסה, מי יודע – הוא חושב – אולי מחר תתווכח איתו על גודל המכונית, ואחרי־כן בכלל 'תתפוס עצמאות' ותעזוב אותו. מבחינתו של הגבר, זהו מצב שאליו אסור להגיע".

"מניסיוני, גבר מכה מרגיש מושפל, מתוסכל, עצוב, אשם, לא אוהב את עצמו. זה מסבך אותו. מכות זו אינה יציאה מהכלים. זו תגובה מודעת. מבוקרת. דרך חיים שיטתית".

"מי שמגיע לטיפול הם גברים בעלי נכונות גבוהה, והרבה אומץ־לב להודות בכשלון. זה לגמרי לא פשוט. טיפול קבוצתי נותן למטופלים גיבוי, הקרנה הדדית. בקבוצה כזו נוצרת מעין נורמה, שהם כולם נפלו בפח שטמנו להם הנשים שלהם. אני מלמד אותם לראות כיצד אפשר להוציא מ'האשה הרעה' שלהם את הטוב – לעצמם. איך לגרום לאשה להיות פחות תמוצה. הסיסמה היא: 'תהיה אגואיסט, תגרום לה לטפל בך יותר, להתחשב'. האחריות כולה על הגבר. אני אומר לו: 'העבודה שלך לא נגמרת בחמש, כשאתה מגיע הביתה. היא נגמרת בשש. עוד שעה לטיפול באשה. איך לתת לה תנאים טובים לטפל בך לשביעות רצונך'. הרבה גברים חושבים שיחנכו אותה במכות. זה לא קורה במציאות, ואז הם אומרים: 'היא לא לומדת כלום'".

ה"קבוצה המכה" מתחלקת מבחינה כלכלית־חברתית ל־60% גברים מרמה בינונית, ו־40% מרמה גבוהה. היו בטיפול מהנדסים, טייס, לא מעט אקדמאים. רוב הגברים המכים אינם פונים לעזרה ולא מגיעים לטיפול. גם נשים מוכות רבות מאוד עדיין אינן מתלוננות.

ברוב המקרים מתקיימת האלימות מכוח "הסדר" מעוות בין בני־הזוג. "רק אם אחד מבני הזוג מפר את ה'הסדר', זה יוצא החוצה. אם למשל הבעל מוצא לעצמו מאהבת, מגיע הביתה מאוחר, אין לו זמן להתעסק עם שטויות, שוכח להרביץ. אחרי תקופה מסויימת, האשה כאילו 'דורשת' מכות, עושה לו פרובוקציות. איך הוא העז להפר את כללי ה'הסכם', בהרבה מקרים האשה תורמת לכך שהגבר מכה אותה. הכרתי אשה ששני בעלים היכו אותה. מאידך, יש סיכוי סביר שבעל מכה – תמיד יכה את נשותיו, גם כשהן מתחלפות...".

אהרן אבן־חן עם אשתו עטרה: "ראיתי בחורה צעירה עם שיער בלונדי גולש. בערב הלכנו לטייל. ישבנו על סלע, ואז, בחוצפה, נתתי לה נשיקה על הלחי".

אבן חן

עתונאי שכמעט אינו שומע יוצא לראיין, להקשיב, לתאר. יום מגיע והוא כבר אינו שומע בכלל. בא לאשתו ואומר לה: "אהרן אבן־חן העיתונאי מת היום". ואשתו עונה: "לא. אני האוזניים שלך". והוא עוד כותב, בספרו "שלושה ימים בסיון" שיצא זה עתה לאור, ש"עידן הרומנטיקה תם". אבן־חן, צעיר בן 80, נדון לחיות שנים רבות אחרי מות הרומנטיקה. שליח של גזע אבוד בעידן חדש, פרוזאי, אכזר. חוש ההומור שלו הוא יתרונו. על גבו הוא מחליק לארץ אחרת.

מאת תלמה אדמון
צילם שמואל רחמני

ב צהריים, כרוך למדרחוב של נתניה עצרנו בס־מילנסקי 66. עטרה נשארה במכונית, שולחת מבט מהוסס בסבך הצמחייה העוטף את הבית. היא לא היתה כאן מאז עזבו, לפני שלוש־עשרה שנים. אהרן אבן־חן, נפש חסונה, חצה את הכביש בביטחה. בין כתפיו השחוחות מעט, התכנס צער שהוא חלק מן החיים האלה. הריירת האוסטרית מיהרה אל השער החלוד. בריזק חורה מן הים וכל עורה מרוט שיזוף. "זה הבית שלי", אמר לה אהרן בגרמנית. "אה" קראה שמחה, ונשקה לו על לחייו. אשה רגישה. באחת קלטה את המבט הכואב שהניח אהרן על העשבייה הסוערת בחצר. "מחר, מחר", הבטיחה לו, "יבוא איין אראבער לנקות כאן".

אחרי־כן העזה עטרה אבן־חן ובאה עד השער. ומכורח חמימותה ועליזות הציפור של האוסטרית הפטפטנית, עלתה עטרה שלוש מדרגות ונכנסה אל הבית. ושם נזכרה שבעצם הכל עדיין בבוידעם. כל התמונות והמכתבים הישנים. ובסלון עמדו הספות הישנות שלה, שאינן מן הסוג שאתה מצפה שיתגעגעו אליו. רגליים מחודדות מתחת למזרוני גומאוויר מלבניים, אופנת שנות החמישים. אבל עטרה ניתקפה איזו עליצות למראה השמור שלהן, ומיד החלה להצטער על שקנו חרשות.

עזיבת הבית ברחוב סמילנסקי ניתקה את אהרן אבן־חן מן האדמה באורח סופי, מודרני. לכאורה, למען הנוחות שהגיל תבע. בגילו, קשה היה לו לטפל בגינה ובעצים. מלח הים כילה את המשקופים ותיחזוק הבית היה למעלה מכוחותיו. למעשה, העמיק אבן־חן לתוך ארץ הגזירה המתעצמת סביבו.

"לא ידעתי מה זה בית משותף! לא ידעתיו", הוא אומר היום, כשהוא עומד לפני דלת הזכוכית והאינטרקום, מעליו מודבק בחוסר חן עור שיכון בוטה, מרבה־דיירים. הווילה שכבר אינה שלו, מאפירה היום, מתכווצת בין רעי הקומות שסביבה. הג'קרנדה עקית ושקטה, מצניחה על היבלית את הפרחים הכחולים שלה. בחצר האחורית עומד אשל כבר, אריש לבאים ולהולכים. יש עצים שהזמן נותן בהם כוח. נימחק מן הדונם הזה המישמשים, עצי התפוח, השזיפים,

(המשך בעמוד 21)

אהרן אבן־חן (גם בצילום המרכזי), עומד, מימין, בתמונה משנת 1948 עם חסיין מוחמד אל־עלי, השייח' של שבט הייב, ובנו (עומד משמאל).

דירת יוקרה עם פארק משלך

ל

אבן־חן (עומד מימין) ואשתו עטרה (רושמת) עם אנשי משמר הגבול שיצאו בעקבות מסתננים שרצחו צעיר בקיבוץ ידיחנה בשנת 1962.

אבן חן

(המשך מעמוד 19)
העיתונות, שאבן־חן גרש מהם את זבוב הים־התיכון בסוף שנות החמישים.

"עידן הרומנטיקה תם", פסק יו"ר הוועד בנימת צער. אבן־חן, עיתונאי בגימלאות, נידון לחיות שנים רבות אחרי מות הרומנטיקה. יו"ר ועד משמר הירדן הכין את עור לפני קום המדינה. הפסיקה הכאובה לקוחה מתוך סיפרו האחרון של אבן־חן "שלושה ימים נשיק", שיצא לאור בימים אלה, כהוצאה עצמית. בספר סיפורים חיית של אשה אחת, רבקה גרבובסקי, בת נוף הנפילים מהגליל, דודתו של אבן־חן. המשפט שלמעלה נאמר בתקופת מלחמת העולם השנייה, כשלא היו מים במושבה, לא היה חשמל ולא היו ידיים עובדות. אחר־כך נחרבה משמר הירדן, מושבה נאבקת כל ימיה, וקמה מדינת ישראל. הבית שבו גדל אהרן בראש־פינה נהרס בכפות משוננות של דחפורי מע"ץ. עץ התאנה עיקש השורשים, נעקר. בדיוק שם, על צלע הר כנען, חייב היה לחתעקל כביש צפת־ראש־פינה. מכספי הפיצויים ניבנה הבית בנתניה.

אבן־חן משמר כל חייו עידן אחר. עליו הוא כותב, עליו הוא מדבר. כאילו ילדותו בגליל העליון היא מעיין שנבע לנצח. והוא בן שמונים היום. שליח של גוע אבוד לתוך עידן פרוזאי, אכזרי בקיצבו. אין לו, לאהרן, הקומה האדירה והכוח הפיזי של אנשי בראשית הגליליים שהוא מתאר, אבל יש לו האופי. נאיביות קשה, צניעות סגפנית, הנהיה אל הקושי, כאילו הסבל הוא מרכיב הכרחי בריאטה חלוצית, קשר סימביוטי לאדמה. לא אדמה שירית. לא מושג. אדמה עם ריח, שמתכופפים ונוטלים ממנה רגב יבש ומפוררים את אותו כאצבעות. חוש ההומור של אבן־חן הוא, אולי, יתרונו. על גבו הוא מחליק לארץ אחרת, שבה זיקנה בקומה החמישית בבית משותף בנתניה, אינה עוד סיפור עיתונאי שאחריו זוכה מישהו למכתב שבח מן העורך.

"הטבע ברא את האדם כך שהחושים הבריאים עוזרים לחוש שניפגם. אבל שאגיד שזה נעים מאוד להיות לא־שומע? זה שקר. זה כרוך במתח, כל הזמן מתח".

עכשיו הוא רואה מחלונו משטחים מולבנים של גגות, מצמיחים דודי־שמש. שמש נעדרת רוך מכה על מגדלי אספלט. הים רחוק מדי, העצים נמוכים ודחוקים בין קירות. בבוקר, יורד עיתונאי ברימוס במעלית לתיבת הדואר, כדי לקחת את "הארץ". יותר מאוחר הוא יוצא לרחוב כדי לקנות "מעריב". בערב יושבת לידו עטרה אשתו מול הטלוויזיה. חדשות. "הוא בוער ממש לחדשות. אני אומרת לו: מה יש, תקרא בבוקר בעיתון, הוא מתרגז. מה אני, עיתונאי או לא עיתונאי". עטרה כותבת לו את הנאמר על המסך.

כי משך רוב שנות עבודתו היה אהרן אבן־חן עיתונאי שלא יכול לשמוע. הוא הכיר בקושי שלו, אך סרב לקרוא לו בשם. המינוח חרש אינו בן־שימוש בהיכרות איתו. הוא אומר שלקה בשמיעתו ברפוס של "דואר היום" בראשית שנות השלושים. המכונות השמיעו שם רעש מחריד.

השמיעה הכבידה עם השנים. אבן־חן היה עיתונאי ב"הארץ" וב"תשע בערב" של אורי קיסרי, ואחר־כך ב"מעריב", ורק עורכיו ידעו על המום. לא, לא מום. מיגבלה. חסר חוש השמע נימלא במקרה שלו על־ידי אשתו. עטרה היתה לאבר מאבריו. עיתונאית איתו. ומה שמעבר לחסר, היה ליתרון. "שמעתי בעיני. הטבע ברא את האדם ככה שהחושים הבריאים עוזרים לחוש שניפגם". כשהוא רוצה להיטיב להבין את דבריך, הוא מרכיב משקפיים.

הוא שונא לדבר על הקושי שלו. איש קטן ושחום, עיניו נידלקות וכבות עם הרגשות שהוא מביע, פניו כמו נעלמים, נימחקים מהבעה, כשהוא נישאל על אוזניו. המחלה הסטאטית הזאת לימדה אותו בראשיתה להתבייש, ואחר־כך לצבור חשרנות כלפי הדוברים סביבו. תמיד הוא מעדיף לחזור בשיחתו אל העבר הקשה, המרתק, ההרפתקני. אל הנופים. בכל הקשר שיחה יימצא לו סיפור שלוף, ערוך ומוכן להגשה, נוטף עסיס חיים. גם כשכתב בעיתון לא ניזקקו כתבי־היד שלו לעריכה. העקשנות הגלילית שלו סיגלה לו מיומנויות שיחה, שכובד השמיעה אינו מכשיל אותן. עטרה כותבת לו באצבע על כף ידה מלה עיקרית מתוך הנאמר. הוא קורא את המלים הלא ניראות במהופך, כשהוא יושב מולה, ומיד הוא רץ בדיבורו אל מחוזותיו החביבים.

כשהחל לחוש בקשיי שמיעה בראשית שנות השלושים הלך לד"ר להמן בירושלים. "הוא מצא שעצבי השמיעה נחלשו והציע להזריק חומר ישר לעצבים, בצוואר. נסעתי ל'הדסה', הר הצופים, וקיבלתי את הזריקה. לא רק שלא עזרה, אלא קילקלה. התקינו לי מכשיר הגברה מיוחד לטלפון. הייתי מצמיד את הטלפון לחזה, שם היה המיקרופון, וככה שומע ומכתיב ידיעות. עד שחליתי בחזרת והקושי החמיר. היתה עוד תקופה שהגיעו מכשירי שמיעה חדשים. בהתחלה התביישתי להשתמש בהם, אבל אחר־כך התרגלתי. זה היה נהדרו זה היה נהדר שמעתי כשהיה איזה אירוע, והיה נואם על הבמה, אני היטבתי לשמוע מכולם. העיתונאים האחרים היו באים לשאול אותי: מה הוא אמר?".

במשפט האחרון קולו עולה ואובד, חסר כיוון, הוא ניראה כאיש צמא המתאר מים. פעם, אומרת עטרה, היטיב לשיר. הוא היה מנגן בגיטרה. בראש־פינה, כשהיה ילד, היו לו חמישה חלילים. ממתכת ומעץ. היום הלחנים נימלטים מן הקול. כשהוא מדבר, ניכר חוסר השליטה בקול רק בפינות של התרגשות. כשהוא מספר איך מצא את עיקבות סבו בשטרעם, או איך חילק חלב לילדי שכונה עזובה בנתניה.

הגיע היום שבו לא שמע עוד כלל. גם המכשירים כבר לא סייעו. הוא בא אל עטרה ואמר לה: "אהרן אבן־חן העיתונאי מת היום".

עטרה ניגשה אליו, הניחה אצבע מתחת לחוטמו, והרימה אותו לשמיים. "לא. אני האוזניים שלך", אמרה לו, "כל עוד אני חיה".

גם אם הדברים התנסחו בפועל באורח פחות דרמטי, המציאות אימתה אותם. כשאבן־חן מספר על שליחות עיתונאית, הוא לא מדבר בלשון יחיד. הוא אומר: נסענו, הגענו, ראינו, כתבנו. בחדר השינה הותקנה נורה מיוחדת. הטלפון היה מצלצל במטבח, עטרה, תמיד מבשלת, היתה מרימה את השפופרת ולוחצת על כפתור. הנורה בחדר השינה היתה נידלקת. אהרן היה בא אל המטבח. עטרה היתה נוטלת את האפרכסת הסודית שלהם, מאזינה בלי להשמיע קול, ורושמת את דברי האיש שמעבר לקו. אהרן היה מגיב בקצב שיחה רגיל. עטרה היתה משיגה לו בטלפון את המשטרה, את עורכי העיתונים, את אנשי הקשר, ומעטים מהם ידעו שיש כאן יותר מטכניקה יעילה של עיתונאי ומזכירה.

איש מבני הזוג לא למד לנהוג מעולם. "היינו הולכים ברגל, או נוסעים באוטובוס. וקרה לי שהייתי עומד בצומת חשוך בחצות, כשהיה סכנת נפשות לעשות דבר כזה. זה לא היה בתקופה של הטוסים, שנוסעים במכונית לכל מקום", אומר אבן־חן. הוא ועטרה היו ניגשים לאדם, אהרן היה מציג שאלה, עטרה היתה רושמת את התשובה. "שאגיד לך שזה נעים מאוד להיות לא־שומע? זה שקר. זה כרוך במתח, כל הזמן מתח".

"החיים בראש־פינה לא פינקו אותנו. היתה לנו ילדות קשה. הייתי הולך יחף גם בשלג, בתקופת מלחמת העולם הראשונה. אבל היתה שמחה".

ברוב המיקרים לא הבחין איש שהעיתונאי אינו שומע. בינתיים היה אבן־חן קולט רשמים חזותיים. אבן־חן הבחין בפרטים, בדקות שבהן האוזנו הכל למלים.

הכתבה הראשונה שלו התפרסמה ב"דואר היום", היומון של איתמר בן אב"י, באפריל 1925. הוא היה בן 17 ותאורו הבלעדי הביא להמוני בית ישראל את טקס הפרידה של הנציב העליון, הרברט סמואל, ממושבות הגליל העליון. "הוא לוחץ את ידי חברי הוועד", כתב, "ובאותה בת־צחוק תדירית השוכנת על פניו, באותן עיניים מלאות רשפים... עלה על מכוניתו ונסע צפונה, כשקריאות 'יחי' ליווהו למרחוק".

אבן־חן רחק כבר מתחילה מן התיאור הרישמי, היובשני. ב"קשר", כתב־עת חדש לעניני תקשורת בישראל ובעולם היהודי, בהוצאת החוג לעיתונאות באוניברסיטת תל־אביב, סיפר על היום שבו זכה לקרוא את רשימת הביכורים שלו בעיתון עברי:

"לכאורה צריך הייתי לשמוח על שהצלחתי

(המשך בעמוד חמא)

(המשך מהעמוד הקודם)

להוציא את ראשית ביכורי העיתונאי בדפוס, בתוספת הכותרת המחמיאה: מאת סופרנו המיוחד בגליל העליון. אך אותו יום הסב לי עוגמת נפש עד כדי דמעות, בשל השותף שהיה לנו במנוי השנתי על העיתון". וכאן הוא מפליג בתאור הזקן קצר־הראייה שהיה מעשן מול העיתון ומעביר אותו אחרי־כן, חורים־חורים, למשפחת פיינשטיין. הרשימה הראשונה של אבן־חן הגיעה אליו חרוכה.

וכרון: "הספר הראשון שקראתי היה 'ויקטוריה' של קנוט המסון שלקחתי מהספריה בראש־פינה. זה היה בתרגום של פסח גינסבורג. כשפגשתי בו ב'דואר היום' סיפרתי לו על כך בהתרגשות".

ב־1931 עלה אבן־חן לירושלים וקיבל משרת מגיה ב"דואר היום". ומגיה אף שימש כמזכירו של בן אב"י, בנו של אליעזר בן־יהודה. האחרון היה ונישאר מושא הערכה לא מסוייגת של אבן־חן, יותר מכל עורך אחר שעימו עבד. הוא שהוציא לאור את ספרו האוטוביוגראפי של איתמר בן אב"י "עם שחר עצמאותנו". הוא הביא לדפוס אסופת מאמרים של בן אב"י והכתיר אותה בשם "חלומות ומלחמות". אבן־חן הוציא לאור גם משלו, לרוב אסופות סיפורים שניתפרסמו בעיתונות.

בספרו "לילות כנען" הוא מתאר בצבעים את אהבתו של איתמר ללאה אבושדיד. מתוך מכתביו הלוהטים של בן־אב"י ומסיפוריה של לאה הקשישה רקם עלילה, שנדמה בה כאילו הוא עומד בחדר האורחים של משפחת אבושדיד ושומע את שיעולו העצבני של איתמר הצעיר מתחת לחלון. עטרה מוילה דמעה עד היום, כשהיא קוראת את הסיפור הזה.

עטרה לרמן היתה מנהלת מחלקת המודעות ב"דואר היום". ילידת העיר העתיקה, בוגרת בית־הספר הריאלי בחיפה וסמינר למורות. יום אחד נכנסה לחדרו של אבן־חן: "שיחת טלפון לאדון", אמרה. הוא: "ראיתי בחורה צעירה מופיעה עם שיער בלונדי גולש. בערב הלכנו לטייל לבית־זוגן. היתה שם שממה. ישבנו על סלע, ואז, בחוצפה, נתתי לה נשיקה על הלחי".

עד היום הוא מתגעגע לירושלים. "בגלל השנים הקשות שהיו לנו שם". לפעמים הם נוסעים לשם באוטובוס, מטיילים קצת, יושבים בבית־קפה וחוזרים. לעיר העתיקה הם לא הולכים עוד. "אבד הקסם. היו שנים שרצינו לעבור לחיות שם. אבל לא היה מי שיטפל בזה. עכשיו זה כבר לא משנה".

זכרון: "החיים לא פינקו אותנו. היתה לנו ילדות קשה. הייתי הולך יחף גם בשלג, בתקופת מלחמת העולם הראשונה. אבל היתה שמחה. היינו משחקים בחישוק של ברזל, שמריצים אותו בעזרת יתד ברזל. או נאבקים בגורן. או מתחרים בזריקת אבנים. או גונבים פירות מהגן של פרידמן, ותפוחים מהחצר של איציק בלום. אם היינו מבקשים ביום, היה לבטח נותן לנו ברצון. אבל העדפנו להתגנב בלילה, לטפס זה על גבו של זה, ולקטוף".

ב־36' ניסגר "דואר היום". אבן־חן, מזוהה לעצמו כעיתונאי בלבד, לא רצה לחזור לראש־פינה עם עטרה ושתי התינוקות, ערנה (היום עיתונאית ב"הארץ") ואריאלה (היום מורה לביולוגיה). ראש־פינה היתה ונשארה לו מקום שמתרפקים עליו, שמציירים אותו, לא חיים בו. בראש־פינה, מול הבתים, נטוע בית הקברות. אביו ואימו, שני קבריהם נישאים מעל לאחרים. אהרן בא לשם פעמיים בשנה, בימי הזיכרון.

פעם לקח עימו את טל, נכדו, גם הוא עיתונאי. סרט 8 מ"מ מנציח את השיטוט של אבן־חן בין הקברים. אחר־כך צורפה לסרט הקלטת קולו של אהרן, המתאר לנכדו את העץ שאותו היה מקלף ואוכל, את הדבורה שעברה בסמוך. לילדות שלו יש סם חיים מפעפע, הוא הסתגל בדרכו לעולם החדש. ההוד שקרם לו, התקשה. אבא שלו, איכר כל ימיו, בא יום אחד לירושלים. אהרן ועטרה הלכו לקולנוע והשאירו אותו לשמור את שנתה של ערנה. התינוקת פרצה בבכות בשעת ערב מאוחרת. החבר פיינשטיין יצא אל המרפסת וקרא: "אהרון אהרון", כמו בראש פינה, כשהערב ירד והיה צריך לקרוא לילדים הביתה.

זכרון: "היה לי חבר בבית־הספר, ילד ערבי מג'עונה. איברהים חליל שמו. אני לימדתי אותו לכתוב כתב עברי רהוט, הוא לימד אותי לנגן בחליל

ולהכין מלכודות לציפורים. במלחמת השחרור הוא ברח עם הבורחים. שמעו שנורה על שפת הירדן ושקע במים. מאז לא ראה אותו איש".

זמן קצר עבד כפקיד בנק ב"הלוואה וחיסכון" בנתניה. עובד בן עמ"י הביא אותו לעיר שהחלה לצמוח. "אבל בשעה שהייתי כותב מספרים, לא חשבתי על הכסף, התגלגלו לי בראש סיפורים. זה דבר נהדר, אבל מסוכן. הייתי מתאפק ולא כותב".

הוא חזר לכתוב במהרה. היה שולח ל"הארץ" סיפורים על הגליל, ומאוחר יותר רשימות עדכניות מאיזור השרון. 40 נקודות ישוב כיסה, נוסע בדרך לא דרך לגבעת עדה, לתל־מונד. עומד מול פרדס תקוף־קרה בכפר ויתקין וכותב בפנקס את תיאור הענפים העירומים.

קרליבך, הוא אומר, הציע לו להיות כתב צבאי. אבל הוא סרב. הוא ידע שיש דברים שלא יוכל לעשות, אפילו אם עטרה לצידו. ובכלל, אבן־חן היה כתב־צבע. הוא הביא לדפי העיתון אלמנטים שהיו שמורים בדרך כלל לתאורים ספרותיים בלבד. הניו־ג'ורנליזם גילה את חשיבות פרטי התמונה רק בשנים האחרונות. אבן־חן כתב בשנות החמישים על המעברה, כך:

"הנה, בצל אחד הבדונים מנמנם לו ישיש טריפוליטני עם צמיד דלועים המונחים לפניו על הארץ. בגוף המתוי של המעברה נהפך סוחר הדלועים הזה למין אנדרטה שכולה עגמימות.

"נשים עומדות בסמוך ומטליאות גרוניהן, אחת מהן מכסה ברובד חדש של אריג גם את הברזנט הממורטט של הבדון".

וגם כך: "הלא הילדים סובלים מהקור. למה לא תספרי לאיש הזה?" – צעקה אל ויקטוריה אשה אחת, שישבה בפתח הבדון, ועל ידיה רשרשו עשרות צמידים.

"אותה שעה הופיעה בפתח ילדה כבת שבע, עם ילקוט בידה. עמדה מבויישת.

"זו שושנה – אמרה האם – "היא נולדה פה, בבדון".

גרשום שוקן, הוא אומר, לא שכר אותי למשרה מלאה בגלל המיגבלה שלי. ב־55' בא לאריה דיסנצ'יק והציע עצמו. באותה עת כבר כתב ב"מעריב" תחת השם ג. שרוני, שם סתמי שניברא מפחד שוקן. דיסנצ'יק הציע לו משכורת מלאה, 250 לירות, תמורת הגברת הפריון. אבן־חן אמר לו: "חשבת על זה שאתה עושה עיסקה עם חרש?"

"אני מאוכזב מהדור הצעיר של העיתונאים. יש להם רוע לב במקום שאר רוח. היום רצוי, אם אפשר, לרדת לחייו של מישהו. נפוליאונים קטנים".

דיסנצ'יק, זוכר אבן־חן, טפח על כתפו ואמר: "אני סומך עליך שתדע להתגבר ותשלח הרבה רשימות ליום שישי".

מאז, בכל ארוחת ליל שבת, היה משה ז"ק, עורך עמודי השבת, מטלפן לנתניה. "מה אתה מכין לי לשבוע הבא?", היה שואל את אבן־חן. הוא כינה את רשימותיו "פנינים". אהרן, עצלן מילדות, היה דוחה את כתיבת סיפור השבת למוצאי יום שלישי. "בשתיים בלילה הייתי מתעורר, שם את הראש מתחת לברז המים הקרים, ויושב במטבח לכתוב עד הבוקר. בבוקר הייתי נוסע באוטובוס לבית 'מעריב'. ז"ק היה עומד על המדרגות ומחכה לי. בלי להציץ בנייר, היה מוריד אותו לדפוס".

אבן־חן הזניק למערכת גם סקופים. בשנות עבודתו ככתב איזורי היה לעיתונות מקום ראשון וחסר תחרות בהפצת חדשות. הארץ היתה מרקחה של ארועים, ואם היית עיתונאי חקרן כאבן־חן, נמצאת במקום הנכון ובזמן. הוא נכח במקום כשניתלו שני הסרג'נטים הבריטים, וכמעט שניפגע בהתפוצצות. הוא שגילה את עקבותיה של משפחת לזרוביץ שנחטפה מכלא עתלית. הוא הגיע לביתה של מרגלת רוסיה שעה קצרה אחרי שחצתה את הגבול למצרים עם ילדיה. "מעריב" זכה בתמונה בלעדית של המרגלת, שאבן־חן הוציא מידי אמה המבולבלת, ברחוב קטן בנתניה. היו מקרים רבים שהעורכים בתל־אביב הודו לו על הגילוי, ושלחו מישהו אחר כדי לכסות את האירוע בהרחבה. אבן־חן הבין זאת. מראש תחם את הערכתו העצמית לאיזורים שבהם חמישה חושים מספיקים.

הוא כיסה את הצד הסוציאלי של האירועים. מפה מתקיימת משפחה במעברה. מה היא קונה במכולת. היתה מעורבות איכפתית בעבודת העיתונאי שלו: "בשנות החמישים היתה המושבה קדימה מקום מחנות. כתבתי בעיתון שלילדים שם אין חלב. תורמת אלמונית שלחה לי צ'ק, ואירגנתי, יחד עם העובדת הסוציאלית, חלוקת חלב. התורמת המשיכה לשלוח צ'קים כל חודש ואני חילקתי חלב. עד שהעובדת הסוציאלית אמרה לי שזה עושה הרבה עוול, והחלוקה נפסקה".

אני מאוכזב מהדור הצעיר של העיתונאים", הוא אומר. "יש בהם בעלי כשרונות, אבל במקום עוד כשרון, יש להם רישעות. רוע לב במקום שאר רוח. אדם שיושב לכתוב סיפור על משפחה במצוקה צריך שתרדנה לו שתיים, שלוש דמעות על הנייר. היום הכל אוטומטי. רצוי, אם אפשר, לרדת לחייו של מישהו. נפוליאונים קטנים!"

הקול נחנק. הוא היה מן הראשונים שהצילו חיי אדם בסיוע כתבה בעיתון. דן רובינשטיין, היום צייר בעל שם בשווייץ, שכב משותק במיטה בשכונה נתנייתית. בעקבות הסיפור בעיתון נישלחו לו תרומות בסך 15,000 לירות, והוא נישלח לטיפול בבית־הבראה בשווייץ. אלבומי הציורים שלו, מהודרים, שופעי התבוננות רגישה באנשים, מונחים במקום מכובד על מדף המזנון בסלון של אבן־חן.

באחד החורפים, בראשית שנות החמישים, דיבר על ליבו של בן עמ"י להעביר את ילדי מעברת בית־ליד לבתי משפחות בנתניה. רק לכמה ימים, עד שהשטפונות יחדלו. המעברה היתה מוצפת. עטרה ואהרן בוססו עד ברכיים במים. הילדים הועברו לנתניה. "היינו סובבים במקומות של מצוקה", הוא אומר. "המוסדות התכחשו לאנשי המעברות. היו שם ילדים בלי לחם וכלי חלב".

סיפור לא מודרני. עיתונאי מרגיש, במובן הכי צר של המלה. הולך לעשות כתבה, פוגש ילד רעב, שולח יד לכיס ומוציא כסף. פעמים רבות הוגשה מועמדותו לתואר "יקיר נתניה". בפעם הראשונה סרב מפני ששמו של רחוב עמד להשתנות מאברהם שפירא לאדמו"ר מוויז'ניץ. אבל גם אחרי שהושגה פשרה והאדמו"ר זכה רק בחצי רחוב, המשיך אבן־חן לדחות תארים. "בית־הקברות של נתניה מלא מצבות של יקירי העיר", הוא צוחק.

למרות שלא היה ממביעי הדעה המובהקים, יש לו דעות מגובשות. הוא מדבר בעיקר על ההתנחלות. ושוב קולו הולך לאיבוד באיזה חלל חסר גבולות של צער. על ישובי העולים שהוקמו בחופזה, בלי הכשרת אנשיהם לעבודה אחרי חיי הניוון במעברות. על הפסד היחסים עם הערבים. בגליל חיו היהודים עם הערבים בשלום. גם בנתניה, שהכפר אום חלד תמך במקימיה בראשית הימים.

געגועים: "אני מתגעגע לתקופה שהייתי פעיל בעיתון, שהייתי פותח ביום שישי את העיתון ורואה באיזו הבלטה נותנים את הסיפור שלי".

עטרה: "החיים שלנו, כשעברנו, היו תענוג. את מי לא פגשנו? דיברנו עם המנהיגים. השנה נהניתי מאוד לנסוע עם אהרן לדפוס בתל־אביב, כדי להוציא את הספר החדש. זה חידש את חיינו". עכשיו הוא מתחיל לעבור על ספר נוסף.

בחצר הבית ברחוב סמילנסקי אומר האיש לאשתו: "את זוכרת איך באלול פרחו החבצלות ליד הקיר המערבי?"

"זוכרת, זוכרת הכל", היא אומרת, אבל אהרן אבן־חן לא שומע, כבר פונה והולך אל השער.

תלמה אדמון

בוא נעשה ניתוח הגיוני

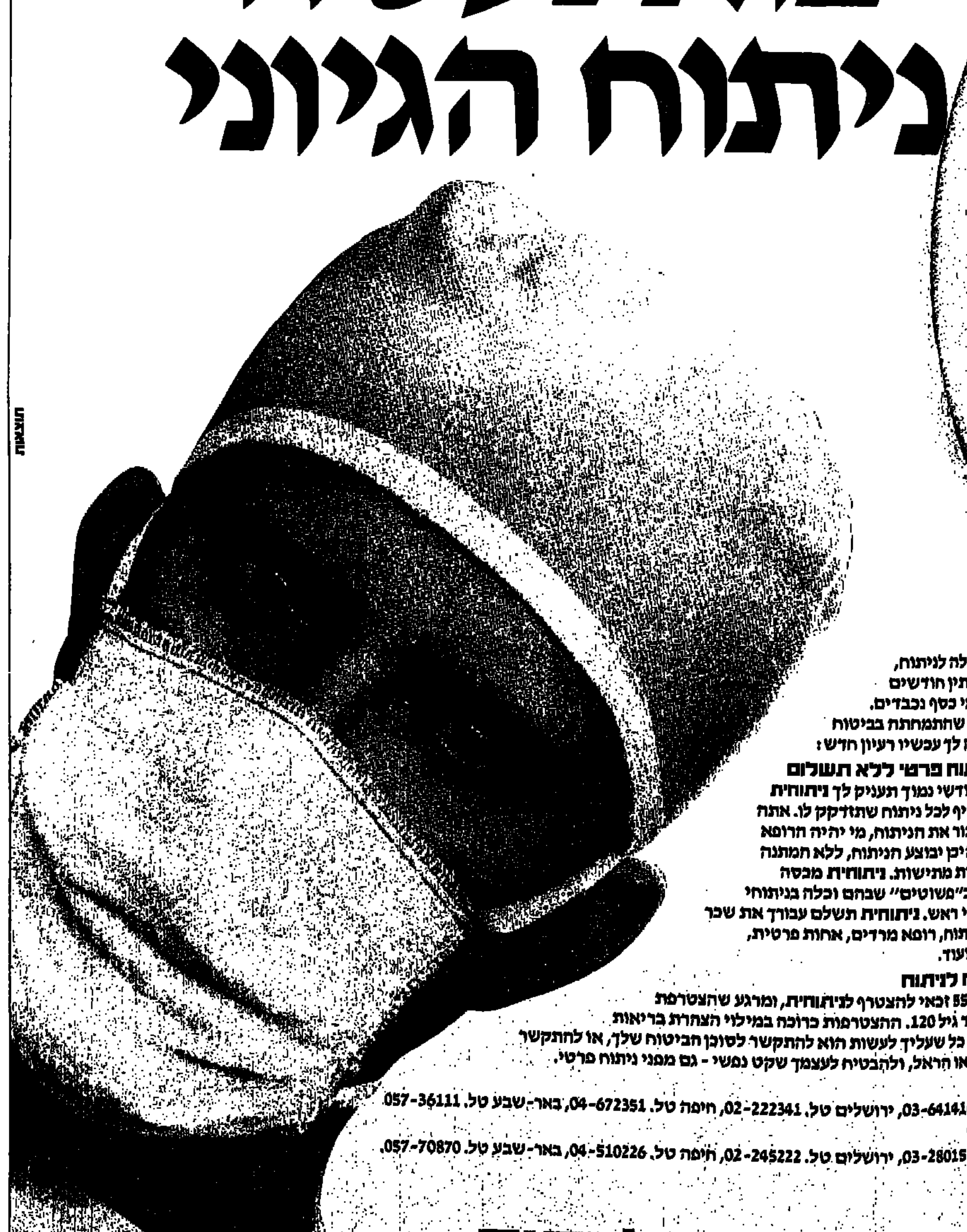

אם תזדקק חלילה לניתוח, אתה עלול להמתין חודשים ולהשקיע סכומי כסף נכבדים. שלוה - החברה שהתמחתה בביטוח בריאות, מגישה לך עכשיו רעיון חדש:

ניתוחית - ניתוח פרטי ללא תשלום

תמורת סכום חודשי נמוך תעניק לך ניתוחית כיסוי כספי מקיף לכל ניתוח שתזדקק לו. אתה תקבע מתי תעבור את הניתוח, מי יהיה הרופא שינתח אותך והיכן יבוצע הניתוח, ללא המתנה בתור וללא דחיות מתישות. ניתוחית מכסה ניתוחים, החל ב"פשוטים" שבהם וכלה בניתוחי לב פתוח וניתוחי ראש. ניתוחית תשלם עבורך את שכר המנתח, חדר ניתוח, רופא מרדים, אחות פרטית, בדיקות שונות ועוד.

הקדם ביטוח לניתוח

כל אדם עד גיל 55 זכאי להצטרף לניתוחית, ומרגע שהצטרפת הביטוח תקף עד גיל 120. ההצטרפות כרוכה במילוי הצהרת בריאות מקוצרת בלבד. כל שעליך לעשות הוא להתקשר לסוכן הביטוח שלך, או להתקשר למשרדי שלוה או הראל, ולהבטיח לעצמך שקט נפשי - גם מפני ניתוח פרטי.

משרדי שלוה
תל-אביב טל. 03-641414, ירושלים טל. 02-222341, חיפה טל. 04-672351, באר-שבע טל. 057-36111.

משרדי הראל
תל-אביב טל. 03-280151, ירושלים טל. 02-245222, חיפה טל. 04-510226, באר-שבע טל. 057-70870.

הקדם ביטוח לניתוח
ניתוחית

הראל שלוה

נסיכה על גג פח לוהט

אנגליה שוב רוגשת. מאז נישאה הילדונת התמה ליורש־העצר, לא חדלים שם מלעסוק בדיאנה, צ'ארלס והאיזון העדין שביניהם. הסינדרלה נהפכה לאשה צעירה ותאבת־חיים, הנסיך מרצין והולך, המלכה מודאגת, והעתונות מדווחת לתיאבון על ספינת הנישואים המלכותית שעולה על שרטון.

מאת י. פינקלסטון, לונדון ושרית פרקול צילומים: "גאמא"

„הנסיך צ'ארלס התחתן עם האשה הלא־נכונה – דיאנה". כותרת זו, שהופיעה בימים אלה בעתון בריטי רב־תפוצה, באה כזעזוע לכל מי שזוכר את החתונה הנוצצת שנערכה ב־1981 בכנסיית "סיינט פול" בלונדון, אירוע שמשך אליו מאות־אלפי אורחים ידידים נצירת אנגליה ומיליוני צופי טלוויזיה ברחבי העולם. אך הכותרת הזו אינה אלא נדבך נוסף בעניינים על שחיקה מתמשכת ביחסים של הזוג המפורסם ביותר בעולם.

בימים אלה משתוללת העתונות הצהובה בבריטניה עם דיווחים בדבר ספינת הנישואים המלכותיים שעלתה על שרטון, ומתמקדת במיוחד בהשמועות שמלכת־בריטניה העתידה מנהלת רומן עם פיליפ דיון, בנקאי בן 28. הבעייה בין הנסיך צ'ארלס ה־40, יורש העצר הבריטי, לבין דיאנה השובבה, הצעירה ממנו כ־13 שנה, היא כבר עובדה בשטח.

אנתוני הולדן, שחיבר ביוגראפיה אוהדת של הנסיך צ'ארלס, אמר באחרונה כי המלכה אליזבת "מאוד מודאגת" מהשמועות. לדבריו – היא אף טרחה לקיים שיחת־בירור עם כלתה הצעירה. הולדן אומר כי המלכה יצאה שבעת־רצון מהשיחה, בה וידאה את יציבות הנישואים, אך על כל מקרה היא השיאה לדיאנה עצה מלכותית לגבי כללי ההתנהגות ההולמת נסיכות.

פני ג'ונור, שפירסמה באחרונה ספר המתמקד במשבר בחיי הנישואים של הזוג המפורסם הזה, טורחת להבהיר כי: חבל שהנסיך הבודד אינו זוכה לתמיכה מאשת חיקו:

"צ'ארלס היה אהבתה הראשונה של דיאנה, ורוב האהבות הראשונות אינן מאריכות ימים. אני חושבת שדיאנה מתוסכלת בגלל המשמעת והמגבלות המוטלות עליה. היא נהנית להיות סופרסטארית. בניגוד אליה, צ'ארלס זקוק לזריקות עידוד לבטחון העצמי שלו, ומן הראוי היה שאשתו תעשה זאת. אבל היא נהפכה לסופרסטארית, כמעט כוכבת קולנוע, וזה סיחרר לה את הראש. צ'ארלס נישא לאשה הלא־נכונה. אולי הם לא מתאימים; היא היתה מאוד צעירה כשנישאה לו – בקושי בת 19, לעומת 32 שנותיו – והיתה יכולה לגדול ולהיות הרעייה לה הוא זקוק. כל האישיות שלו נפגעה מאוד; הוא כבר לא מאמין בעצמו", כותבת ג'ונור.

דיאנה, נסיכה בלונדינית יפהפיה כמו באגדות, עדיין נהנית מאהבתם של הבריטים ומהערצה ברחבי העולם, מרהימה היום את כולם. למרות היותה אם לשני ילדים, היא מתנהגת לפעמים כמו "גרופיס" בת טיפש־עשרה המזדנבת אחר אלילי זמר.

כאשר נישאה לצ'ארלס, והגשימה חלום ילדות להיות נסיכה (למרות שבאה ממשפחה של הורים גרושים, ובעבר היתה צעירה עם רקע כשלה אסורה בנישואים על בני משפחת המלוכה), היא ניסתה לגלות התעניינות בדברים שמעניינים אותו, כמו ספרים רציניים, מוסיקה קלאסית ופעילויות מלכותיות אופייניות, כגון מירוצי סוסים ומשחק הפולו. אבל זה לא נמשך זמן רב. בניגוד לצ'ארלס ולמלכה שגדלו על תחביבים אלה, היא, מטבעה, אינה מחבבת סוסים, ומשחק הפולו אפילו משעמם אותה. חבריו של צ'ארלס רציניים וכבדים מדי לטעמה. הנסיכה הגבוהה והיפה הזאת רוצה לצחוק וליהנות מהחיים, אבל התברר לה שבעלה דבק בנאמנות בחובות המלכותיות המכופתרות והמייגעות.

צ'ארלס חונך מילדותו להיות מלך, כמו אמו, אליזבת השנייה. היא לימדה אותו שנסיך צריך לשכוח מכל התשוקות הפרטיות שלו ולהקריבן למען השירות לאומה. דודו האהוב, הדוכס מאונטבאטן, לימד אותו להיות קשוח ולהסוות את רגשותיו. אשתו של מאונטבאטן היתה בתו התוססת של הבנקאי היהודי־גרמני קאסל, שעזר למלך ג'ורג' השישי במימון ובייעוץ פיננסי. צ'ארלס העריץ את "דוד דיקי", כפי שכינה אותו. הדוד יעץ לצ'ארלס לנהל פלירטים רבים ככל האפשר לפני נישואיו, אך להתחתן עם בחורה מתוקה, תמה ובתולה, לפני שתיפול ברשתו של גבר אחר.

צ'ארלס ניסה בכל מאודו ללכת בעקבות מאונטבאטן. לפני נישואיו אכן ניהל פרשיות אהבים, נעזר בדירות שהעמיד מאונטבאטן לרשותו לצורך מפגשים עם נערות יפהפיות. בשנות ה־70 נקשר שמו ברומנים עם צעירות ממשפחות האצולה. אחד הבולטים היה עם בתו של הדוכס מגרובנור. אך צ'ארלס לא היה המאהב הגדול שמאונטבאטן קיווה שיהיה. חזותו החיצונית לא תאמה את טעמן של רבות מבנות המין היפה שהתעניין בהן. למרות היותו נסיך הכתר, ידוע על לפחות בחורה אחת שהשיבה את פניו ריקם, על־אף שוויתרה בכך על ההזדמנות להיות מלכת אנגליה.

(המשך בעמוד הבא)

"צ'ארלס נישא לאשה הלא־נכונה. אולי הם לא מתאימים; היא היתה מאוד צעירה כשנישאה לו – בקושי בת 19, לעומת 32 שנותיו – והיתה יכולה לגדול ולהיות הרעייה לה הוא זקוק. כל האישיות שלו נפגעה מאוד; הוא כבר לא מאמין בעצמו".

דיאנה בעת הסיור הנסיכי באוסטרליה, אחרי שהריונים כבר החלו (למעלה) ובימים הראשונים והשלווים יותר, בתמונה משפחתית סולידית (שמאל).

(המשך מהעמוד הקודם)

הטרגדיה הגדולה ביותר בשביל צ'ארלס היתה רצח הלורד מאונטבאטן בידי טרוריסטים איריים, שפוצצו את הספינה שלו במימי אירלנד. צ'ארלס איבד חבר יקר ויועץ, ואיש לא תפס מאז את מקומו. שבור־לב, הוא שפך דמעות בהלווייתו של דוד דיקי. אביו של צ'ארלס, הנסיך פיליפ, גבר נאה וקשוח שאינו מאמין בדמעות, לא יכול היה לשאת את המראה וגער בבנו: "תפסיק ליילל, ילד", אמר לו.

לאחר שהרומן שלו עם דיאנה צבר תאוצה והסתיים בחתונה, נפל הנסיך צ'ארלס שבי בקסמיה של כלתו הצעירה והיפה. היא הכניסה לחייו המלכותיים המשמימים אור, צחוק ושמחת־חיים. לצ'ארלס, שעדיין התאבל על מות דודו האהוב, הרומן עם דיאנה והנישואים לה היו האירוע המשמח ביותר בחייו האפרוריים. בחירתו בדיאנה נראתה לעם הבריטי כולו כבחירה האידיאלית. הבריטים התאהבו בדיאנה מיד, והנסיכה אן, אחותו של צ'ארלס זעופת־הפנים והרחוקה מלהיות יפה, נעלבה לא־מעט מתשומת הלב שהורעפה על גיסתה החדשה והחייכנית.

אם כי החתונה כולה היתה הצלחה טלוויזיונית עצומה, "פאשלה" קלה של הכלה בשעת הטקס אולי סימלה כבר אז את העננים הקטנים שהחלו להעיב על חיי בני־הזוג, מיד אחרי ירח הדבש. כאשר שבו לטירה המלכותית בבלמורל שבסקוטלנד, אחרי הפלגה בת שבועיים על סיפון היאכטה המלכותית "בריטניה", נראו צ'ארלס ודיאנה כסמל האושר והבריאות. צ'ארלס נראה צעיר ומשוחרר, כמעט בפעם הראשונה בחייו. דיאנה פשוט קרנה, ושמחה להצטלם ולפטפט עם עתונאים. אבל כשהעתונאים והצלמים עזבו – ונטלו עימם את אור הזרקורים – הרגישה דיאנה תחושת־ריקנות איומה. כך, מכל מקום, טוענת היום הביוגרפית פני ג'ונור.

הימים בבלמורל התארכו לשבועות, והשעשוע הגדול ביותר שם היה ללכת קילומטרים על קילומטרים ברגל, על אדמה חשופה. צ'ארלס היה בעננים, מוקף בכל יקיריו, אך דיאנה השתעממה. היא לא יכלה לעזוב את הטירה הסקוטית המשמימה לטובת לונדון התוססת, לפני הזמן המיועד בלוח המלכותי הנוקשה, כדי שלא יתחילו לרנן על "קרע בנישואים".

הפער ביניהם עצום, ולא רק מבחינת הגיל. צ'ארלס אוהב לשקוע בספרי היסטוריה ופילוסופיה, בעוד דיאנה מתענגת על עתוני נשים ועל תוכניות טלוויזיה. הוא שר באך במקהלה, ולילה באופרה זה חגיגה בשבילו. היא, לעומת־זאת, דלוקה על פופ ואוהבת להקות כמו "דאייר סטרייטס", "פוליס" ו"וואם". אופרה אינה מלהיבה אותה, בלשון המעטה. צ'ארלס אוהב לדוג, אבל דיאנה מעדיפה לערוך קניות בחנויות האופנתיות של לונדון. ניסיונו להדביק אותה באהבתו לסוסים נכשל לגמרי: היא לא הצליחה להסוות את סלידתה מהם. היא אוהבת טניס, אבל הוא – לא.

בתחילה לא האמין צ'ארלס שהבדלים אלה עלולים להשפיע על נישואיו. אם כי דיאנה נהגה להקניט אותו על היותו "מיושן", הם תמיד היו חברים טובים. בזמנו הצהיר צ'ארלס את השקפתו לגבי מוסד הנישואים: "זה לא רק התאהבות מטורפת במישהו. זה בעצם ידידות חזקה מאוד. לגבי הנישואים, שיקולים להימשך חמישים שנה, הם מן הצעדים הגדולים והאחראיים ביותר בחיים".

אבל לדיאנה היו גם בעיות אחרות. לא קל לחדור לליבה של המשפחה המלכותית, וככל שהמלכה היתה ידידותית כלפיה – היא עדיין נשארה חמותה. צ'ארלס היה מגלה לאמו דברים שלא שיתף בהם את דיאנה. הנסיכה גם לא אהבה אחדים ממשרתיו של צ'ארלס, שטיפלו במלתחתו ובקניות האישיות שלו. היא הרגישה כמעט מיותרת. היא עמדה על כך שצ'ארלס יפטר את משרתו האישי, ויאפשר לה למלא תפקיד פעיל וקרוב יותר לחייו הפרטיים. גם הסיפור הזה עלה בזמנו לכותרות העתונים.

לדיאנה, הנסיכה המשועממת, התחשק לפעמים לקחת רכבת ולנסוע לחוף הים בברייטון, או לבלות את אחר הצהריים בקולנוע. לא מכבר, בעת שהתחמקה מאנשי הבטחון בשעת לילה ויצאה לנהוג לבדה (חבושה כובע בוקרים, וצווארון מעילה מוגבה), נטפלה אליה כנופיית צעירים ערביים שנסעה אחריה. השמועה על המירדף הלילי ברחובות לונדון, במהירות של 110 קמ"ש, זיעזעה את בריטניה. ככלל, אנשי החצר ושומרי־הראש אינם יודעים איך לעכל את העניין, וגיחותיה הליליות הסרות־האחריות של רעיית יורש העצר גורמות בזמן האחרון הרבה דפיקות־לב לאנשי הסקוטלנד יארד.

דיאנה, אומרים בלונדון, מתנהגת לפעמים כמו "גרופי" בת טיפש־עשרה המזדנבת אחר אלילי זמר. בצילום: עם פיטר טאונסנד מלהקת "מי".

"צ'ארלס היה אהבתה הראשונה של דיאנה, ורוב האהבות הראשונות אינן מאריכות ימים".

כל אלה עדיין לא מפריעים לבריטים להמשיך להעריץ את הנסיכה, ולראות בה מודל לחיקוי. היא רק צריכה ללבוש שמלה חדשה – וכבר כל אשה בממלכה רצה לרכוש לה העתק. פעם לבשה שמלה חושפת־כתף, והצלמים התמקדו, כמובן, בחזה המלכותי המפואר. דיאנה גם הכניסה לאופנה את סגנון "המכנסונים הלוהטים" שהדביק את כל צעירות בריטניה. ההמונים ממטירים עליה פרחים בהזדמנויות שונות, ולנסיך צ'ארלס לא נותר אלא לומר, כפי שאמר פעם: "נראה שבימים אלה, כל מה שאני עושה זה ללקט פרחים. אני מכיר בחובתי זו". הוא אמנם אמר זאת בחיוך, אך מתחת לחיוך הסתתרה כנראה תחושה מרה.

צ'ארלס, שמנסה למצוא לעצמו פינה בתוך כל ההמולה הזאת, התחבר עם סופר דרום־אפריקני מיסטיקן, סר לורנס ואן דר פוסט, שמאיץ בו להאזין לחלומותיו ולסמוך על האינטואיציה שלו. צ'ארלס רואה בו מעין גורו, וטוענים כי הוא שואב ממנו עוצמה פנימית. במסגרת החיפושים העצמיים, היתה לנסיך גם תקופה של עיסוק קדחתני בגננות. אחרי־כן יצא לחיפוש עצמי במדבר קלאהרי, ותוך פחות מיממה לאחר שובו למעונו בארמון קנסינגטון – ליד שגרירות ישראל – יצא שוב לסקוטלנד, בחברת שני בניו. להפתעת הכל, הוא ישב בסקוטלנד באי קטן ועזר לאיכר מקומי לטפל בכבשים שלו.

בינתיים צברה דיאנה נקודות על אומץ־הלב שגילתה כאשר ביקרה במרפאה לחולי איידס ולחצה שם את ידו של אחד הילדים החולים. העתונים היו חלוקים בדעותיהם לגבי השאלה אם הנסיכה הסירה מידה את הכפפה או לא, אך מהתמונות ניתן היה ללמוד שיד מלכותית ענוגה וחשופה אמנם לחצה את ידו של החולה.

כעת טוענים עתונאי החצר כי דיאנה וצ'ארלס מנהלים חיים נפרדים – ארוחות בוקר נפרדות, לוחות־זמנים שונים, חברים אחרים. נשיקה ליד שולחן

(המשך בעמוד 16)

"צ'ארלס אוהב לשקוע בספרי היסטוריה ופילוסופיה, ודיאנה מתענגת על עתוני נשים. הוא שר באך במקהלה. היא, לעומת־זאת, דלוקה על פופ".

"ניסיונו להדביק אותה באהבתו לסוסים נכשל לגמרי; היא לא הצליחה להסוות את סלידתה מהם. היא אוהבת טניס. הוא – לא".

צ'ארלס בעת משחק פולו. דיאנה לא מחבבת סוסים, ופולו משעמם אותה.

כל מקום שנוה נוגעת בו הופך ל"נוה אביבים"

מרום נוה
רמת גן

השקעה טובה באיכות חיים בלב גוש דן.

דירות בנות 3, 4, 5 חדרים ופנטהאוזים לכניסה מיידית.
מרום נוה – 10 דקות נסיעה, ללא פקקי תנועה ממרכזי הבילוי, העסקים והקניות של תל־אביב.
מרום נוה – רובע מתוכנן מהיסוד לאיכות חיים מושלמת.

מרום נוה – מרכז מסחרי מודרני ובריכת שחיה.

משרד מכירות ודירה לדוגמא באתר: רח' תרצה, ע"י שד' ירושלים 74 רמת־גן. טל. 03-777137, בימים א'-ה' 11.00-13.00, 16.00-18.00

עסקה מיוחדת
5 דירות מיוחדות במחירי הנחה מיוחדים

נוה חברת בנין בע"מ
חברת בת של החברה לנכסים ולבנין בע"מ.

משרד ראשי: רח' ארלוזורוב 53 תל־אביב, טל. 03-241166/7 ימים א', ב', ג', ה', 09.00-13.00, 16.00-18.00 ביום ד' 09.00-13.00
משרד מכירות תל־אביב: רח' דיזנגוף 173

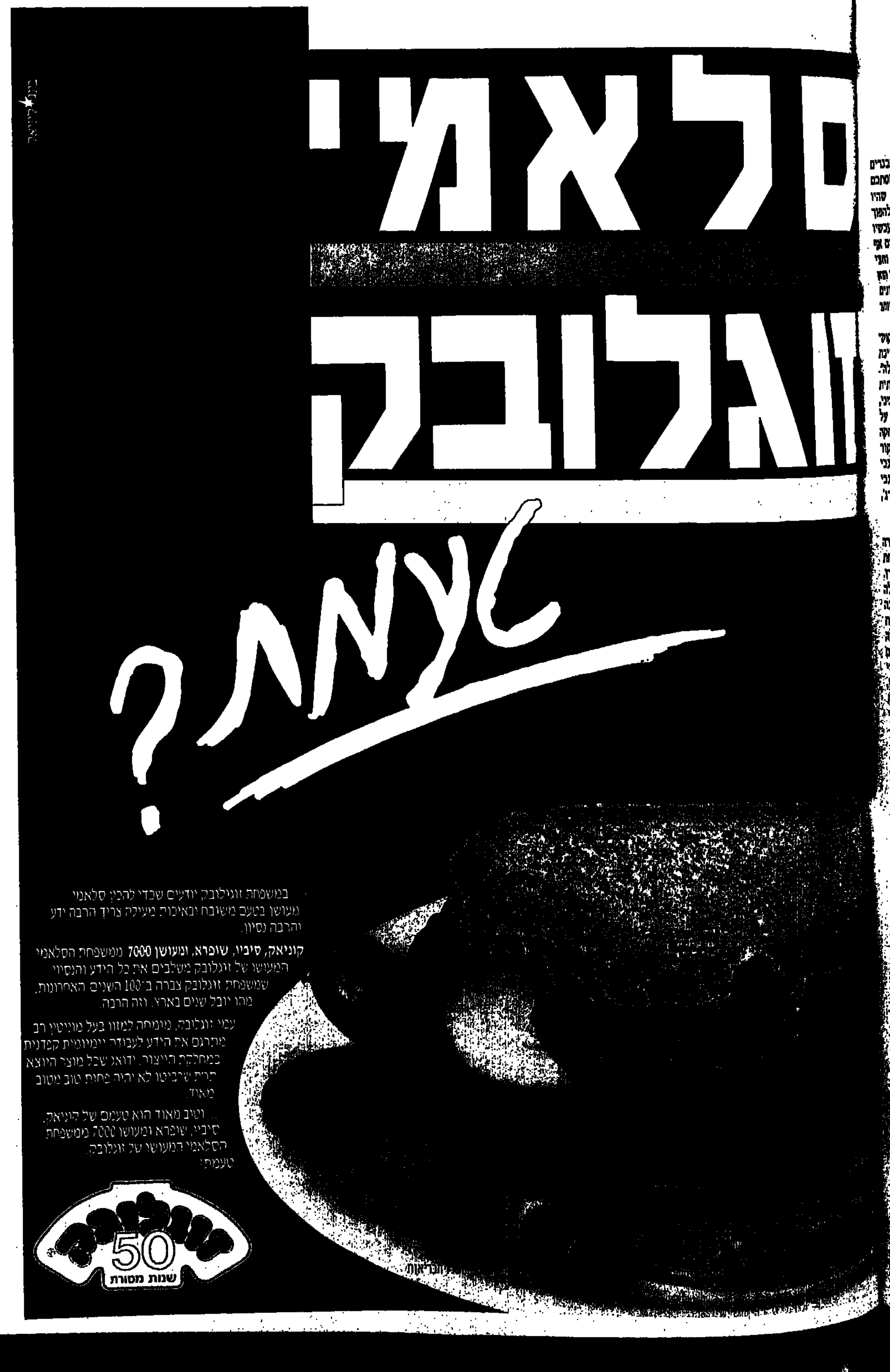

צעיר בן מאה

(המשך מעמוד 12)

שהתחילו את ה'דיאטה' שלהן כשהן היו כבר גדולות. יותר מזה – לקראת סוף חייהן, החולדות שאכלו וזללו – נראו רע. עם עיניים לא צלולות ופרווה לא יפה. לעומתן, לחולדות שאכלו במחצית השנייה של חייהן פחות, היו פרווה יפה ועיניים מבריקות ו'זריזות'. היום כבר אפשר לציין בביטחה עוד מספר דברים הקשורים לאיכות החיים שיעזרו להגיע לזיקנה יפה ולאריכות ימים: לא לעשן, לשמור על תנועה כללית באוויר פתוח, לדאוג שהמזון יהיה מורכב מכל מה שצריך".

ה

אם מזון טבעי יכול לעזור?

דנון: "לא כל מה שטבעי הוא טוב. חשיש ומריחואנה זה טבעי. אז זה טוכז הדבש שהוא טבעי ונהדר לרוב האנשים, הוא רצחני ממש לחולי סכרת. לאמונה המקובלת ש'כל מה שטבעי הוא טוב', צריך להתייחס בזהירות רבה. אין דבר יותר טבעי ממוות ברעב, מזיהום בקטריאלי, ממזון שאינו מורכב היטב. אסור לנו להיות פאנטים לטבעונות, כמו שאסור לנו להלעיט את עצמנו בויטמינים".

פרופ' דנון חושש משרלטנים. מאלה שמבטיחים לעשות אותך צעיר יותר. מ"תרופות" שמבטיחות החזרת נעורים, עצירת הזיקנה. בשוויץ יש מקום בו מזריקים לגוף תאים מעוברי כבשים. מבטיחים שם שתאי העובר האלה נכנסים לגופו של האדם ומחזקים את כל מה שחסר בו. לדברי פרופ' דנון, עד היום לא סופקה הוכחה מדעית לכך שהתאים האלה של העובר אמנם נשארים בחיים כשהם עוברים לגוף האדם, או שהם נקלטים בו בכלל. בגרמניה גילו שהתהליך של הזרקת תאי העובר מסוכן. שם מכינים עכשיו תאים מיובשים של עוברי כבש.

"הסכנה היא", אומר דנון, "שבכל פעם שאדם מרגיש 'מתמעט', יש סיכוי סביר שמאחורי התחושה הזו יש מחלה, ומוטב שייבדק אצל רופא ויוודא מה גורם לחולשתו או להרגשתו הרעה. ברוב המקרים יש לזה רקע פיזיולוגי או פאתולוגי. לפעמים פסיכולוגי. ובדרך־כלל זה ניתן לטיפול. לא צריך להרים ידיים, לומר – אני מרגיש כך משום שאני זקן – ולחפש מקומות שמבטיחים הבטחות שאין בהן ממש".

האם כולם מזדקנים על פי המתכונת הרגילה שאנו מכירים, או שיש אפשרויות שונות של הזדקנות?

דנון: "כל אחד מאתנו מכיר זקן או זקנה שאנו מסתכלים עליהם ואומרים: הלוואי ונהיה כמוהם בגילם. העובדה שזה קיים – מוכיחה שזה אפשרי. לפני כ־50 שנה, כשהתחילו לעסוק בחקר הזיקנה בכמה מוסדות, אחד הדברים הראשונים שעשו היה לקחת קבוצות גדולות של אנשים ולמדוד את יכולת נפח הריאות שלהם, פעילות הלב כמשאבה, פעילות הכליות וניקוי הדם מחומרי פסולת. הם לקחו את גיל 25 כנקודת התחלה, ובגיל 75 ראו עקומות יורדות. בשנים האחרונות עוקבים אחר קבוצת אנשים בריאים ובודקים את הנתונים הפיזיולוגיים שלהם פעם בשנה. זה התחיל בבלטימור והתפשט לכמה מקומות נוספים בעולם".

פרופ' דנון מספר שאפשר למצוא אדם בן 80־90 שהלב שלו פועל ללא פגם, שלחץ הדם שלו מתאים לרמה המקובלת אצל צעירים, ושגם תוצאות בדיקות הדם שלו היו כתואם הנורמה של הגיל הצעיר. מסתבר שאפשר להגיע לגיל מתקדם בלי כל הנזק המצטבר. השאלה היא כיצד.

במכון ויצמן מנסים להבין כללי־יסוד בתהליכים שמתקיימים בגוף המזדקן. אי־אפשר לעשות נסיונות כאלה בבני־אדם. הנסיונות נעשים בבעלי חיים שתוחלת חייהם ואורך חייהם מספיק קצרים כך שאפשר יהיה לעקוב אחר התופעות. אלה בעלי חיים שבמשך הרבה דורות מזווגים בהם אח עם אחות בכדי ליצור ביניהם דמיון מקסימלי, כמעט זהות של תאומים. כ־50 פרוייקטים בתחום חקר הזיקנה נעשים היום במכון ויצמן, ביניהם כאלה שיביאו [illegible] משמעותית בהבנת תופעת ההזדקנות וגילוייה. אני מבקשת דוגמאות.

פרופ' דנון: "למשל, יש קבוצה שעוקבת אחרי התנוונות בלוטת התימוס (בלוטה הנמצאת בבסיס הצוואר, שהחל מגיל הבגרות הולכת ונעשית קטנה יותר, עד שבגיל המבוגר היא נעלמת. זה הוא המקום שבו הלימפוציטים מקבלים את ה'חינוך' לתפקידם במערכת החיסונית של הגוף). מנסים להבין מה הקשר בין התנוונותה לבין דעיכת מערכת החיסון. האם ניתן יהיה להוסיף הורמון מסויים לגוף כדי לשקם את המערכת. קבוצה אחרת גילתה שככל שבעל חיים מזדקן, קרומי התאים שלו נעשים יותר קשוחים. הקרום החיצוני של התא הוא החומה שדרכה נעשית התקשורת בתוך הגוף. נניח שהקשיחות הזו, שמופיעה על התא, מפריעה לקליטת האינפורמציה והעברתה. אולי אפשר יהיה לשנות את הקשיחות, גם בתאי עצבים וגם בלימפוציטים, ואז יתכן שאפשר יהיה להיטיב גם את מערכת הזכרון והלמידה, וגם את מערכת החיסון. קבוצה שבדקה את הנושא גילתה שהם יכולים לשנות את קרום התאים של החולדות ולעשותו פחות קשה, ועל־ידי כך הם יכולים להקל עליהן את תופעות הגמילה מסם".

פרופ' דנון חקר במשך שנים רבות את הזדקנות תאי הדם האדומים. לאחרונה הוא חוקר את תאי הדם האדומים באדם המזדקן. נושא אחר בחקר הזיקנה בא בעקבות מחקר לבדיקת איחוי פצעים בחיות זקנות. דנון: "בחיות זקנות קצב איחוי הפצעים איטי יותר. אם נבין מדוע זה קורה, יתכן שנוכל למנוע את זה. בינתיים יש לנו מוצר־לוואי של המחקר הזה: גילינו אילו תאים צריכים לפעול וכיצד – כדי שהפצע יתאחה. התברר שיש 'גיוס' של תאים מיוחדים שצריכים להימצא באיזור הפצע. בעזרת תאים אלה ש'גייסנו', הצלחנו להשיג זירוז של איחוי הפצעים אצל חיות צעירות".

פ

רופ' דנון נוסע בקרוב לבולטימור, ארה"ב, לתקופה של מספר חודשים. שם יעשה נסיונות בהעברת התאים המזרזים האלה לחיות זקנות. במכון וייצמן, מתברר, אין מספיק חיות זקנות לצורכי המחקר. דנון מקווה שכתוצאה מהעבודה שתיעשה בבולטימור אפשר יהיה לעזור להרבה חולים הסובלים מפצעי לחץ בגלל שכיבה ממושכת במיטה.

קבוצה נוספת של חוקרים במכון ויצמן בודקת היום את מחלת אלצהיימר, זוהי מחלה שמופיעה בגיל מוקדם יחסית, המתבטאת בתשישות הנפש, ובין השאר באבדן הזיכרון. לדברי פרופ' דנון, קבוצה זו מתחילה להתקרב לזיהוי נקודות מסויימות על אחד הכרומוזומים, שיתכן שיש להן קשר להתפתחות המחלה. עוד עוסקים היום במכון בנסיונות להשתיל תאי עצב ומוח בריאים במוח חיות זקנות, עם כל ההשלכות שעשויות להיות לכך על אפשרויות לחידוש איזורים מנוונים במוח האנושי.

פרופ' דנון בטוח שגם אם "כתוב וחתום" מתי נמות, הרי שה"כתב" הזה הולך ומשתנה. הוא תלוי, לדעתו, בתוצאותיהם של כמה מחקרים שייעשו בביולוגיה של ההזדקנות, ברפואת הזיקנה, בפסיכולוגיה של ההזדקנות. "ככל שנחקור יותר בכל אחד מהענפים הללו, ובראשו המחקר שיאפשר להבין את התהליכים הבסיסיים של ההזדקנות, אולי לא נצליח להאריך את משך החיים המקסימלי (עד מאה ועשרים, למשל), אבל את תוחלת החיים הממוצעת (מעבר ל־74) כמעט בטוח שנאריך. מה שוודאי הוא שנצליח לשנות את איכות החיים".

בשנה שעברה העביר פרופ' דנון את ניהול המרכז לחקר הזיקנה במכון לפרופ' עמיאלה גלוברסון. בקרוב הוא יוצא לסידרת הרצאות בדרום אמריקה, ומשם ימשיך לבולטימור. וכשאני שואלת את האיש, שגיל הפרישה לגימלאות מאחוריו, על תוכניות לעתיד, הוא משיב: "יש לי המון. הרי אני רק מתחיל לחיות".

סימה קדמון

נסיכה על גג פח לוהט

(המשך מעמוד 26)

התשפורת בבוקר, ושיחה חפוזה בעת החלפת הבגדים לקראת ארוחת הערב – בכך, פחות או יותר, מסתכם המגע היומי ביניהם. לפני ארבע שנים, בעת שהיו בביקור מלכותי באוסטרליה, נאלצו מארחיהם להפוך עולמות כדי למצוא להם מיטה צרפתית זוגית. עכשיו יודע כתב־העת הגרמני "בונטה" לספר כי השניים אף ישנים במיטות נפרדות. היא משכימה בשבע וחצי בבוקר, שוחה בבריכה ואוכלת מזון דיאטטי, ואילו הוא מתפנק במיטה עד שמונה ורבע, ואוכל קרואסונים חמים לארוחת בוקר. הנסיכה גם יוצאת לבדה יותר מאי־פעם בעבר לצפות בהצגות וסרטים.

בתקופה הראשונה של הנישואים, דיאנה נקטה חייכה בציבור. כעת, אומרים מקטרגיה, היא מחייכת ומצחקקת "כמו תיכוניסטית בפגישה הראשונה שלה". עובדה זו מרגיזה במיוחד את המשפחה המלכותית חמורת־הסבר. אפילו צ'ארלס בעצמו נזף בה, בפומבי, על התנהגות ילדותית שהפגינה – השתוללות על מורדות מושלגים כשיצאו לסקי, והעובדה שצחקה עליו כשמדד כובע גדול מדי בעת ביקור בבית־חרושת. אך נבצר ממנו לעשות דבר לגבי הפלירטוט הקטן שלה עם נשיא פורטוגל, או לגבי פגישתה עם הזמר המסומם־שחזר־בתשובה, בוי ג'ורג', בדיסקוטק.

ד

יאנה קידמה בשמחה את הצטרפותה של שרה פרגוסון, הג'ינג'ית התוססת, אל משפחת המלוכה, כאשר נישאה לגיסה, הנסיך אנדרו. שרה, הידועה יותר בשם החיבה "פרגי", ניהלה בעבר שתי פרשיות אהבים ממושכות וסוערות, ודיאנה מצאה בה נשמה־אחות. אך הרפתקאותיהן המשותפות של השתיים עוררו רכילות רבה וגרמו מבוכה למשפחה המלכותית. למשל, במירוצי הסוסים המלכותיים באסקוט, השתעשעו השתיים בנעיצת חוד המטריה בישבניהם של גברים. העתונות חגגה, כמובן, עם צילומים שהראו את רעיית יורש העצר נועצת מטריה באחוריו של גבר צעיר, שנראה מרוצה למדי מהעניין. אבל המלכה – כפי שניתן היה לצפות – היתה רחוקה מלהיות מרוצה.

וכאילו לא די בכך, התעקשה דיאנה לא מזמן להתיישב על מכסה־המנוע של מכונית המירוצים החדשה שקנה צ'ארלס, והלה הביט בזוועה בשקע שנוצר במכוניתו היקרה – למרות שהנסיכה אינה נמנית עם כבדות־הבשר. הוא גער בה לעיני העתונאים, והיא נראתה נזופה, אך צוחק מי שצוחק אחרון: שעות אחדות לאחר־מכן נקלע צ'ארלס לתאונת דרכים, והמכונית היקרה ניזוקה באמת.

דיאנה, שעדיין מסרבת לקבל מרות, הופיעה באחרונה בקונצרט פופ של דייוויד בואי לבושה מכנסי־עור הדוקים בחברת גבר אלמוני, שהעתונים זיהו אותו כפיליפ דיון, רווק צעיר ואתלטי שנראה כמו כריסטופר ריב ("סופרמן"). היא אף השעינה את ראשה המלכותי על כתפו הרחבה. היא גם רקדה בחברתו במסיבה צמוד־צמוד עד לפנות בוקר, בעוד שהנסיך צ'ארלס עוזב את החגיגה לבדו, לפני שתיים בלילה. דיון אפילו אירח את הנסיכה בביתו לסופשבוע אחד, כאשר צ'ארלס היה בכפר.

לפי הדיווחים, גם צ'ארלס אינו שה תמים. ולפני כמה חודשים בילה לילה לילה באיטליה בחברת רוזנת איטלקיה. באותה מסיבה, הוא גם נראה משוחח עם אהבתו הישנה, אנה וואלאס, שלפי השמועות סירבה בעבר להצעת־נישואים שלו.

במובן שמשפחת המלוכה הכחישה את הידיעות על קרע בחיי הנישואים של צ'ארלס ודיאנה, אך גם עתונים רציניים, כמו "סאנדיי טיימס", כבר הודו כי התנהגות כזו מצד בני משפחת המלוכה עלולה לסכן את הכתר. עם זאת, למרות כל הביקורת, הפופולאריות של דיאנה עדיין בשיאה. שובבה או לא שובבה, היא נשארת יקירת האומה הבריטית.

"הפרח ביער המלכותי", כפי שהגדירה אותה אחת ממעריצותיה, רחוק מקמילה.

יוסף פינקלסטון [illegible]

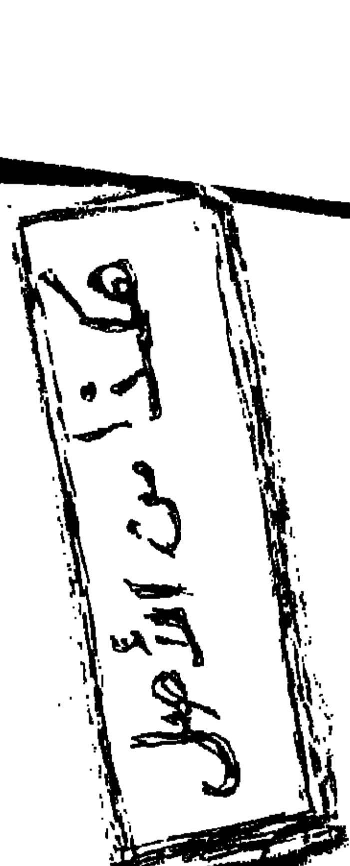

טיול סופשבוע

מאת נילי פרידלנדר
בשיתוף רשות שמורות הטבע
צילומים: צבי לביא

28. אל הר מירון ופקיעין

טיול קל ביום קיצי אל פיסגת הר מירון ואל פקיעין היפהפיה עם סוכות הענבים על הגגות.

מכביש עכו־צפת פונים צפונה ליד הכפר ומה ועולים לפקיעין, לארוחת בוקר־צהריים של פיתות טריות, לבנה וזי־תים בכניסה לכפר. יש מעט מקומות בא־רץ שבהם יש למאכלים הגליליים האלה טעם אמיתי כמו כאן. אחרי שיטוט בסי־מטאות המשולטות בכפר הדרוזי־נוצרי־יהודי, חוזרים אל הרכב וממשי־כים לנסוע ימינה, מזרחה, מצומת חוסן בכביש נהריה־מעלות, אל הר מירון. חולפים על פני המושב צוריאל ועל פני הכפר הדרוזי חורפיש, ואחרי תשעה ק"מ מהצומת פונים ימינה, דרומה בצומת להר מירון. חולפים על פני הפנייה לבית־ספר שדה של החברה להגנת הטבע, שבו יש בקיץ סידורים לנופש למשפחות, ועולים בכביש לפיסגה. וכשנגמרת הנסיעה באוו־יר הקריר של ההר הירוק, מגיעים לחניון ולשביל הפיסגה המשולט היטב. זהו שביל טבעתי המקיף את פיסגת ההר ובו משום טיול רגלי קצר. מי שעושה את הטיול הקייצי הזה, כבר לא צריך הסברים נוספים כדי לדעת מדוע זו שמורת טבע חשובה כל כך.

עכשיו היא בחדשות. בחיזורי המפלגות אחרי קולות לבחירות, עוד עלולים לפגוע בה. מאז שנת האדמוניות באמצע אפריל [illegible], נלחמים אנשי בית־ג'ן, בין רמה לפקיעין, בשמורת הטבע.

שמורת הר מירון היא פנינת הטבע והנוף של צפון הארץ, ומוכרת על־ידי הארגון הבינלאומי לשמירת טבע כשמורת ביוס־פירה בינלאומית. יש בה צירוף של טופו־גרפיה, רום מעל פני הים ומישקעים רבים, שהפכו אותה לשטח לא נושב, משופע בערכי טבע ייחודיים. כאשר הוכרזה השמורה, בשנת 1965, על פני כמאה־אלף דו־נם, היה ידוע וברור כי בתוכה שוכן הכפר בית־ג'ן, והיה מקובל כי הוא ימשיך להת־קיים במקום ולעבד את אדמותיו. שטח הבנייה של הכפר הוצא מתוך השמורה, ולא נכלל בה. נוהג זה מקובל בשמורות דומות בארצות מאוכלסות בעולם.

השמורה הופקדה בידי רשות שמורות הטבע, אך הרשות אינה חופשית לבטל שטחי שמורה ולשנות את ייעודם. קיים נוהל חוקי מורכב למדי הקובע איך יחדל שטח מלהיות שמורה: אישור מועצת גנים לאומיים ושמורות טבע, אישור מועצת התכנון והבנייה ואישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת. הצגת המאבק של "הכפר מול רשות שמורות הטבע" אין בה אמת.

אין בעייה אחת של "הכפר בית־ג'ן ושמו־רת הטבע בהר מירון", אלא בעיות אח־דות, נפרדות זו מזו, שאוחדו באופן מלא־כותי לצורך המאבק הכולל שלווה בהפגנות, באלימות ובעבירות על החוק.

בעת הכרזת השמורה ב־1965 הוצא מתו־כה "אי" ששטחו 2025 דונם, כשטח בינוי של הכפר (5,573 נפש, על פי מיפקד האוכלוסין של 1983). שטח זה יכול היה להספיק לצורכי השיכון של בני הכפר הי־ום ולעוד שנים רבות, אלמלא בעיות פני־מיות המשותפות לכפרים ערביים רבים: השטח מחולק בין אנשים שונים ובין "חמולות", ואיש איננו יכול לרכוש קרקע שאינה שייכת למשפחתו. לפיכך מצויים בתחום הכפר שטחי בנייה ריקים רבים, מול עיני אנשים שאינם יכולים לבנות בהם בית. בהתחשב במצב זה הוצאו מת־חום השמורה, בתהליך חוק מזורז, עוד 1340 דונם, חלקם אדמות מדינה, וצורפו לתחום הבנייה של הכפר. בסך הכל כולל כעת שטח הכפר 3365 דונם, ומספיק לאוכלוסייה של רבבות, לפחות עד שנת 2010. להשוואה: זהו גודל השטח המוני־ציפלי של בת־ים על יותר מ־130.000 תושביה!

נשמעו טענות על כך שבמשך שנים לא הוכנה לבית ג'אן תוכנית מיתאר, כי חס־רונה של זו מנע תכנון ובנייה, ושהתוכנית הוכנה על־ידי גורם חיצוני, בלי שיתוף אנ־שי הכפר. טענה זו מצלצלת היטב באוזני מי שאיננו מכיר את תהליכי התיכנון.

● סיפוח או מלחמה:
בגלל בעיות פנים היה בית־ג'אן אחד מן הכפרים האחרונים שהוקמה בהם מועצה מקומית. הדבר גרם לפיגור בכל הנושאים שלמען ביצועם קיימת רשות מקומית: כבישים, חשמל, אספקת מים, ביוב, בניי־ני ציבור. רק לאחר שקמה המועצה ניגשו המוסדות להכין תוכנית מיתאר. טענת נציגי הכפר – "הכינו תוכנית בלי לשאול את פינו" – אינה תופסת, כי כל תוכנית מוכנה בדרך זו, מוגשת לדיון ופתוחה לעירעורים. ואמנם, אנשי הכפר הגישו עירעורים רבים, שעיכבו את גמר התוכנית למשך זמן רב.

התוכנית כללה את השטח המורחב שיש בו אדמות מדינה, ובזכותן ניתן להקציב שטח לבניין ביה"ס ושאר מוסדות ציבור, ולהקצות קרקע לשיכון חיילים משוחר־רים. כל ההליכים הללו כמעט נסתיימו, למרות מכשולים אין ספור שמנהיגי הכפר הניחו על דרך התוכנית. בין היתר הם תב־עו סיפוח של שטח נוסף, בן 380 דונם, מדרום־מזרח לכפר (שטח 26+33) משום שבשטח זה נבנו בעבר (באורח בלתי־חו־קי) 8 בתים של בני משפחה אחת. את ההצעה לתת ליגליזציה לבתים הבנויים, בלי לספח שטח גדול נוסף לתחום הבני־יה, הם מסרבים לקבל: או סיפוח 380 דו־נם, או "מלחמה".

● החקלאות והאדמות:
יש לכפר בית־ג'אן חשבון ארוך עם המדי־נה בדבר אדמות שהיו שייכות לו בעמק החולה והופקעו בעת מלחמת השחרור, ואולי מעיד הדבר גם על הסכסוך הנוכחי, אבל אין הוא ממין העניין.

בתחום הר מירון יש לאנשי הכפר כ־12.000 דונם אדמה בתוך השמורה, מס־ביב לכפר. אין זה שטח רצוף, אלא חל־קות־חלקות, מופרדות ביניהן בחלקות של אדמות מדינה ובמבנים טופוגרפיים קשים ולא ניתנים לעיבוד. אף כי השטח הזה חיוני מבחינת השמורה, היה מובן ומוסכם שאנשי הכפר יוכלו להמשיך ולעי־בד את אדמתם. גם כאשר העיבוד המסור־תי נהפך להכשרת קרקע כבדה ולעיבוד מכני, ניתן להמשיך בו. קיימת, כמובן, המיגבלה של כריתת עצים – שחלה על כל אורח במדינה, אפילו בתחומי חצרו.

מדוע איפוא לא יוצא השטח כולו מתחו־מי השמורה ויימנע מוקד סכסוך?

שמורת הר מירון היא כעין פרסה של הרים הסוגרת על האגן העליון של נחל כזיב. באגן זה, שהוא לב השמורה, מצויות האדמות החקלאיות שאינן רצף אחד, אלא תשבץ. במדרונות, בחלקות הבור, במיתלולים ובאדמות המדינה שבין החל־קות הפרטיות, מצויים ערכי טבע ונוף שהם מפניני השמורה: חלקת הערער האר־זי, יחידה בארץ, שהוכרזה כשמורת טבע עוד בימי המנדט הבריטי; חורבת סרטבה, שהיא פינת נוף ייחודית עם עצי אלון עתיקים; עצי חוזרר החורש בנחל כזיב העליון, הר הלל, עם חלקת האדמוניות היחידה בארץ; הר הארי; חלקות סחלבים נדירים. החקלאות מהווה היום אחוז מזע־רי של כלכלת בית־ג'אן (כ־5%), ואין כוונה או צורך לפגוע בעיבוד החקלאי.

לבית־ג'אן יש עוד כ־500 דונם בחרבת זבד, שעיבודם גורם בעיות לשמורה (פרי־צת דרכים, פגיעה בנוף ובצומח וכו'). קיי־מת הצעה מסוכמת להחלפת השטח הזה על־ידי מינהל המקרקעין, תוך ויתור על המסים והתשלומים המגיעים עקב כך – או, לחלופין, החלפת אדמות חקלאיות באדמות בנייה שברשות מינהל המקרק־עין.

תזכורת: בשעתו מנעה החברה להגנת הט־בע הקמת ישוב יהודי על אדמות המדינה בחורבת זבד, בטענה שאסור להקים ישוב נוסף בתוך תחום הר מירון!

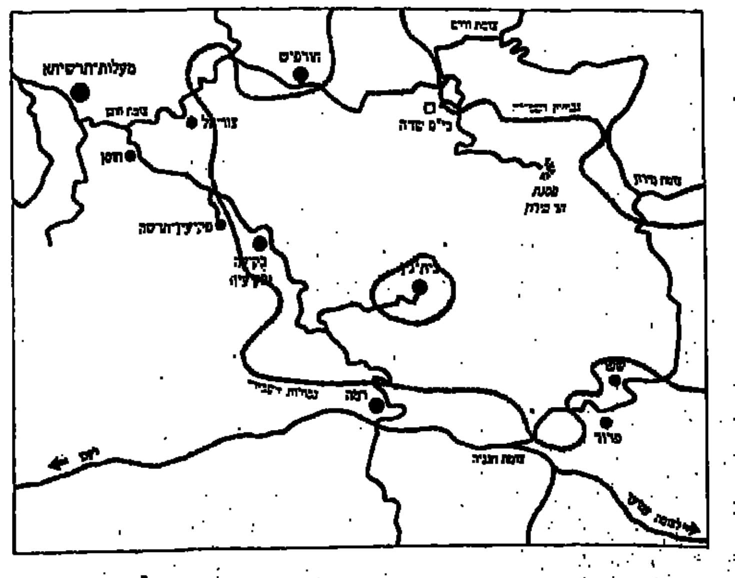

קציר ודייש ידניים (למעלה) וסימטה בפקיעין (למטה): טעם הגליל האמיתי.

ספר מסטימצקי - מתנה שהולכת איתך לכל מקום

ספרי טיולים ומסעות ב־25% הנחה

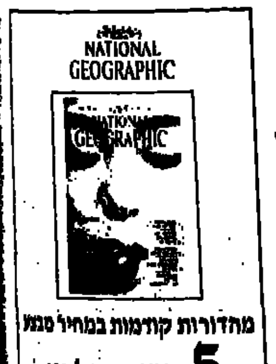

NATIONAL GEOGRAPHIC
מהדורות קודמות במחיר מבצע
5 ש"ח בלבד
* המלאי מוגבל

מבחר ענק של ספרי טיולים ומסעות מדריכים ומפות לטיולים בארץ ובחו"ל, בעברית, ובשפות שונות ב־25% הנחה.

ספרים חדשים בהוצאת סטימצקי

אברהמליה
זאב חגלילי
ספרו החדש של זאב חגלילי — שמו הבדוי של איש־ציבור הנושא במשרת רמה, שכתב כמה ספרים בתחום העיון והבדיון, ומגיש רומן חדש חושני ובועט.
17.60 ש"ח

הענק וגנו
אוסקר ווילד
ציורה: ליאת בנימיני־אריאל
אגדה שעוצמתה הרגשית אדירה, האדם, ילד כמבוגר, אינו יכול להתעלם ממנה.
17.60 ש"ח

הדחליל
לוין קיפניס
ציורה: ליאת בנימיני־אריאל
אחד מספרי הילדים שהפכו לנכסי צאן ברזל של תרבותנו. מהדורה חדשה, מלאה ומורחבת
17.60 ש"ח

מה שאמהות לא יודעות
עמית רייכר
ספר שירים חדש ונועז של המשוררת עמית רייכר
12.40 ש"ח

תן במתנה ספר בהנחה

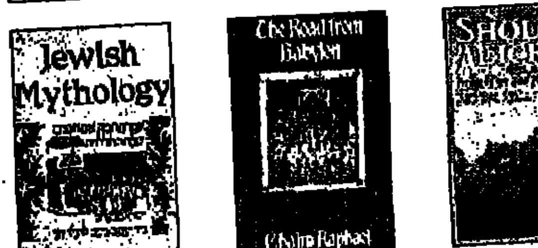

Jewish Mythology
David Goldstein
12.- ש"ח

The Road From Babylon
Chaim Raphael
25.- ש"ח

The Best of Sholom Aleichem
Ed. Irving Howe & Ruth R. Wisse
3.50 ש"ח

שלמה ארצי — לילה לא שקט
השירים, החיים, התמונות
29.80 ש"ח

תן סטימצקי במתנה

המבצע בתוקף 1.7.87 — 31.7.87 או עד גמר המלאי.

ספרים זה סטימצקי
מבחר הספרים הגדול בישראל

קוקה-קולה דיאט™ בשביל הטעם.
מיוצר בישראל ע״י החברה המרכזית לייצור משקאות קלים בע״מ. יצרן מוסמך של קוקה-קולה.
זה בדיוק בשבילך.

לאכול בחוץ

למתעמלים הידד, והזוללים היכונו

אחרי שעה של אימוני־כושר, הבנאדם מקבל תיאבון אדיר ועולה לגריל־רום של מלון "ספורט" באילת, הקרוי "מדליית הזהב", לטעום את הפטה ולבדוק מקרוב את הסטייק (בצילומי הצבע).

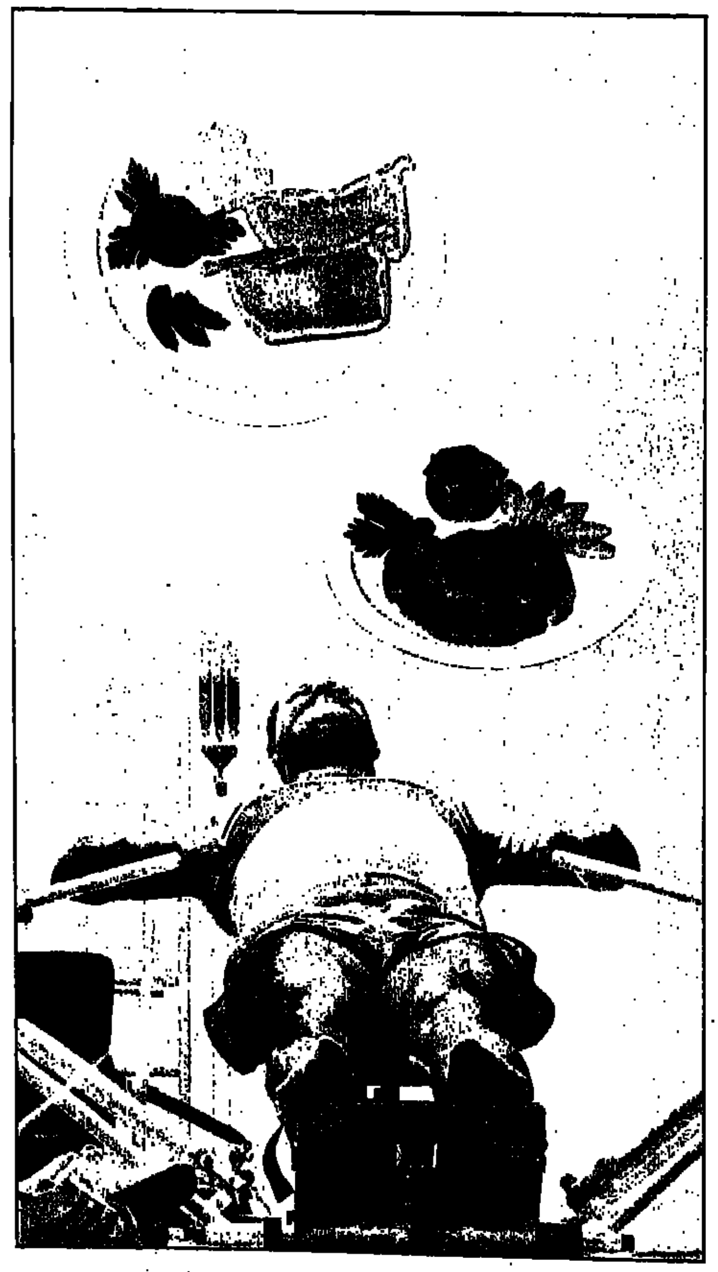

בהתחלה מרימים קצת משקלות, לשם חימום. אחרי־כן אתה יכול לעבור לפולאריס־יוניברסאל, משם לפול־אובר. תשתה קצת מים, תנגב את הזיעה, תיקח אוויר ותעבור לוורטיקל־צ'סט. אם קשה, תנסה את השולדר־פרס.

כן, חביבי, אתה נמצא במרתף מלון "ספורט" באילת, בחדרי־הכושר החדישים, עם המון מכשירים, המלה האחרונה במקצוע בניית הגוף ותפארת קריירה. המרתף עומד לרשות אורחי המלון וחברי הקאונטרי־קלאב של אילת. מסתובבים שם מתחילים כמונו, עם חזות נפולים ושרירים רפויים וגווים שנראים כמו סימני שאלה. ומסתובבים אחרים, עם ותק כענף, שנראים כמו תצלומי פרסומת שיצאו מתוך דפים צבעוניים של מגזינים לבריאות הגוף הגברי ויופיו. אני לא יודע מה כל המתעמלים והמתאמנים עושים אחרי שעה של עבודת פרך עם המכשירים שהזכרתי ולא הזכרתי. אני, מכל מקום, אחרי שקמתי מהרומן־צ'ייר, מלבד כאב שרירים טוטאלי לקיתי גם בתיאבון רצחני.

אז מקלחת מהירה, בגדים ואני למעלה, פוגש את ידידי האילתיים הטוענים שספורט זה דבר מסוכן לבריאות וגם מתכון ברוק להשמנה. למה? מפני שככל שאתה עוסק יותר בספורט, אתה נעשה יותר רעב – כך ידידי האילתיים – ואתה זולל יותר ומעלה יותר מישמנים על גופך. זהו זה.

אז עם הידידים הפראקטיים האלה אני הולך לסעוד פת ערבית צנועה בגריל־רום של מלון "ספורט". קוראים לו "מדליית־הזהב" והוא נחשב בקרב האילתיים לאחת המזללות הטובות בעירם הלוהטת. מה פתאום לאכול במלון שנקרא "ספורט"? אין כל קשר, מבטיחים ידידי. יש שם, הם מספרים לי, שני טבחים שהובאו במיוחד מאוסטריה, כאלה שלא מבזבזים זמן בחדרי־כושר, ואת כל האנרגיה שלהם הם משקיעים במטעמים ובמעדנים שהם מכינים מדי ערב. הם עושים את זה בזירת הגריל הפתוחה, לנגד עיניך. אתה רואה איך, מה ומדוע. וזו, מלבד התוצאה הסופית, הנאה כשלעצמה.

אז אנחנו ב"מדליית־הזהב", המוכלת בגוון ורוד. מולנו זירת הגריל ובתוכה שני הטבחים האוסטרים, בלבן צחור, טורחים ליד אסכלת הפחמים, יוצקים בלילות, מניפים מחבתות שתוכן מתעופף באוויר ונוחת חזרה על צידו ההפוך. מלצרית צעירה מביאה לנו את התפריטים הכרוכים בכריכת טורקיז. כל פריט מופיע שם בארבע לשונות – אנגלית, גרמנית, צרפתית וכמובן עברית. אנו למדים שהמחירים, למרות הידורו של המקום, לא נוראים. אומצת אנטרקוט, עם כל התוספות הנילוות אליה, פחות מ־17 שקלים. מבחר דגי ים סוף – 16 שקלים. עוף צלוי ברוטב מרירה, עם פטריות, ארטישוק וזיתים – פחות מ־15 שקלים.

כדי להרגיע את הקיבה ההומה רעב והמכווצת מחמת התרגילים הנועזים שביצענו על גבי הרומן־צ'ייר במכון הכושר, אנחנו מזמינים לפתיחה מרק בשר טלה עם ירקות וגריסי פנינה (מחירו על פי הכתוב בתפריט ההדור: 5.75 שקלים). זה, מתברר, מרק־הגאווה של הגריל־רום. מי שאוהב מרקים עם הרבה "תוכן" ודאי יהנה. בינתיים הביאו והציבו ליד שולחננו דלי קרח ובו בקבוק יין לבן – סוביניון בלנק של ירדן (גליל), שחובבי יין לבן יבש מדברים בשבחו, ובמידה לא מעטה של צדק.

עת המנות הראשונות מגיעות אל השולחן צלחות גדולות, ציוריות מאוד, באחת מהן פרוסות כבדי אווז מוקפץ ברוטב שרי, ובשנייה פרוסות פטה כבד אווז מצופה בפלפלת. צלחת שלישית נושאת על מישטחה הרחב פטריות (ירדן) מוקפצות ברוטב שמנת (פרווה), מוגשות על גבי לחם קלוי. אינך חייב להיות "קונוסר" כדי לחוש את את ה"טאץ'" שהוענק לכל שלוש המנות הנזכרות בידי הטבחים האוסטרים. מחירי הפאטה – 13 שקלים בקירוב למנה. מחיר הפטריות – כ־8 שקלים למנה. שווה כל אגורה. תזהרו מהלחמניות הקלועות הקטנות, עם הלחיים הזהובות, שאופים אותן במלון. משהו משגע. מתחילים – אי־אפשר להפסיק.

מגיעות המנות העיקריות: צלעות כבש מושרות בתחמיץ שמן זית ועשבי תיבול; אומצת פילה ברוטב מפולפל; פילה סטרוגנוף ברוטב פטריות. אין שום טענות לשתיים הראשונות. האומצה, עם כל מיגבלות הכשר, יצאה יפה, טעימה ועסיסית מאוד. צלעות הכבש היו עשויות כהלכה, אף כי לא נשאו שום בשורה מיוחדת. את מחיאות־הכף שמרנו לבף־סטרוגנוף, שהיה עשוי מפיסות פילה גדולות וארוכות. צורה כזו של חיתוך הבשר למאכל הזה טרם פגשנו. מכל מקום, התוצאה הסופית היתה ראוייה לכל מחמאה. וכשנגיע לכאן בביקורנו הבא – זו מנת הבשר אשר נזמין. קינחנו בחצי אננס, שהיה ממולא כריבועי... אננס.

נ.ב. מי שלוקה את עניין הבריאות ברצינות, יכול לקבל כאן – לאחר שחבט כדורים ועבר חיבוטי גוף במכון הכושר – תפריט מיוחד שנקרא "פינת הבריאות". העפנו בו מבט וראינו שניתן להזמין במסגרת זו סלט נבטים עם רוטב, מבחר ממולאים צמחוניים, שניצל סוייה ברוטב לימון ופטרוזיליה, המבורגר סוייה בתוספת ירקות מוקפצים ואורז מלא. למתעמלים הידד.

מאיר

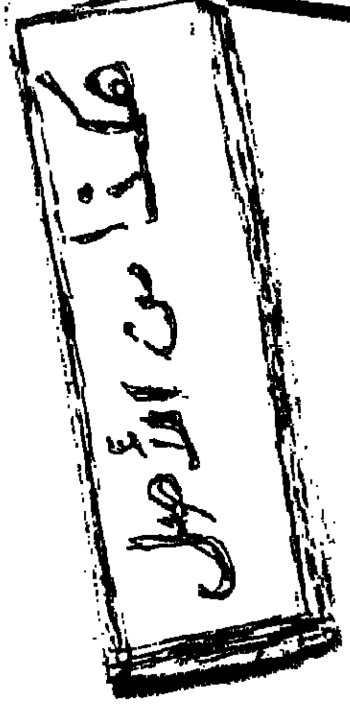

אני מסוגל לבכות ב'דיינסטי' אפילו ממיקי־מאוס

יצחק שטיינר [illegible] האחרונות [illegible] בפסנתר [illegible]

שטח פרטי

יצחק שטיינר

מוסיקאי

המנצח והפסנתרן של תוכנית הטלוויזיה "אלגרו" נולד בתל־אביב לפני 53 שנה. למד באקדמיה למוסיקה בת"א והשתלם בנאפולי ובווינה. מחלק את זמנו בין ניצוח, [illegible] ונגינה על [illegible] בפסנתר (קלאסי [illegible] של [illegible]), [illegible] מוסיקליים [illegible] האמנותי של [illegible] [illegible] גרוש [illegible]

אני הולך ברחוב ומנגינות רצות במוחי. יש 12 צלילים, ואני יכול לסדר אותם איך שאני רוצה: להלביש, להפשיט, לעכב, ליצור מגרעין קטן עולם שלם. זה קוסם לי. המוסיקה היא כל חיי. מוסיקה זה אני, ואני זה מוסיקה. אינני יכול לראות את עצמי בלי מוסיקה. גם כשאני ישן אני מאלתר פוגה. מהלכים רצים לי בראש.

אתה מגיע לגיל מסויים בו מתעורר צמאון ללמוד גם דברים שאינם קשורים ישירות למוסיקה. אתה רוצה ללמוד ויודע שכל חייך לא יספיקו. אתה קורא, רואה סרט, משוחח עם אנשים, ובסופו של דבר הכל מגיע למוסיקה. כדי לגדול טוב אתה צריך לאכול לחם, בשר, חלב, ירקות. כדי לפתח את המוסיקה שלך, לא מספיק להתאמן ולשמוע. ספר מרגש אותך היום, ומחר אולי הצליל שלך יהיה יותר לירי, יותר יפה. שיחה מעניינת יכולה לגרום לך לנגן יותר טוב. אנשים שמסתגרים ומתאמנים מבוקר עד ערב לא מפעילים את העיניים, לא קולטים דברים אחרים.

לאחרונה חזרתי לתאוות ילדות שלי, קריאה. זה התחיל מספר של סטפן צווייג שמצא חן בעיני, ומיד רצתי לחנות וקניתי את שאר ספריו, וספרים של הרמן הסה וניטשה. ופתאום אני מבין שהשנים שחייתי בוינה עשו לי משהו. אתה קורא ומבין את האנשים ודרך המחשבה שלהם, מזהה את המקומות, רואה את הפרצופים מול העיניים, יודע למי התכוון הסופר בתיאורו, כי בעל המכולת או השכן שלך בוינה היה בדיוק כזה.

כדי להבין את מוצרט ולהיות מוצרטיסט טוב צריך, כמובן, להיוולד עם כשרון ומוזיקאליות מתאימה,

אבל גם להסתובב ברחובות וינה, להיכנס לאולם קונצרטים, להזמין במקרה לחורה של הפילהרמונית, לזרוק את כל הרשמים לבלנדר – ולחכות. התוצאות יבואו. כשאתה רואה בזלצבורג את הבית שמוצרט נולד בו, אתה מבין הרבה. כשאתה רואה את האנשים היושבים בשטאטפארק בוינה, לוגמים בניחותא את הקפה שלהם, אתה מבין את שטראוס. כשאתה קורא על החיים בפאריס במאה ה־19, אתה מבין את [illegible]. [illegible] מרכז־אירופיות. התרבות נשפכת

מהקירות, ואתה מרגיש מאיפה ולמה צמחו מוצרט, בטהובן, מאהלר.

הפטיפון והרדיו לא עובדים אצלי 24 שעות ביממה. אינני אוהב מוסיקה קלאסית כרקע, לא מסוגל לשים את הרקוויאם של מוצרט חופשי־חופשי. לא אוהב שזה עובר עלי־ידי, רוצה לקלוט, ומשך הקליטה מוגבל. אני מאזין לכל מיני דברים. מוצרט – זו אהבה מובנת מאליה, הכל. והוא כתב גם דברים שאפשר היה לדלג עליהם, אבל אני כל־כך אוהב אותו שאני מקבל כל דבר שהוא נותן.

אני מאוד אוהב אופרות, ביחוד מהסוג הנקרא "וריסמו", לא סתם מוסיקה יפה שהולכת עם עלילה מטופשת, אלא מוסיקה יפה ודרמטית עם עלילה שהתרחשה או עשויה להתרחש. פוצ'יני, לאון קבאלו, מסקני ואחרים. האמת היא שאני טנור מתוסכל. אילו יכולתי, הייתי רוצה להיות טנור דרמטי באופרה איטלקית. אני אוהב את העוצמה שיש בקול הזה, את התפקידים שנכתבו בשבילו.

במוסיקת ג'אז, אוסקר פיטרסון הוא המוצרט שלי, ומשלימים לי את התמונה צ'יק קוריאה וקיט ג'רט. אני אוהב גם רוק ומוסיקה קלה, אם היא טובה מבחינה אמנותית ומקצועית. מוסיקה לסרטים כמו של ג'ון וויליאמס ("מלחמת הכוכבים", "מפגשים מהסוג השלישי", "אי.טי."). הוא מתומר אדיר, על הרמה של מאהלר. אני לא כל־כך אוהב אמנות אוונגארדית, זה לא מדבר אלי, אבל אני לא פוסל את זה. ושאני מכיר אירועים מוסיקליים, זה לא ימנע ממני לבחור גם ערב של מוסיקה אוונגארדית. יש רק סוג אחד של מוסיקה שאני שונא – מוסיקת קאונטרי.

פעם הייתי ממש מכור לטלוויזיה. לאחרונה זה

מה עוד אתה רוצה לעשות? אני חולם לכתוב מחזמר, אופרה, או משהו שישלב את שני הדברים.

על איזו יצירה אתה חולם לנצח? על יצירה שאחרי הניצוח עליה אהיה גמור, כי הזדהיתי איתה טוטאלית. יצירה שבכל שניה אמרה לי המון ושהיה לי מה לומר בה. הייתי שמח לנצח על האופרה האהובה עלי, "לה בוהם" של פוצ'יני, על "שירי גורה" של שיינברג ועל "קתליה רוסטיקנה" של מסקני.

את מי היית רוצה לפגוש? בעולם הבא – את כל החבר'ה: מוצרט, פוצ'יני, מאהלר, צ'ייקובסקי.

איזה מצב אתה אוהב להימצא? כשאני יכול לעשות מה שאני רוצה, מתי ואיפה שאני רוצה ובתנאים שאני רוצה.

מה מרגיז אותך? איחורים, חוסר נימוס, זלזול, צרות־מוחין, קטנוניות.

מה מרגיע אותך? עדיין לא הגעתי לנוסחת הפלא.

מה מעורר אותך? בקטעים מוסיקליים מסויימים יש כמות עצומה של אדרנלין. הם יכולים להקפיץ אותי לשמיים ממצב אפאטי לגמרי.

מה מניע אותך? חוסר השקט הנובע מהרצון לעשות עוד דבר.

מה מפחיד אותך? הצעידה במקום.

מה משמח אותך? כשאני ניגש לפסנתר ומגלה שקרה משהו, שיש שינויים.

מה משעמם אותך? סטאטיות. אני חייב שיהיה לי גיוון. אני יכול להיות מאוד לא סימפטי כשמשעמם לי, כי אז אני מקרין שעמום.

מה אתה אוהב לאכול? אוכל סיני ועוגות טובות.

במה אתה גאה? נכון להיום, בדבר שכתבתי ומצלצל טוב.

על מי אתה מרחם? על אנשים שכל־כך עסוקים בעבודתם ובחייהם, שאינם יודעים שיש חיים מעבר לחיים.

מה לא מוסרי בעיניך? לחיות עם עצמך בשקר.

מהי נקודת־התורפה שלך? מוסיקה. בלי זה אני לא יכול.

מי החברים שלך? יש לי חברים, אבל הרבה פחות ממה שהייתי רוצה.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? לפני גיל ארבע קיבלתי אקורדיון עשוי נייר, והייתי מאושר עד שגיליתי שהוא משמיע רק צליל אחד. כשחזרו הביתה הוא היה גזור, בפח אשפה. ואז קנו לי אקורדיון של אוקטבה וחצי. אני זוכר שלוקחים אותי בלילה למקלט (במלחמת ששון) ואני חובק את האקורדיון.

במה השתנית במשך השנים? אני יותר בטוח במה שאני עושה, יודע יותר מה אני רוצה ומאמין שאני מתקדם.

מה מרגש אותך? מצבים הקשורים לרגשות. אני יכול לבכות מסרט שמאלצי או מהתחלת המיסה בדו מינור של מוצרט. מוסיקה גורמת לי לבכות כשאני מרגיש שהמלחין היה שמאושר כשכתב אותה, למרות שאני יודע שאולי אני טועה.

איזו אשה יפה בעיניך? אני חושש שאני רוצה את האשה האידאלית: יפה, מושכת, צעירה, חכמה, נבונה. פעם הייתי נעול על בלונדיניות. זה עבר לי.

מה אתה רוצה להיות כשתגדל? מה שאני עכשיו, רק יותר טוב.

מה אתה מאחל לעצמך? להיות מאושר. כשאני מאושר זה ממקרין על סביבתי, בת זוגי, הקהל שלי.

הגעתי למצב שבו אני מסוגל לסבול את הבכי[illegible] הסרט משעמם. אני צופה בסרטים, [illegible] מסוגל לבכות ב'דיינסטי', מסוגל לבכות אפילו ממיקי־מאוס אם הסיטואציה ריגשה אותי. [illegible] מרבה ללכת, אבל כשאני הולך – אני [illegible] אני אוהב סרטי מתח. הרבה זמן לא היה [illegible] סרטים המטפלים בבעיות. לאחרונה זה [illegible].

"הפסנתר, זה הכושר הראשוני שלי להתבטא. תמיד אפשר לדבר איתו והוא נענה בהתאם. כשאני עצוב, גם הוא עצוב, כשאני שמח, גם הוא שמח. פרטנר אידאלי"

אני הולך כמעט לכל הקונצרטים למינויים ואוהב מאוד לשבת על הבמה, כי אז אתה ממש בתוך העניינים. דברים כמו דיסקוטקים לא מושכים אותי, בילוי, בשבילי, זה לשהות במחיצת אלה מעניין. אני תמיד אשמח הולך על שיחה מעניינת, זה מעשיר אותי. אני זקוק להמון שקט, אבל מצד שני, ולפעמים בקיצוניות של רגע, אני זקוק לחברה. לאנשים שאני יכול ליצור אותם [illegible] למה שאנשים חושבים עלי, שאולי אני לא [illegible] מעצמי. אני צריך אנשים [illegible] לדבר על עצמי, ואמת היא שאני צריך אנשים גם כשביכולתי לדבר עליהם, על דברים שמעניינים אותי ואותם.

[illegible]

להשתחרר מהנוסחאות. משהו בלב אומר לך – אתה מתבטל. איפה נשמע שארם צעיר ובריא ישב בבית, בשעה כזאת, כשאחרים עובדים, יקרא ספר ויהנה מהנוף? שלושה־ארבעה ימים לפני ערב אימפרוביזציה אני בכלל לא מתקרב לפסנתר. זה מבטיח לי שכשאעלה על הבמה, אהיה כל־כך 'רעב' – שאתנפל על הפסנתר. אבל המריבות שאני עובר עם עצמי מתישות לפעמים. מעט אנשים יודעים מה זה לחיות עם אמן ומה זה לאמן לחיות עם עצמו. זה הכי קשה.

בשנתיים האחרונות התאהבתי מחדש בפסנתר. הפסנתר, זה הכושר הראשוני שלי להתבטא. תמיד אפשר לדבר איתו והוא נענה בהתאם. כשאני עצוב, גם הוא עצוב, כשאני שמח, גם הוא שמח. פרטנר אידאלי. נוכחות הפסנתר שולטת על הדירה. על הקירות אין תמונות. בהתחלה זה היה מקרי, אחר־כך הלבן של הקירות התחיל למצוא חן בעיני. ובלילה, כשאני פותח את החלון הפנורמי, יש מולי תמונה ענקית, יפהפיה, של אורות העיר. מתישהו ודאי אתלה תמונה או שתיים, לא בצפיפות. הגלויה הזו, פסל ה"פיאטה" של מיכאלאנג'לו, מונחת על הפסנתר כבר שנה. זה הפסל האהוב עלי ביותר. כשאני רואה אותו, אני יכול להתחיל לבכות. הוא מדויק כל־כך הרבה חום עד שמדהים לחשוב שהוא עשוי שיש, אבן קרה, אותה אבן שמרצפת פה את הסלון, ותראי מה הוא יצר ממנה.

"אני אוהב לקנות בגדים, ובסופו של דבר חוזר תמיד לגוונים של כחול ותכלת. לבגד יש משמעות. כשאתה לובש את הז'קט של ההופעה, זה עוזר לך להכנס למצב־רוח מתאים"

אני אוהב נוחיות. זה חשוב לי בעיקר לפני קונצרט בעיר זרה. אז אני אוהב לקחת חדר טוב, גבוה, עם נוף, במלון יפה. עם טלוויזיה וטלפון בחדר. זה מקל על תחושת הבדידות כשאתה יודע שיש אפשרות לקומוניקציה. זה משפיע לטובה על מצב־הרוח שלך. גם הלבוש משפיע. אני אוהב לקנות בגדים, ובסופו של דבר חוזר תמיד לגוונים של כחול ותכלת. לבגד יש משמעות. כשאתה לובש את הז'קט של ההופעה, זה עוזר לך להכנס למצב־רוח מתאים.

כשאתה מופיע אתה משתנה, ואצל הקהל נוצרת תדמית מסויימת. ביחוד, אם מכירים אותך מהטלוויזיה. אנשים רגילים לראות אותך בלבוש אלגנטי, מזווית מאוד מסויימת של המצלמה. ברחוב הם רואים אותך כ־360 מעלות, והתגובות לפעמים משעשעות.

אני שמח כשניגשים ומדברים אלי. אני צריך, אוהב ונהנה מתגובות של הקהל. הקשר עם הקהל הוא תלותי. זה סם, אתה צריך את הויברציות. הילד שרץ לבקש חתימה אחרי הקונצרט חשוב יותר מקבסה. אתה זוכר שהנגן הראשי אמר לך – 'זו היתה חוויה', או קבוצת צעירים שיקעה ברגליים בהתלהבות, הלא את מרצונו של זה שהביא לך את המעטפה עם ההמחאה. אתה תלוי במחיאות הכפיים כי זה הדירבק היחידי שלך, זו תגובה המאשרת שהצלחת לשתף את הקהל בתחושות, להעביר את מה שהיה לך לומר. ופעם, אולי פעמיים בשנה, אתה מרגיש שנפתחת עד הסוף ונתת את כולך. זו חוויה מיוחדת, סיפוק שבשבילה הכל תנת כדאי, ואתה חי בשביל אותן דקות ושואף בכל פעם מחדש להגיע אליהן.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

המשחזר קווין בראונלו עם במאי הסרט אבל גאנס (מימין), אחת הסצינות ההמוניות על המסך הרחב והמשולש שצולמו בזווית ראיה של 100 מעלות (במרכז), ונפוליאון, גיבור הסרט: התמונות נאספו ושוחזרו ממדפי ארכיונים מאובקים ומתוך קופסאות לחם.

נפוליאון חי או מת

"נפוליאון", סרט ענק, מסך ענק, חמש ורבע שעות הקרנה. ההצלחה המפוארת ביותר בתולדות הראינוע, התפוררה ואבדה למשך חמישים שנה. שוחזרה בהרפתקה אמנותית ונולדה מחדש כארוע חברתי בעולם המערבי. בשבוע הבא בהיכל התרבות. ארבע הקרנות בליווי חי של תזמורת רשות השידור.

מאת עירית שמגר

פרנסואה טריפו: "אין ב'נפוליאון' סצינה אחת שאיננה מעוררת בנו את המחשבה שהיא גולת־הכותרת של הסרט. אין בו תמונה אחת שאינה טעונה רגשות. אין בו שחקן אחד שאינו מתעלה מעל עצמו. למרות השנים שחלפו, יוצרו אבל גאנס עודנו צעיר הבמאים שלנו."

ציעי בית האופרה של פאריס רעדו מתשואות בליל ה־7 באפריל 1927, אלפי צופים עמדו על רגליהם והריעו "יחי אבל גאנס!", הסרט היה לשיחת העיר, הבמאי הפך לאליל מקודש בסלונים הנוצצים, וז'אן קוקטו קבע: "יש קולנוע עד אבל גאנס ואחרי אבל גאנס, כמו שיש ציור לפני פיקאסו ואחרי פיקאסו".

כמעט חמישים שנה אחרי, ברדיו סיטי של ניו־יורק, הפך פרנסיס קופולה את הקרנת "נפוליאון" לאירוע־חובה בחוגים המתורבתים־סנובים של מנהטן. האם ניתן עוד להתייחס ל"נפוליאון" בדרך רעננה, עניינית, בסוף שנות ה־80? הניתן להתייחס אליו בכלל?

ימים ספורים לפני ש־6,000 ישראלים יעמדו (או לא) ויריעו (או לא יריעו) לאירוע הקולנועי המפוצץ ביותר של הקיץ הזה – כדאי להתפנות לרגע מן הסופרלטיבים ולהציץ לעבר הסרט: "נפוליאון", גירסה תשע־עשרה, חמש שעות ושלוש־עשרה דקות של הקרנה, אילם, שחור־לבן. שיחזור: קווין בראונלו, מכון הקולנוע הבריטי. מוסיקה: קרל דייוויס. אצלנו בליווי חי של התזמורת הסימפונית ירושלים, רשות השידור.

למרות הניסיון הפרוע, ברור שסרט שעבר תשעה־עשר (!) גילגולים נועד לצבור תאוצה של מיתוס: יוצרו הוא מגלומן ממוצא מסתורי, שעשה סרט חדשני, וזכה בהצלחה המפוארת ביותר בתולדות הראינוע, אבל למשך כמעט חצי מאה – כדי להתגלות מחדש בעידן קולנועי אחר, לנכדיהם הבוגרים ונינים של אותם צופים נלהבים מן העבר. וכל זה לא בידי חוקר צרפתי, פטריוט ונכבד, אלא בידי נער אנגלי, עכבר ארכיונים חולה קולנוע.

או מה יש כאן עוד לדבר על מגלומניה?

עשרות צלמים, ציירים, מעצבים, בוני תפאורות, מנהלי במה, חשמלאים, מומחים לחבלה ולנשק, יועצים היסטוריים ומאפרים עמלו ארבע שנים ביצירת "נפוליאון". הסרט עלה שמונה־עשר מיליון פרנק, סכום עתק באותם ימים. ארבעים כוכבים מופיעים בו. מאתיים טכנאים בנו מאה וחמישים תפאורות באולפנים. תמונות רבות צולמו בחוצות פאריס, טולון ועוד, עם 8,000 תלבושות, 4,000 רובים, אהלים, דגלים ומיני ציוד צבאי אחרים שנדרשו להמחשת האפוס הענקי. שליחיו הנאמנים של גאנס אספו מרחובות פאריס עבור הסצינות האלה כששת אלפים ניצבים, רובם מובטלים, סטודנטים ואפילו קלושארים.

בעיני אבל גאנס, "נפוליאון הוא פרומתיאוס. אין זו שאלה של אתיקה או פוליטיקה אלא של אמנות. האפשר לתאר קיום טרגי יותר מאשר זה של אדם שכתב: כל חיי הקרבתי לגורלי הכל, שלוות נפש, אושר, סיפוק אישי. לכן, לא רק סרט היסטורי רציתי ליצור כאן. ניסיתי, בלשון תנועות, להעלות מחדש את הרמות שתיארה עצמה כרסיס של סלע שנזרק. נפוליאון הוא תמציתו של עולם."

את נפוליאון ראה, לדבריו, כדמות טרגית, אך תאר אותו בסרטו כגיבור־על אגדי. לא שונא מלחמות הנגרר לקרב על־כורחו מצטייר בסרט (כהצהרת גאנס), אלא גיבור מיתולוגי שהילת אור מקיפה תמיד את ראשו. הוא מורם מעם, מבתק חבל בחרבו (כמו אלכסנדר מוקדון והקשר הגורדי) חוצה את הים כמו יאסון, וכדרכם של מצביאים דגולים מהסרטים, חברו הטוב ביותר הוא עוף דורס – בז, במקרה שלו – האוכל רק מידו. כמו באיקונין נוצרי־מצלם גאנס את אמו ואחיו כוואריאציה על נושא השילוש הקדוש, ובסצינות הפסטוראליות בקורסיקה מתווספים גם רועה הצאן והשה התמים.

ברור שגאנס יצר סרט על אחד מגדולי המצביאים בהיסטוריה מתוך עמדה של הערצה. אולם חטאו היה בהזדהות יתר, עד כדי כך שהניצבים (שהכירו אותו מקרוב) הריעו בצילומי המיסדרים הצבאיים "יחי אבל גאנס!" לא נורא. בסרט אילם זה נשמע בדיוק כמו "יחי בונפרטה!"

צילומי הסרט החלו ב־3 לינואר 1925, ארבע שנים לאחר שעלה ברעתו לעשות את "נפוליאון". ברדיו שידרו הודעה מיוחדת. הבמאי קרא לעיני סוללת העתונאים "ON TOURNE" (לסובב, כלומר להפעיל את מצלמת הסרט). הצוות עצר נשימתו כשהצלם התקרב אל פני הנער נפוליאון והכנר הפרטי שלו לצלילי "הסונטה לאור ירח" של בטהובן.

גאנס דרש דיוק היסטורי מטורף. בעצמו הקדים לקרוא לא פחות מ־300 ספרים על נפוליאון. הוא בחן עשרים שחקנים עד שבחר בסופר־במאי ושחקן אלבר דיודונה לתפקיד הראשי. הניצבים שלו נאלצו לשיר את "המרסייז" 22 פעם, למרות שמדובר, כזכור, בסרט אילם. את פציעות הכוכבים והניצבים במהלך הצילומים ראה כקרבן הכרחי לאמנות, ורק כאשר אלבר דיודונה החליק ונפל לים, הזדעק גאנס: "הצילו את בונפרטה!"

כתב העתון "לה־טאן" (הזמן) שנכח באתר הצילומים, תאר את המעמד: "האמנים לעת מצוא התייחסו לתפקידם ברצינות גמורה. תלבושותיהם הפיחו בהם נשמה ורוח חדשה. הקרינה שנדמה מאבל גאנס, שהוא מנהיג בחסד עליון, חישמלה את ההמון הגדול... כאנשים הללו, בני ובנות העם, שבו והתעוררו מאליהן התחושות של אבות אבותיהם... הבמאי ניגן על עצביהם כמנצח על עצבי נגניו... כשעלה לרגע קט על הדוכן להשמיע [illegible], בקולו הרם והעמום [illegible] הסברים טכניים, נתקבל בתשואות. הערצה ספונטאנית, תשואות של אנשים שקיבלו את מרותו של מנהיג ומוסרים עצמם בידיו [illegible]. כשמסתכלים בהפקת מהפכה זוטא זו, אפשר להבין את המנגנון שהפעיל את המהפכה הגדולה. אילו באותו יום היו לאבל גאנס עשרת אלפים ניצבים הסרים למרותו, שיכורי־היסטוריה ומסוחררי קטורת־הציייתנות, יכול היה, אילו רצה בכך, לשלחם להסתער על כל מכשול, להצעידם לכבוש את האסיפה הלאומית או את ארמון האליזה, ולהכתיר עצמו לרודן."

כיום קל להתייחס ל"נפוליאון" כאל מוצג מוזיאוני, נכס תרבותי, ואירוע חברתי שהופקע ממקורותיו. אין שואלים יותר "האם ראית את נפוליאון?", אלא "איפה ראית ומתי?"

התייחסות פירחונית מסוג זה רק מזיקה לאיש וליצירתו, ומנתקת אותו מן ההקשר ההיסטורי והאמנותי שבתוכו פעל. אופנת ההתלהבות היתרה הביאה, כצפוי, גם התפכחות, ובאמת, "נפוליאון" איננו יצירת המופת הגדולה ביותר של כל הזמנים, אין זה הסרט האילם הגדול ביותר של כל הזמנים, ואבל גאנס איננו הבמאי הטוב ביותר (ומי כן?). אך גם היום, חמישים שנה לאחר הבכורה, קשה לא להתפעל מן הקולנוע של אבל גאנס.

הוא היה נמהר, נועז ובעל חזון. כשגילה שהמסך צר מהכיל את כל מה שרצה להראות – החליט להגדיל את המסך את המצור על טולון ויציאת הצבא לאיטליה צילם בשלוש מצלמות שחקנו לצופים זווית ראייה של מאה מעלות. אגב כך גם המציא את המסך המשולש, שילוב של הסינמסקופ עם הסינרמה, והקדים ביותר משנות דור את המהפכה של שנות החמישים והששים (בארץ יוקרן הטריפטיכון במקרנת 70 מ"מ שהובאה לכאן במיוחד).

התאורה האכספרסיוניסטית והצילום הנועז נועדו לרגש את הצופים ולהביאם לאולם הראינוע. בסצינות אחרות הזניק את המצלמה במהירות מטורפת על גבי סוסים דוהרים ומזחלות שלג. כדי לעקוב אחר מעופם של כדורי השלג (בקרב בין הילדים בראשית הסרט) ביקש להעיף את המצלמות באוויר. סרטיו שופעי מרץ, עוצמה ורוח הרפתקה. הוא מספר את סיפורו בהתלהבות נדירה, האירועים נחשפים לפנינו בעוצמה בלתי נדלית. הוא ידע ליצור תחושה של קירבה ושל עומק, ועבר בצורה יוצאת מן הכלל עם שחקניו. גם עריכתו הדינמית של גאנס חושפת את סערת הרגשות של דמויותיו.

אין ספק, שב"נפוליאון" ראה את פיסגת יצירתו, למרות שאז כבר היה במאי סרטים מפורסם. הוא תיכנן לבנות את סרטו משלושה חלקים: נעוריו של נפוליאון, האיש ומשטר האימים של המהפכה, והמערכה באיטליה. גאנס רצה להמשיך ולספר את תולדותיו של נפוליאון גם ככובש וכקיסר עד להגלייתו הסופית לאי אלבה, אולם הוא הצליח לצלם רק את שני החלקים הראשונים. קשה להאמין, אך התעשיינים בצרפת, כולם מחוגי הימין, סרבו להשקיע בסרט. הוא נראה בעיניהם רדיקלי מדי. ברור, שעם בוא הביקורת המרכסיסטית קבעו תומכיה כי הסרט ריאקציונרי. רק

(המשך בעמוד 57)

אלי דיין בחוף אשקלון: "אילמלא התרומות שאני מקבץ מיהודי הגולה לא היה כאן כלום. ממשלות אף פעם לא עשו למען העיר. הן רק מכניסות אוטובוסים צרים, מלונאיים."

שיר אחד הוא רק ידע

חושבי אשקלון שואלים עצמם מה עקץ באחרונה את אלי דיין "שלהם", גאוות העיר, הבן של יוסף מהמכולת, שעלה וטיפס והיה (כשנבחר) לראש־העירייה הכי־צעיר בארץ. לא די שעבר למערך שהוא גם מהלך כמו איזה הארי קרישנה וממלמל דיבורי שלום? דיין מקדיש עתה את כל־כולו להסברה על תוכנית השלום. מדי שבת בבוקר הוא הולך לבית־כנסת אחר, מתפלל עם כולם ואחרי־כן עורך "שיחה כללית על השלום" לפי פרשת השבוע. כמו הצעירה ההיא מכנרת – שיר אחד הוא רק ידע.

מאת טל בשן   צילומים: ראובן קסטרו

בוקר אשקלוני אחד, לא חם מדי, לא קר מדי, יושבות במתנ"ס על־שם וולדנברג שלושים נשים בציפייה דרוכה ומבט חגיגי. נשים קשות־יום, הרבה שביסים, הרבה צמידי זהב על הידיים. עקרות בית באמצע חייהן שהחליטו לשבור את מחסום הבערות של עצמן. עכשיו הן לומדות עכשיו לקרוא ולכתוב. משוחחות על מה שקורה במדינה. קוראות שירים, סיפורים. היום, כך הודיעו להן, ישוחח איתן ראש העירייה "על ענייני העם והארץ." "אה, זה בעניין הזה של השלום," אומרת אחת מהן, בשביס כחול. "בטח," מהנהנות הצרות, "הוא עובר בזה עכשיו."

"עובר בזה," היא הגדרה קרובה לאמת. בימים אלה מסתובב אלי דיין, ארבעה חודשים חבר מפלגת העבודה, בעירו אשקלון, מזניח במודע עיסוקים אחרים שלו ומקדיש את כל־כולו להסברה על תוכנית השלום. מדי שבת בבוקר, הוא הולך ברגל לבית־כנסת אחר בעיר, לוקח אתו כמה ספרי קודש, מתפלל עם כולם ואחרי־כן עורך למתפללים "שיחה כללית על השלום" לפי פרשת השבוע. בפעם האחרונה דיבר על ברכת הכוהנים בפרשת "שלח", זו המסתיימת במלים "וישם לך שלום". לא, לא הוזכר שם של אף מפלגה, אבל המסר היה ברור. הוא עורך שיחות על תהליך השלום עם פעילי שכונות, עם קבוצות נשים במתנ"סים השכונתיים, אפילו עם סתם אנשים ברחוב. מין תעמולת בחירות אינטנסיבית, אבל בלי בחירות. לפני שבועיים, בבר־מצווה של הילד ניצן, בירך את חתן השמחה "שכשיתגייס לצה"ל כבר יהיה שלום." כמו הצעירה ההיא מכנרת – שיר אחד הוא רק ידע.

חלק מהאוהדים העירוניים שלו, ויש לו הרבה כאלה, לא כל־כך מתלהבים מהעניין, במיוחד בהתחשב בעובדה שרוב תושבי אשקלון הם מצביעי ליכוד (48 אחוזים. למערך יש שם רק 29 אחוזים). "אלי, אנחנו אוהבים אותך, אבל אני ליכודניקית שרופה," אומרת לו אשה בריאת־בשר בבגדי־ים כחול ב"אשקלונה", פארק המים החדש, "אז למה עברת למערך?"

הם באמת לא מבינים מה עקץ את אלי דיין (או "דאיין" במלעיל, כפי שהם אוהבים לכנות אותו), אלי "שלהם", גאוות העיר, הצעיר משכונת שמשון גימ"ל, הבן של יוסף דיין מהמכולת, שעלה וטיפס והתמיד והצליח להכניס שני תתי־אלופים והיה (כשנבחר) לראש־העירייה הכי־צעיר בארץ – לא מספיק שהוא עבר למערך שהוא גם מהלך כמו איזה הארי קרישנה וממלמל דיבורי שלום מכל הסוגים?

"אני כמו הנביא ירמיהו. עניין השלום הוא כאש בעצמותי, אני מרגיש שזו שעת רצון שאסור להחמיץ. צריך לעבור ממש מבית לבית, להסביר, לשכנע"

"אני כמו הנביא ירמיהו," מתמשה דיין על הדימוי. "עניין השלום הוא כאש בעצמותי. אני מרגיש שעכשיו זו שעת רצון שאסור להחמיץ. הזדמנות היסטורית. לראשונה בהיסטוריה חוסיין מוכן להיכנס למשא־ומתן, בלי תנאים מוקדמים, ואנחנו נפספס את זה? זה הרי עוול נורא! שערורייה לאומית! אז עכשיו צריך לעבור ממש מבית לבית, להסביר, לשכנע. ולא את המשוכנעים – אלא את השכבות המסורתיות, המתונות. אם יש כאלה? בוודאי שיש כאלה! הרוב הם כאלה, רק שהדימוי שנוצר להם התעוות. צריך לדעת ליצור אווירה מתאימה לדיאלוג – בהמונים, דרך הכיכרות, זה אף פעם לא ילך."

והוא צריך לדעת, אחרי מה שקרה אצלו בכיכר. דיין אומר שהוא מודע לאפשרות שכל יוזמות השלום המקומיות האלה עלולות לעלות לו במחיר אישי. אבל השעה, הוא אומר, שעת הכרעה היסטורית, ו"אילו הייתי עושה רק חשבון של פופולאריות בעיר, הייתי הולך לליכוד."

איזה ירמיהו הנביא, אומרים הציניקנים. לא קרה לו כלום, הוא פשוט מנסה להסתדר במפלגת העבודה. זה התחיל בטקס הידוע של "כיכר השלום על שם מוחמד החמישי" ("מה כיכר השלום, זה כיכר עוזרן," אומר בעל קיוסק אחר), זו הכיכר שאבן המצבה שלה לכבוד מלך מרוקו מונחת עכשיו במחסני העירייה, שבורה ומבוישת. דיין אומר שלא יציבו אותה שוב, "נחכה להיסטוריה שתגיד את דברה." כן, הוא מודה, זו היתה שגיאה גדולה לערוך את הטקס יום אחרי רצח חיים עוזרן: "חשבנו להראות למחבלים שלהפך, לא נירתע ממאמצי השלום, למרות הכל. אבל כשיש סערת־רוחות אי־אפשר לדבר על שלום."

השאר כבר כתוב בדברי ימי ישראל: אלימות, כהנא, על פרס זרקו עגבניות כמו פעם, במימונה. את אלי דיין איימו להרוג ("אש"ף, תרא"). דיין אומר שהוא

(המשך בעמוד הבא)

מבצע מיוחד בארדן: רהיטי איכות במחירי הזדמנות.

קח עד 50% הנחה וסע

ארדן מזמינה אותך לאולם התצוגה של המפעל בצריפין. מבחר עצום של עודפי יצור וריהוט מתצוגה בהנחות גדולות, ובתנאי תשלום מיוחדים - 4 תשלומים ללא ריבית וללא הצמדה.

רואים, מתפעלים, משלמים בהנחה ונוסעים. ההובלה על ידי הלקוח (יש אפשרות להזמין הובלה).

לפניך רק חלק קטן מהמבחר העצום. בתצוגה גם חדרי שינה, מערכות ישיבה מרופדות בהנחה של עד 50%.

המבצע בצריפין בלבד. כדאי לקפוץ... על ההזדמנות.

שולחנות אוכל

- סוסאיטי - שולחן אוכל מפואר בעץ אשוח או אלון בגודל 135×85 ס"מ + שתי הגדלות של 40 ס"מ כ"א. **737.50 ש"ח**
- סוסאיטי - 160×92 ס"מ בעץ אשוח או אלון + שתי הגדלות של 45 ס"מ כ"א **.-885 ש"ח**
- אליפסי - מתאים לפינות אוכל קטנות. 135×92 ס"מ בעץ אשוח או אלון + שתי הגדלות של 45 ס"מ כ"א **.-700 ש"ח**
- אליפסי - 160×105 ס"מ בעץ אשוח או אלון + שתי הגדלות של 45 ס"מ כ"א **.-750 ש"ח**
- רומא - 160×92 ס"מ בתיק,אשוח או אלון + 3 הגדלות של 45 ס"מ כ"א סה"כ פתיחה עד 3 מטרו **.-830 ש"ח**

מערכת קפה

- סרוו - 3 שולחנות קפה משתלבים בגוונים שונים **.-177 ש"ח**

כסאות

- ריצ'י - בתיק,אשוח או אלון - **.-145 ש"ח**
- ראלף - בתיק,אשוח או אלון. כסא עם מסעד גבוה, ידיות גבוהות או נמוכות וללא ידיות **.-209 ש"ח**

מערכות ישיבה

- קידר - 3+2+1 בתיק,מערכת ישיבה בסגנון צעיר **.-1,980 ש"ח**
- פרמייר - 3+2+1 בעץ תיק או אלון,מערכת בסגנון קלאסי **.-2,639 ש"ח**
- גאלום - מערכת קלאסית מעץ תיק מגולף. 3+2+1 **.-3,992 ש"ח**

ארונות

- קלאסיק - ארון 4 דלתות בעץ תיק או אלון **1,877 ש"ח**

המחירים לאחר הנחה וכוללים מע"מ. המחירים אינם כוללים הובלה. אנו מכבדים כרטיסי אשראי ויזה וישראכרט.

פתוח בשבת בין השעות 10.00-21.00

ארדן
מקבוצת הארגז

מרכז "ארדן" צריפין-מפעלי הארגז. כביש בית דגון-רמלה טל. 08-232696, 08-229666

(המשך מהעמוד הקודם)

לא מאמין שמישהו היה מעז לגעת בו לרעה, אבל מי שהיה במקום זוכר כמה היה חיוור. דיין אמנם מכיר את שמעון פרס כבר עשר שנים, אבל באותם רגעים, כנראה, נתלכדה ביניהם אחווה ידועה של אחים לצרה. אחרי־כן איש כבר לא הופתע כשהוא התייצב אצל פרס והודיע על הצטרפותו למפלגה. "דווקא פרס הופתע," אומר דיין, "הוא חשב שבאתי לדבר איתו על מצב התעשייה אצלנו בעיר."

"זה יום מאושר בשבילי," אמר לו פרס. יש להניח שהפעם התכוון לכל מלה, שהרי למה זקוקה עכשיו מפלגת העבודה אם לא לאלי דיין ושכמותו, תשובה לשיטרית־קצב־מגן של הליכוד, מנהיגים צעירים ואותנטיים, יוצאי צפון־אפריקה, שיקעקעו אחת ולתמיד את הדימוי האשכנזי המתנשא שלה? דיין בכלל לא מתלהב מן העניין הזה של "תשובה ל..." "אני לא תשובה לאף אחד. עם כל הכבוד, שיטרית וקצב ניהלו ערים קטנות מאוד. באשקלון יש 60 אלף תושבים, וברוך השם, לא עשינו פה בושות."

דיין הצהיר ומצהיר שהוא הצטרף למפלגה "כחבר מן השורה" בלי שריונים ובלי הבטחות. חלק מצעירי המפלגה לא כל־כך האמינו לו. "אתה מגדל נסיכים ומצניח צנחנים," אמרו לפרס. צעירים או לא – הם כבר עוד מעט בני ארבעים, ואת בתוליהם הפוליטיים איבדו מזמן. לא יכול להיות, אמרו, שחיה פוליטית משופשפת כמו אלי דיין תסתפק בסתם חברות מן השורה. ואם הוא כזה אוהד של המפלגה, מדוע לא הגיע אליה קודם?

"בעיניי השלום הזדהיתי תמיד עם הקו של מפלגת העבודה, גם כשהייתי בתמ"י. יכולתי להצטרף לליכוד כבר מזמן ולהיות מסודר בחיים. אבל מה הייתי עושה שם? מסתובב עם מתנחלים?"

"עברה שנה עד שהתאוששתי מן הטראומה של תמ"י," משיב דיין. "הייתי כל־כך מאוכזב שחשבתי לפרוש בכלל מהחיים הציבוריים." אבל לא איש כמוהו יעשה את זה, שהרי כבר בגיל 16 גילה ש"במדינה שלנו הפוליטיקה קובעת הכל, מיום ליום ועד יום מותך." בהתחשב בעובדה זו, קשה לומר שהמזל האיר לו פנים בכל הקשור לפוליטיקה לאומית: בכיתה י"א כבר פלירטט איתה דרך תנועת "עודד" – אגודת סטודנטים מצרפת, יוצאי צפון־אפריקה, שפעלו לצימצום הפער בישראל. בן 27 קיווה להיות חבר כנסת דרך ר"ש, אבל זו התפרקה לו בין הידיים. כשעבר לתמ"י – נאלץ להגן על מנהיג המפלגה, אהרן אבו־חצירא, ששירת את הציבור בעבודות חוץ בבית רגן ("אני לא אמכור את אהרון אפילו אם יורשע שלושים פעם בכל בתי־המשפט בישראל"). לא נעים.

אבל האכזבה העיקרית שלו מתמ"י היתה אחרת, לדבריו: "כשהצטרפתי לשם העמדתי כתנאי מפורש שזו לא תהיה רשימה עדתית. בעיני זו היתה אמורה להיות מפלגה חברתית. מה שקרה בשטח היה דבר אחר." תמימות? התחסדות? קשה לדעת. מה שבטוח שדיין, בוגר בית־הספר לפוליטיקה של תמ"י, הוא לא דיין שלפני־כן. לפני כשנה פרש מתמ"י וישב בשקט באשקלון בתקווה שבינתיים תשתנה שיטת הבחירות. לגיבור מקומי כמוהו, שיטת הבחירות האיזורית היא הפיתרון לכל כאבי־הראש המפלגתיים. אבל זה, כידוע, לא קרה. וכך הגיע אלי דיין למפלגת העבודה,

"רק עם השכלה אפשר לקלוט עמדות פוליטיות מורכבות כמו של 'העבודה'. בלי זה קולטים רק את הדמגוגיה של הליכוד. הצרה היא שאנשים לא רואים בזה הישג."

הסוס השלישי והאחרון שלו, יש לשער. יותר מזה גם מקיאבלי לא היה מאשר.

"הקפיצות הפוליטיות שלו לא מוצאות חן בעיני," אומר מאיר שיטרית, קולגה מן הליכוד. בעניין זה מייצג שיטרית דעת רבים. אבל אלי דיין אומר: "מה רצו שאעשה? הרי כבר אמרנו שבמדינה הזאת אי־אפשר להיות כלום בלי להיות מעורב בפוליטיקה. היו לי בדיוק שתי אפשרויות – לפעול או לא לפעול, או החלטתי לפעול. בענייני השלום הזדהיתי תמיד עם הקו של מפלגת העבודה, גם כשהייתי בתמ"י, אלא שכל עוד לא היה עם מי לדבר, לא רציתי לעורר התנגדויות. אמרתי – מוטב לפעול בינתיים לחיסול הפערים. תאמיני לי, יכולתי להצטרף לליכוד כבר מזמן ולהיות מסודר בחיים. מאיר שיטרית אמר לי 'בוא אלינו, מקומך איתנו'. אבל מה הייתי עושה שם? מסתובב עם מתנחלים? אני בחרתי לדבר לקהל אחר, להסביר להם עמדה מורכבת, ותאמיני לי, זה הרבה יותר מסובך. קל יותר לשאת איזה נאום דמגוגי של עשר דקות ולהסתלק הביתה, כמו שעושים כאן רוני מילוא ואולמרט לפני כל מערכת בחירות, ואחרי־כן חוזרים למשרדים הממוזגים שלהם."

וכך הגיע ביום רביעי שעבר עם "האש העצורה בעצמותיו" למתנ"ס שליד התחנה המרכזית באשקלון, לשיחת הסברה עם נשות תהילה. בלי ספרים, בלי ניירות, הוא נכנס לאולם במכנסי "טופר" ובצעד נמרץ, סימפטי, נונשאלנטי. נראה כמו אחד שהכל הולך לו בקלות, באופן טבעי. הוא עצמו לא טורח להזים את ההתרשמות הזאת. הולך על הדימוי הזה? לא, הוא אישית מעולם לא הרגיש אפליה. גם לא קיפוח עדתי. אם קינא בחבריו הסטודנטים בני העשירים כשהיה סטודנט עני? מה פתאום! "להיפך," יגיד, "אני חושב שבמידה מסויימת הם קינאו בי."

רק פעם אחת במהלך הראיון הוא מסיר את מסיכת "הכל בסדר" שלו, כשנשאל: "אם אתה, אלי דיין, עשית את זה – למה האחרים לא יכלו לעשות את זה? אולי הם פשוט לא רצו?"

"מה את מדברת," הוא אומר, כמעט מגמגם, מחפש את המלים, "זה היה קשה... לא כל אחד בנוי לזה... נכון, נעשו שגיאות. שמו אותנו בריכוז, לא התייחסו לתרבות שלנו, החלישו את המסורת ואת מעמד ההורים. איך אומר רש"י? 'והבור ריק, אין בו מים' – מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו. במקום שאתה מוריד ערכים – מיד הוואקום מתמלא בנחשים ובעקרבים."

לאלי דיין זה לא קרה. אצלו פשוט לא היה וואקום. נראה שתמיד ידע מה הוא הולך לעשות בחיים. בסיור שערך לפני שלוש שנים עם יוסי שריד ואישי ציבור אחרים בגיטו (ה"מלח") היהודי במרקש, עיר הולדתו, מצא הוא ושריד כתובת חרוטה בדלת הבית הישן של משפחת דיין: "בסימן טוב ובהצלחה". יד ילד חרטה את הכתובת. הילד אלי דיין כתב אותה לכבוד בר־המצווה שלו. איחולים לעצמו. כללית אפשר לומר שהם נתגשמו.

כשהגיעה משפחת דיין עם שמונת ילדיה (שניים נוספים נולדו פה) ממרוקו לישראל, בשלהי 1963, נשלחה מיד לצריף בן שלושה חדרים בשכונת שמשון. בחדר אחד שמו את כל החפצים. בשני הנותרים גרה כל המשפחה. באחת הכתבות (הרבות מספור, העתונות אוהבת סיפורים כאלה) על דיין, תואר כיצד הוא עומד ובוכה ליד הצריף, ילד קטן והמום. תיאור צונט־לנג. "זה לא הייתי אני," הוא מתקן "זה היה אחי יעקב. שבכה ואחרי־כן ברח. אני בוכה רק בלוויות."

אלי דיין לא מאמין בדמעות, רק בעבודה קשה. סיפור ההתקדמות שלו בהחלט מעורר הערכה: כשחבריו ישבו על הברזלים במרכז, הוא למד בשקידה בתיכון "רוגוזין", וכבר היה ידוע שם כפעיל חברתי, מנהיג קטן. בגיל 18 כבר למד משפטים באוניברסיטה כעתודאי. לימודיו מומנו במילגות (הוא היה תלמיד מצטיין, כמובן). לפרנסתו עבד במכון למשפטים הקשור לאוניברסיטה העברית, לימד בשיעורים פרטיים והדריך בקייטנות. אחרי־כן התמחה במשרדו של שמואל תמיר. בתקופת הלימודים פגש את לינדה, אז סטודנטית צעירה משיקאגו והיום אשתו ואם שלושת ילדיו. דיין זוכר איך הצהיר באוזניה מעל פיסגת הר־הצופים (כך בדיוק), שבעוד עשר שנים יהיה ראש עיריית אשקלון. הוא לא זוכר שהיא צחקה. כנראה ידעה עם מי יש לה עסק. "ידעתי שזה מה שיהיה," הוא אומר, "רציתי לחזור לעיר, להשפיע, לעשות."

כעבור עשר שנים בדיוק גבר אלי דיין ברשימה עצמאית לראשות עיריית אשקלון על שני תת־אלופים במיל, נתקה ניר ואריה קרן. דויד שכונתי קטן, בן 28 בסך הכל, מול שני גלייתים. סיפור הצלחה. התושבים שרו לפי מנגינת "ברבאבא" "אלי דאיין, אלי דאיין, אין כמוך בעולם", אהבו לאהוב אותו. לאנשים שקראו לו "ילד" הסביר שאין בזה כל רע, כל עוד יש לך הכישורים המתאימים, "וחוץ מזה הרגעתי אותם שזה יעבור, העניין הזה של הגיל."

והנה זה עבר. עכשיו הוא יושב בלשכת ראש העיר, קדנציה שניה, כבר לא ילד פלא. פה שיער מאפיר, שם כרס קטנה. לידו תמונות הרצוג ושמיר ("הממלכתיות מחייבת"). על הדלת ציור מתנה: "לאבא, שתצא כבר לחופש." הילדים לא רואים אותו הרבה. "הוא סוס עבודה רציני," אומרים עליו. לשאלות הוא משיב תוך אכילת פיתה, חתימה ביומנות, על ערימת ניירות ולגימה מבקבוק מיץ.

(המשך בעמוד 44)

תחקיר

ב־333 ש"ח לחודש מרהטים דירה שלמה.
גם חדר ילדים בריהוט המלא של סקאנדיה.

עד 50% חסכון אמיתי בהרכבת רהוט מלא לבית בתנאי קניה מדהימים. רהיטים טובים לא חייבים להיות יקרים. חברה ציבורית גדולה ואמינה כסקאנדיה הוכיחה זאת. כדאי להתרשם.

חדר נוער דגם שיר ברוחב 2.40 מ' הכולל: ארון, שולחן כתיבה וספריה ב־665 ש"ח ומיטה (ללא מזרון) ב־119 ש"ח.

כמה תחסוך אם "תבריג זאת בעצמך"

עד 50% חסכון אמיתי בהברגה חדר נוער מודולרי מקסים בעיצוב מיוחד של סקאנדיה. כדאי להתרשם.

חדר נוער דגם שיר שסקאנדיה הציגה לציבור הצרכנים בחודש אפריל זכה להצלחה בלתי רגילה בקרב ציבור הצרכנים. 1283 יחידות שנמכרו בתקופה זו מעידים כי הצרכן הישראלי יודע איפה כדאי לו לקנות. חדר נוער דגם שיר בעיצוב מרשים ומיוחד בשיטת ההרכבה המיוחדת; "הברג זאת בעצמך" השיטה שציבור הצרכנים גלהב להתנסות בה. חדר הנוער בא ביחידות מודולריות, בעיצוב מקסים המשתלבות זו בזו באין סוף אפשרויות. אין ספק אפשרות אחת תתאים לחדר הילדים או הנוער של ילדך. היחידות כוללות ארונות, ארונות עם מגירות, ספריות, יחידת מגירות, ארוניות שולחנות כתיבה פינתיות ורגילות, שידות, מיטות נוער ועוד עשרות יחידות לשילובים שונים. והכל בשילוב צבעים מקסים. שיטת ההברגה העצמית קלה ונוחה, החלקים מגיעים ארוזים בקרטון ונוחים להובלה. עקב ההזמנות המרובות, כדאי עכשיו לבוא ולהתרשם, לבחור כנחת את היחידות המודולריות המתאימות לחדר ילדים או נוער בביתכם כדי שלקראת שנת הלימודים הבאה יהנו ילדכם מחדר נוער חדיש ומיוחד.

מינת ישיבה
פינת ישיבה מיוחדת צעירה באופיה 5 כורסאות מעץ טבעי דגם דניאלסון כולל כריות במגוון צבעים.

הכורסאות ב־560 ש"ח בלבד לפינת הישיבה מתווסף שולחן מלבני תואם מעץ אורן מלא ב־154 ש"ח. המחירים במזומן כולל מע"מ.

הטלל רהוט מלא לבית:

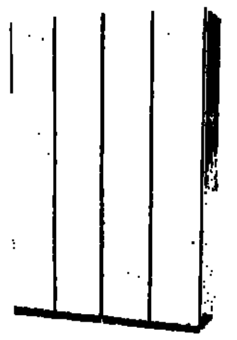

מחיר הארון 581 ש"ח בלבד. במזומן כולל מע"מ.

חדר ילדים ונוער
חדר נוער דגם שיר ברוחב 2.40 מ' הכולל: ארון, שולחן כתיבה וספריה ב־665 ש"ח ומיטה (ללא מזרון) ב־119 ש"ח

מזנון מודולר
יחידות מזנון דגם מודולר באות באין סוף שילובים בשיטת ההברגה העצמית. המזנון בכיכור מושלם השילובים מאפשרים. מתרונות עיצובים כיד הדמיון הטובה עליך. ביחידת סטריאו לספריה עם דלתות וכוכית ועד מזנון מסואר גבוה או נמוך בצבע דכוי תיק.

חדר שינה
חדר שינה מושלם דגם ונום מעץ אורן טבעי.

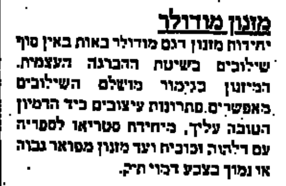

כולל מיטה זוגית עם גב במחיר 209 ש"ח ושתי שידות האחת בודדת ב־104 ש"ח והשניה כפולה ב־154 ש"ח. בנוסף מזרן ספוג בייאוחי ב־280 ש"ח. המחירים במזומן כולל מע"מ.

המזנון ב־2 מ' אורך ב־297 ש"ח בלבד. במזומן כולל מע"מ.

אספקה תוך שעה

סקאנדיה
רהוט להברגה עצמית

פתוח מוצ"ש

קול המפרסם

מבצע
לתקופה קצרה במחירי הכרות

מזיזים את המחירים לזדקה הזזה

אספקה מהירה
תשלום 29

ארון קיר הזזה אמיתי
תפור למידה ניתן להעברה
כולל גם דפנות, רצפה,
ותקרה בגימור ואיכות
הידועה של זדקה

פרזול בלעדי
המבטיח החלקת
הדלתות בקלילות
לאורך שנים.

לדוגמא ארון ברוחב עד 1.55 מ' כולל סידור פנים
682.-

פתוח מוצ"ש

זדקה
טכנולוגיה בארונות קיר

חנויות המפעל ברחבי הארץ:

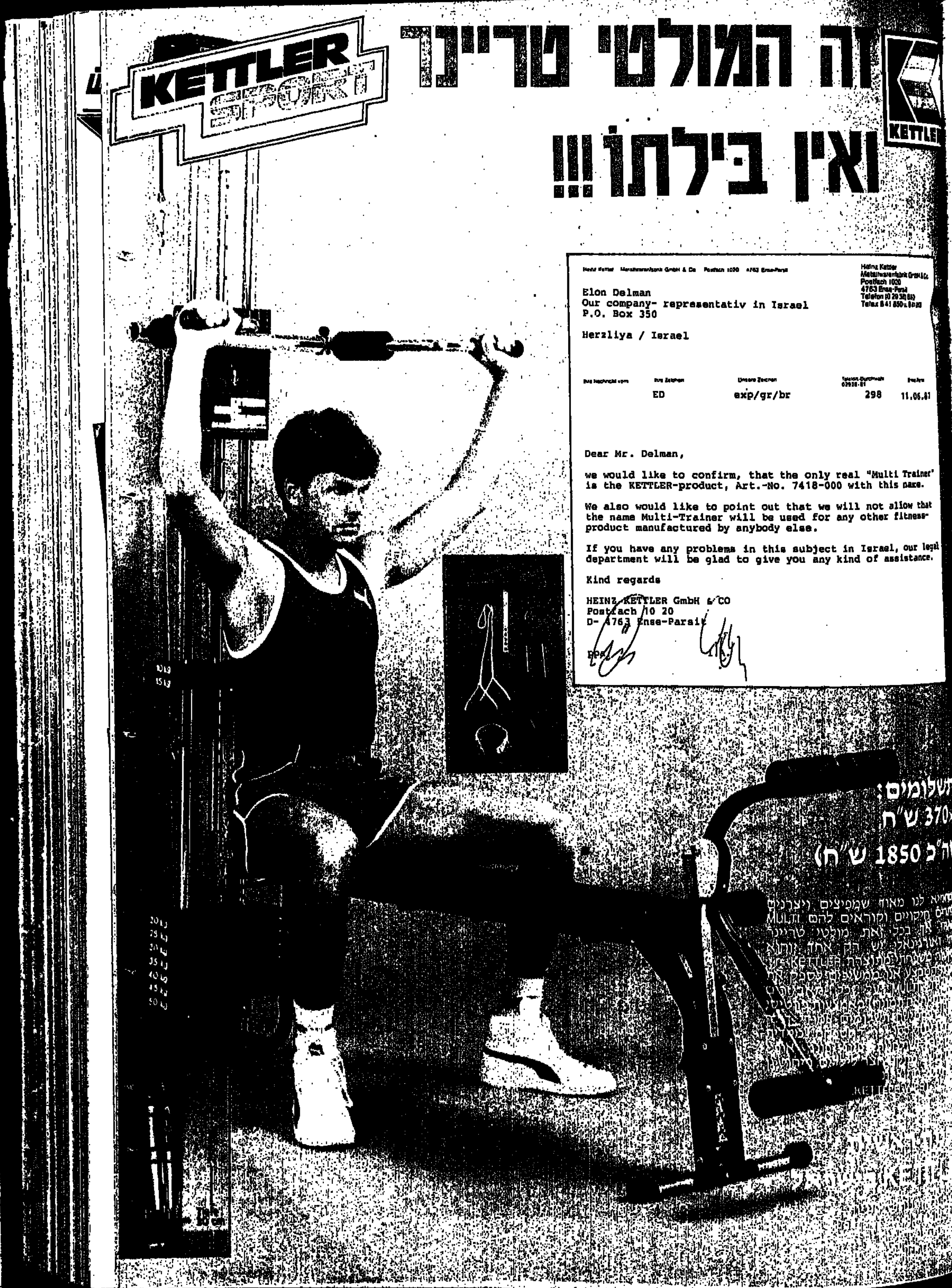

שיר אחד הוא רק ידע

(המשך מעמוד 42)

דיין קיבל את אשקלון מידי ווערה קרואה. הרבה דברים שינה בעיר, דברים אחרים (יחסי דתיים חילוניים, למשל) - הוחמצו. אבל יש מערכת חינוך מסודרת, יש כבישים, יש גינון, יש שכונות משופצות, יש טיילת חדשה. אפילו "אשקלונה" יש. בפארק המים החדש מראים לנו בגאווה את מגלשת הפחד - משהו צהוב, כמעט אנכי, גלישה במהירות 80 קמ"ש. מקפיא רק להביט. דיין אומר שכבר גלש בזה, בפתיחה. דוגמה אישית. מיקי, מנהל המקום, עבר לכאן מאילת, "ואני מברך על הרגע. כיף לגור כאן. תאמיני לי, הסלאמס הכי גדול של אשקלון זה שיכון יוקרה באילת. אשקלון," הוא אומר בגאווה, "היא יפהפיה נרדמת. אנחנו, האשקלונה, נעיר אותה."

"אני מאוד מחשיב את הנשים. יש להן יותר השפעה ממה שחושבים. אשתי היתה היחידה שיעצה לי לא לקיים את הטכס בכיכר השלום. 'העם עוד לא בשל' היא אמרה לי".

דיין אומר שלא צריך להגזים. עם כל הכבוד, יש דברים חשובים יותר. מצב התעסוקה חמור. אשקלון לא נחשבת לעיר פיתוח. יומים מעריפים להקים מפעלים ביהודה ושומרון. בנושא הזה הוא כועס על הליכוד והמערך. "אני מיואש מכולם. אילמלא התרומות שאני מקבץ מיהודי אנגליה לא היה כאן כלום. מפלגות אף פעם לא עשו למען העיר. הן רק מכניסות אינטרסים צרים, פלגניים." לכן, גם בקדנציה הבאה הוא ירוץ ברשימה עצמאית.

או, למשל, החינוך. הוא משקיע בזה הרבה מאוד. חייו לימדו אותו מה חשיבותה של השכלה. "רק בעזרת השכלה אפשר לקלוט עמדות פוליטיות מורכבות כמו זו של מפלגת העבודה. בלי זה קולטים רק את הדמגוגיה של הליכוד. הצרה היא שאנשים לא רואים בזה הישג. תן לאנשים עוד כיכר עם כמה מנורות - והם מבסוטים."

במרכז הטניס המטופח מאוד משחקים יחד ילד בהיר וילד אתיופי. מחזה נחמד. העירייה מאפשרת לכל ילד ללמוד טניס בסכום סימלי, ואם צריך - גם בחינם. מי יודע, אולי יצמח מכאן פעם גליקשטיין אתיופי. (גליקשטיין אחד כבר גדל פה). הרבה אינטגרציה יש באשקלון - אשכנזים וספרדים ואתיופים וגרוזינים ודרום־אפריקנים, וכולם חיים יחד בשלום יחסי. אצל דיין בבית יש אינטגרציה מלאה. אשתו האמריקנית למדה לבשל קוסקוס ומופלטה, והוא הולך לפעמים למתנ"ס לחוג ליידיש. "אני יודע, אולי אוכל פעם לקרוא את שלום עליכם במקור. חוץ מזה כשמתרגמים לי בדיחות מיידיש לעברית, זה לא מצחיק."

דיין הוא קומבינציה קצת קשה לעיכול - צעיר, דתי, מרוקני, יונה, ליבראל. הוא חבר ה"פורום הישראלי" - תנועה התנדבותית המורכבת ברובה ממצליחנים תל־אביביים, אבל מסתייג מ"שלום עכשיו" הבנוייה על רובד חברתי דומה. דיין אומר שאין שום סתירה, הכל עניין של דימויים מסולפים: "יהדות המזרח, בניגוד למה שחושבים, היא סובלנית בכל השטחים, גם בעניינים פוליטיים. ההקצנה שהתרחשה אצלם כאן היא בעיקר אקט של מחאה, שנוצל על־ידי גורמים מניפולטיביים. גם כיום, אם תבדקי בליכוד, תראי שהמתונים הם דווקא אנשי עדות המזרח, כמו דוד לוי. מי הקיצוניים ביותר? ארנס, שמיר, אשכנזים."

הוא אומר שגם הרבנים האשכנזיים מציתים "אש זרה במחנה". "ליהדות הספרדית במקור דרכי נועם. אם אני רוצה לקרב מישהו לדת אזמין אותו אלי הביתה לארוחת שבת, אבל לכפות עליו שיאכל כשר או שלא יסע בשבת? מה פתאום?" לכן הוא גם מתנגד לחקיקה דתית "מיותר. אין טעם. סתם יוצר התנגדות לדת." ובכל זאת, הוא מדגיש, בשביל השלום יהיה מוכן להצביע אפילו עבור חוק "מיהו יהודי". לענין זה הכל כשר - הסכמים, עיסקות, שירותים.

וכך, באמצע יום עבודה, הוא קופץ לנשות תהיל"ה במתנ"ס. "אני מאוד מחשיב את הנשים," הוא מקפיד לציין, "אני מדבר אתן הרבה. יש להן יותר השפעה ממה שחושבים." פעם הוא לא היה כזה ליברל ("גם האחרים לא. הם רק עושים את עצמם"), אבל הניסיון לימד אותו שכדאי להקשיב להן. אשתו, למשל, שבדרך־כלל אינה נוהגת להתערב בענייניו, היתה היחידה שיעצה לא לקיים את הטכס בכיכר השלום. "העם עוד לא בשל' היא אמרה לי. יש להן אינטואיציה, לנשים."

חצי מהן מכירות אותו "משהיה כזה קטן," שכנות של אמא שלו מהשכונה. הוא מזכיר להן קצת את הבנים שלהן, עם הכיפה הסרוגה, המשקפיים, הורית הרכה והעי"ן הגרונית. הן ודאי מוכירות לו את אמא שלו. כולם מאותו הכפר. רק שהן עדיין לא מבינות מה בדיוק הוא רוצה מהן, עם העסק הזה של ועידת השלום. הרי הן לא כל־כך מאמינות לערבים, ובכלל, מה הן כבר יכולות להשפיע? דיין לא משאיר אותן הרבה זמן באפלה. אבל לפי ההתחלה הוא נשמע בכלל כמו הרב כהנא במיטבו:

"אבל גברת גרשי, גם כשאת הולכת לשוק וקונה עגבניות את משלמת משהו. אין דבר כזה - משא ומתן בלי לתת כלום".

אני רוצה לשוחח אתכן על בעייה גדולה, עניין חשוב שמשפיע על כולנו, גם באשקלון. אתן יודעות שכל בוקר בכסף באים לכאן הרבה ערבים מהרצועה. גננים, שיפוצניקים. פועלים. ולוקחים אותם לעבודה. (נשים: "לצערנו הרב"). ואתן גם יודעות שאנשים פונים אלי, 'תסדר לי עבודה'. אז אני שולח אותם לעבוד במפעלים באיזור התעשייה, והם חוזרים אלי. 'אנחנו לא רוצים לעבוד שם', הם אומרים, 'יש שם הרבה ערבים'. כשעשינו חשבון התברר שבעיר שלנו עובדים בערך אלפיים וחמש־מאות אנשים מהרצועה." (נשים: "איפה הם לא נכנסו, אלה").

דיין ממשיך: "ולמה זה? כי הממשלה קבעה שכל עוד לא הוחלט מה־לעשות עם עזה, צריך לתת להם מקומות עבודה, אחרת מה יעשו? (נשים: "יעשו חבלה"). וכתוצאה מכניסת ערבים לעבודות מסויימות יהודים לא מוכנים לעשות את העבודות האלה בעצמם."

"בטח," אומרת גברת שמש, "הם מפחדים. היה אחד יהודי שעבד אתם בזבל והם זרקו אותו מהאוטו - ונפטר."

דרך פתלתלה וארוכה כמעט כמו עניין השלום עצמו עובר אלי דיין עד שהוא מגיע לתכל'ס. הוא אוגף מסביב, אף פעם לא תוקף חזיתית, וגם לא מזכיר במפורש שם של אף מפלגה. כולן יודעות במי המדובר. לא, הוא לא מתכוון להחזיר את ירושלים וגם לא להתפרק מכל נכסינו ("אבל גברת גרשי, גם כשאת הולכת לשוק וקונה עגבניות את משלמת משהו. אין דבר כזה - משא ומתן בלי לתת כלום"). מדבר על השלום עם מצרים ("ברוך השם, מאז לא נהרג אף חייל בגבול ההוא"), מדבר על סכנות מלחמה אפשרית ("אנחנו בטוח ננצח, אבל מה המחיר?").

הנשים מתווכחות בלהט. לא פתיות. בניסוחים פשוטים הן שואלות מה שכולם שואלים: אם חוסיין כל־כך רוצה בשלום - למה הוא לא בא אלינו? ואם יהיה הסכם - מי ערב לנו שיתקיים? לקראת הסוף, כמו בקרב מתוכנן היטב, שולף אלי דיין טיעון מכריע - ערך קדושת החיים ביהדות. הוא לא מהסס להזכיר כמה לוויות אשקלוניות: "מי שהיה בלוויה כזאת וראה מול העיניים איך נהרסות משפחות שלמות, במובן, לא יכול להישאר אדיש לעניין השלום." ואם לא נצליח "אז לפחות נוכל להסתכל לאמא בעיניים ולומר 'גבירתי, ניסינו."

האווירה מתרככת. אחרי הכל מדובר בנשים, אמהות. מישהי קמה לפתע וקוראת את "שיר לשלום" של רוטבליט. פעם שיר־מחאה, אבל עכשיו, במתנ"ס באשקלון, הוא נשמע תמים כמו "הבאנו שלום עליכם". אט־אט מתברר שיש באולם אמהות שכולות, אלמנות מלחמה. דינה, אם שכולה, מספרת ש"בכל פעם שאני הולכת לקבר של הבן שלי, הפועלים הערבים משמיעים רדיו וצוחקים ואוכלים, וזה כואב." רחל מוזה, אשת נכה מלחמת ששת הימים, אומרת: "כשגידלתי את הילדים שלי לא חשבתי שיהיו יותר מלחמות."

כשיוצא דיין מהאולם כבר ברור שעם החזרת השטחים יש בעייה - אבל את עזה אפשר להחזיר כבר עכשיו ("מי צריך את המכה הזאת"), ושאלי דיין הוא, כמובן, עלא כיפאק. דיין אומר שאם זה היה תלוי בנשים - היה שלום כבר מזמן.

בחוץ, ליד המכונית, תופשת אותי אשה בשמלה צהובה מנוקדת, מתנשפת. עיניים אדומות מבכי, גנות משה. אם שכולה. היא רק רצתה להגיד לי שגם היא רוצה שלום. בשיחה עם ראש העיר לא יצא לה להגיד את זה. "התביישתי," היא אומרת.

טל בשן

גששים במילכוד

בני חמולת רחל הבדואית משרתים בצה"ל כגששים עוד מתקופת הפלמ"ח. אין בגבול הצפון שביל, אבן, או שיח שלא עברו תחת עיניהם. באחרונה נערכו בבתיהם פשיטות וחיפושים, מלווים פרסום רעשני. התוצאות המעשיות – מיזעריות. הכאב והעלבון – עזים וצורבים. איך עלו הגששים על הכוונת.

מאת יצחק בן־חורין
צילומים: שמואל רחמני

בבוקר ה־11 במרס 1987 נכנסו שוטרי המשטרה הצבאית לכפר הבדואי בית זרזיר שמצפון לנהלל, ופנו לשלושה בתים של בני משפחת רחל, גששים בצה"ל שהיו אותה שעה בתפקיד בגבול הצפון, מי בפעילות מבצעית ומי באימונים. מהבית של רס"ן חסין רחל החרימו החוקרים רובה קלצ'ניקוב.

רס"ן חסין רחל הוא בן 42, ומשרת בצבא ההגנה לישראל עשרים וארבע שנים. בפעילות שערך צה"ל בלבנון בשנת 1972, התמקם צלף בעמדה שולטת והחל לפצוע חיילים. הכוח היה לכוד בעמדה נחותה. חסין ביצע עיקוף רגלי, הפתיע את הצלף וירה בו מאחור למוות. הוא קיבל מהמפקד במקום את הקלצ'ניקוב של המחבל, ואחרי־כן זכה לציון לשבח של אלוף פיקוד הצפון דאז, יצחק חופי.

עכשיו נלקח אותו קלצ'ניקוב בפעילות אחרת – בפשיטה על ביתו של חסין. אשתו ההמומה לא יכלה להמציא לחוקרים את האישורים הדרושים. כשעזבו, טילפנה לבעלה ואמרה לו: "תפשוט את המדים, ותבוא הביתה להגן עלי". חסין הנזעם נכנס ללישכת קצין בכיר, השליך לעברו את נשקו האישי והודיע שהוא עוזב. את הרמטכ"ל הקודם, רב־אלוף משה לוי, מצא בסיור בקריית־שמונה. בקול חנוק מדמעות תבע הקצין בדואי את עלבונו ודרש מהרמטכ"ל: "אם אתה חושב שאני מחבל – תגיד לי. אני מרגל? מה אני, יאסר ערפאת"?

חמישה ימים לאחר הפשיטה לביתו של רס"ן רחל, הגיעו חוקרי מצ"ח למסקנה המתבקשת שחסין קיבל את הקלצ'ניקוב לאות הערכה על הריגת מחבל. הנשק הוחזר לו, אבל על העלבון והבושה שפגעו בקצין ובבני־ביתו אי־אפשר לכסות. הכל בכפר נוכחו לדעת כי יקירי השלטון ונאמניו לא רק שאינם מוגנים, אלא משום מה אף חשופים יותר מאחרים לפשיטות של המשטרה והמשטרה הצבאית.

לא היתה זו הפעם הראשונה שקציני צה"ל מהחמולה הבדואית הזו זכו ל"ביקורי בית" כאלה. הפשיטה הקודמת היתה ב־17 במרס 1986. לפנות ערב נחסמה הכניסה לכפר, ושוטרי משטרת העמקים בלוויית שוטרי המשטרה הצבאית נכנסו לבתים לחפש נשק ואמצעי לחימה. ראש החמולה, פלח רחל, בן 50, אחיו של חסין, שרת גם הוא במשמר הגבול במשך שמונה שנים. על הפשיטה ההיא הוא אומר: "יום אחד מופיעה המשטרה בחנות שלי בנצרת עם צו חיפוש. בטלפון הודיעו לי שהמשטרה נכנסה גם לבתים שלנו בכפר".

מוסטפה רחל, רס"ר בן 34, משרת 15 שנה בצה"ל. מהבית שלו הוציאה המשטרה שלושה כידונים שקיבל בעקבות חיסול חוליות מחבלים. הוא מספר: "לילה

(המשך בעמוד 39)

"אם זה היה קורה לקצין יהודי, הארץ היתה רוגשת. האם המשטרה היתה עורכת – למשל – חיפוש בבית קצין צנחנים יהודי ברמת־גן בעודו משרת בגבול בגלל שמישהו שלח מכתבים אנונימיים? מדובר כאן באנשים שנמצאים בגבולות כבר יותר מ־20 שנה".

ראש חמולת רחל הבדואית, פלח רחל, ושניים מבניו (בצילום המרכזי), סג"מ עומר אלחיב ואשתו (שמאל רחוק) ורס"ר מוסטפה רחל ובני משפחתו: "הם סגרו את הכפר כמו בעוצר. מה אנחנו, מחבלים? אנחנו משרתים בכוחות הבטחון, תורמים מעצמנו למדינה, לחברה, ואחרי־כן שומעים ברדיו על פשיטה לכפר, שמצאו 'מיצבור נשק'. מיצבור נשק? אצלנו הם לקחו שחפ"צ שהבן שלי היה חתום עליו באפסנאות בשביל להיכנס ללבנון".

סג"מ עומר אלהיב (בצילום עם אשתו, בכפר בית־זרזיר): "אתה נלחם, ניתקל, עולה על מטעני־צר, חוזר הביתה ושומע שהמשטרה החרימה, דחפה נשים, הביאה כלבים, הפכה ארונות והשאירה בוץ".

גששים במילכוד

(המשך מעמוד 31)

אחר מצאתי 'כניסה' של חוליית מחבלים ליד מרגליות. סגרנו את הישובים. הלכנו אחר העקבות, וגילינו את המחבלים. אחרי שהרגנו אותם, המפקד במקום נתן לי את הכידון במתנה. במלחמת לבנון היינו בתנועה ליד הזהרני. חוליית מחבלים ירתה על השיירה. גיליתי מטען־צר, ומנעתי עליית השיירה שלנו על מוקש. המפקד נתן לי במתנה כידון. איני זוכר מנין קיבלתי את הכידון השלישי – אבל גם הוא ניתן לי לאחר פעילות מבצעית. כשמצאו את הכידונים בביתי, פתחו לי תיק מצ"ח ועיכבו לי את הדרגה. ניכנסתי למפקד וקיבלתי קנס של עשרה שקלים".

ה שוטרים נכנסו גם למספרה בנצרת השייכת לאשת רס"ן חסן אלהיב, גשש בכיר בגיזרת רמת הגולן. לדבריה, כשעזבו החוקרים את המקום, לעגו לה המקומיים ושאלו אותה: "מה יוצא לך מזה שבעלך בצבא אם באים לעשות אצלך חיפושי?".

הדרך לבית־זרזיר עוברת מצומת נהלל צפונה. בכפר מתגוררות 700 נפשות, ואין בו כמעט בית שבניו אינם משרתים בצבא או במשמר הגבול, ביניהם חמישה קצינים ששניים מהם גששים, מהבכירים בצפון. חמישה מבני המשפחה נפלו במהלך שירותם הצבאי. יש להניח שאם מישהו חשב שצריך לחקור בבית זרזיר, ולחפש נשק, היה ניתן לעשות זאת בצורה יותר דיסקרטית, לברר את העובדות מבלי לפגוע ביוקרת האנשים ובגאוותם.

החיפוש הראשון, ב־17 במרס 1986, היה רועש ועורר הדים. בעיתונות נכתב אז: "נשק וציוד צה"לי בכמויות ניכרות נחשף והוחרם השבוע במהלך חיפוש נרחב שערכה משטרת העמקים בכפר בית זרזיר ליד נהלל. בחיפוש שנמשך ארבע שעות, משבע בערב עד אחת־עשרה בלילה, נמצאו שלושה אקדחים, ארגז תחמושת עם 700 כדורים, כינוני רובה, טלסקופ צה"לי ואנטנה צבאית".

פלח רחל, ראש המשפחה: "הם סגרו את הכפר כמו בעוצר. מה אנחנו, כפר בלטה? מחבלים? אנחנו משרתים בכוחות הבטחון, תורמים מעצמנו למדינה, לחברה, ואחרי־כן שומעים ב'קול ישראל' וברדיו דמשק על פשיטה לכפר. ברדיו הודיעו שמצאו 'מיצבור נשק'. מיצבור נשק? אצלנו הם לקחו שחפ"צ שהבן שלי היה חתום עליו כאפסנאות בשביל להיכנס ללבנון".

מוסטפה רחל: "אנחנו זוחלים אחרי מחבלים ברצועת הבטחון, ובבית עושים לנו פשיטות ויוצאים בכותרות בעיתונים".

סג"מ עומר אלהיב: "אתה נלחם, ניתקל, עולה על מטעני־צר, חוזר הביתה ושומע שהמשטרה החרימה, דחפה נשים, הביאה כלבים, הפכה ארונות והשאירה בוץ".

בני החמולה פנו לעו"ד משה יונאי, שביום 23 במרץ 1986 כתב לשר המשטרה חיים בר־לב: "... הגברים בעלי הנשק לא היו אותה שעה בבתיהם, ועל כן בעת החיפוש לא היה מי שיציג למשטרה את הרישיונות או האישורים הנוגעים לנשק. לתדהמת מרשי, בעת שאלה שרתו בבסיסיהם בצה"ל, הם שמעו לפתע בראש מהדורת החדשות ברדיו כי בבית־זרזיר נערך חיפוש ונתגלה מצבור של כלי־נשק ותחמושת שהוחזק באופן בלתי־חוקי, וכי קיים חשד שבני הכפר אף העבירו נשק לגורמים עויינים. קצינים וחיילים החלו לשאול את מרשי, המשרתים איתם יחד, לפשר הדבר, ולבתיהם החלו להגיע קריאות טלפון מרחבי הארץ ובהן דרישות להסבר לידיעה שפורסמה. מרשי החלו לחוש באווירה עויינת כלפיהם מצד הציבור, לרבות מתיילי צה"ל".

"בדקתי עם מרשי את טענתם לגבי הנשק, ואלה הציגו בפני רישיונות נשק תקפים... אין אני ניכנס לעניין החקירה המשטרתית. סומך אני על משטרת ישראל ומצ"ח שיידעו לעשות את מלאכתם נאמנה. טרוניית מרשי היא כלפי הפרסום בכלי־התקשורת, פרסום שהגיע לשם כנראה מפי מקורות במשטרה".

על מכתב זה השיב ניצב בנימין גלעד, עוזר שר המשטרה לתפקידים מיוחדים, ובתשובה נאמר שהפשיטה נערכה בגלל חדשות על רקע פלילי, ושהמשטרה אינה אחראית לפרסום.

ואם לא די היה לבני רחל בפשיטה ההיא, כעבור שנה באה פשיטה נוספת לבתי הרס"נים חסין וחסן, ולבית הרס"ר מוסטפה. הפגיעה בגששים היתה קשה. תאר סג"מ עומר אלהיב: "הייתי ביחידה שלי, באימון. הגיעו שני שוטרים ממשטרה צבאית עם טרנזיט מהיחידה המרכזית של המשטרה הצבאית. הם אמרו לי: 'אנחנו מחפשים אותך, תתלווה אלינו', ולקחו אותי משם לעיני עשרות גששים, פיקודים שלי. איזו פדיחה! נסיתי להסביר שאני קצין תורן יחיד בשטח, ויש אימון, ואני לא יכול לעזוב את החיילים שלי באמצע. אבל היחס שלהם היה כאילו אני איזה מרגל או בוגד במדינה. בסוף, רק בהתערבות קצין בכיר הם לא לקחו אותי. את בן אחי עצרו ולקחו לתל־אביב. החיילים נכנסו להלם. מה קרה? בושה וחרפה מה שקרה. היה קשה, לא יכולנו לחזור לשיגרה. אני עם הראש למטה, צריך להסביר מה קרה".

ל פשיטות הגלויות ולפרסומים החפוזים של המשטרה נתלווה רעש עצום. תועלתם המעשית, לעומת־זאת, היתה מזערית. הנזק, הכאב והעלבון שנגרמו לאנשים המעורבים היו ללא שום יחס לתוצאות בפועל. מסכם עו"ד יונאי: "המשטרה קיבלה 'טיפ' על חבר'ה שגונבים נשק מהצבא ומוכרים אותו למחבלים, אבל אחרי הבדיקות, נמצא רק מספר קטן של כדורים בלי רישיון. פלח עמד למשפט על אחזקת אקדח בלא רישיון, הביא את הרשיון – והשתחרר. כולם הביאו אישורים. חסין עלה למשפט אצל אלוף הפיקוד ויצא זכאי".

מי מסר את המידע שבגללו "זכו" בני חמולת רחל לטיפול המיוחד? יש לזכור שמדובר בגששים מיומנים שהוכיחו עצמם גם במובלעת הסורית לאחר מלחמת יום כיפורים, גם בדרכים הממולכדות של לבנון וגם בדרכי הטשטוש שלאורך גבולנו הצפוני. את המידע מסר רחבעם ("גנדי") זאבי, שאישר זאת בעצמו בשיחה. מה לאלוף במילואים ולגששים המשרתים בצה"ל?

הרמטכ"ל הקודם, משה לוי, מינה את רחבעם זאבי כעוזרו לענייני מיעוטים. כיצד נשתרבב שמו של גנדי לפרשת הגששים ממשפחת רחל?

זאבי: "לבקשת הרמטכ"ל ערכתי דו"ח בנושא הגששים, עם המלצות אופרטיביות: אימונים, מסלול קידום, דרגות ותנאי שירות. לצורך העבודה נפגשתי עם הרבה קצינים, וביניהם גם חסין וחסן. ההמלצות שלי הוגשו ואושרו על־ידי הרמטכ"ל. תוך כדי שיחה עם מפקדי הגששים הובאו לידיעתי סיפורים מלוכלכים. סרבתי לעסוק בהם, כי אין לי כלים או מינוי לעסוק בהם, אך הרגשתי שאחטא אם לא אעבירם לשלטונות הצבא. הרמטכ"ל העביר את הנושא לחקירת מצ"ח, ואני לא מקבל דיווח מהחקירה. אני לא שולח משטרה צבאית לכפר".

ג נדי דובר אמת. את חוקרי המשטרה הצבאית הוא אינו מפעיל. יש להם מפקד, הפועל תחת פיקוד ראש אכ"א מתן וילנאי. האלוף וילנאי הוא שקיבל את מכתבו של גנדי. רחבעם זאבי הפגין זהירות רבה וסייג את מכתבו בציינו שמדובר במידע רכילותי, לא בדוק. אבל משום מה נוצר הרושם שהסיפורים המלוכלכים סופרו כנגד בני רחל בלבד, בעוד שהדעת נותנת שסיפורים שמקורם בשנאה וקנאה אנושיים הם בדרך־כלל דו־סיטריים (יודעי דבר גורסים כי המשטרה – אם תחפש – תוכל למצוא כלי־נשק בלי־עט בכל שבט בדואי). הפעם הכיוון היה חד־סיטרי. המשטרה הצבאית פעלה.

בחודשים האחרונים חלה החרפה בפרשה, כפי שמתברר ממכתב של עו"ד יונאי אל שר הבטחון יצחק רבין מיום 18 במרץ 1987. במכתב מתאר בא כוחם של הגששים בני חמולת רחל: "לפני כשלושה חודשים הודיעו לפתע לרב־סרן חסין רחל כי עליו להפסיק את שירותו בצה"ל בהוראת האלוף במילואים זאבי. אלוף פיקוד הצפון, האלוף יוסי פלד, עצר את העניין ושלח את רס"ן רחל אל זאבי לבירור הנושא. זאבי הטיח ברס"ן רחל האשמות שווא. לאחר מכן זומן רס"ן חסן אלהיב לאלוף במילואים זאבי, וזה האחרון העליב אותו, טען כי גיסו הוא מחבל פלשתיני, והטיח בו האשמות שוא... בני משפחת רחל המשרתים בצה"ל זומנו לחקירת מצ"ח, ושם נתבשרו כי מי שגרם לחיפושים ולחקירה היה האלוף במילואים זאבי".

חמולת רחל משתייכת אל שבט הבדואים אלהיב, שמקורו בכפר טובא ליד ראש־פינה. שבט זה הצטרף לכוחות הפלמ"ח שפעלו במלחמת העצמאות בחטיבת

(המשך בעמוד 67)

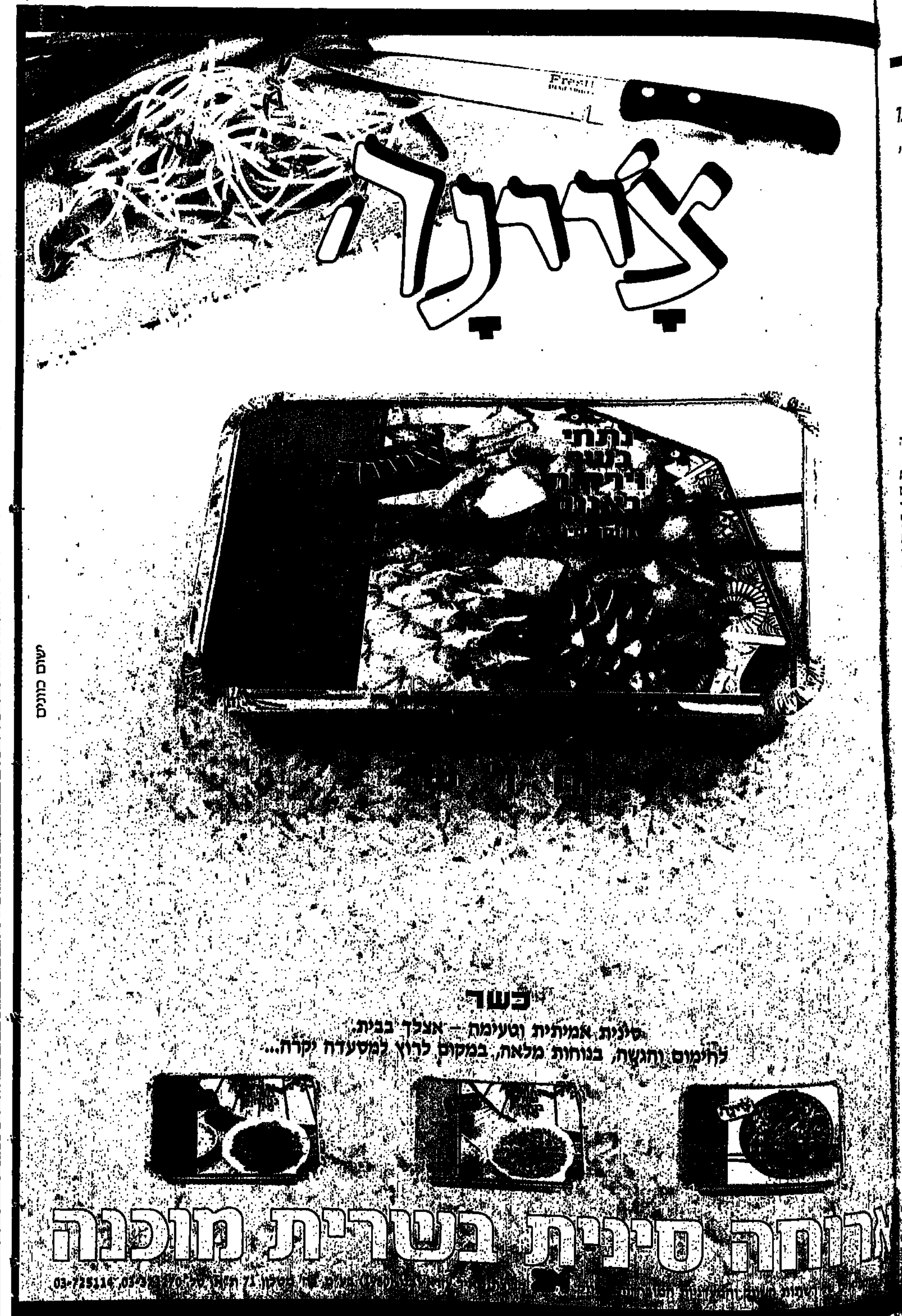

לפחות שחורה אחת

ההשראה: סה שמעס קראו 'קומבינזון' (עיצוב אורית בביוף, 'אורקא').

כתפיות מצטלבות וסילסולים בשולי החצאית (עיצוב חוית קווייץ, 'יאומה').

השחורה חוגגת גם בניו־יורק, עם ליין דרמאטי חצוי בטוחן של 'קומפליס'.

עירוב טקסטורות (משי ועור) בשחור קצר וזונז מתוצרת ארה"ב.

שמלת שפופרת מטריקו ומים עם 'חגורות' ('גרעון ב"ס')

„ה רפרס כאואר", אחד מירחוני האופנה האמריקנים הגדולים, ערך לא מכבר מישאל בין מעצבות/מעצבי־אופנה, וביקש מהם לבחור בגד אחד שמאפיין את אופנת הקיץ, מתמיא לכולן, ואפשר ללבוש אותו בכל שעה. שישה מתוך עשרה נשאלים בחרו בשמלות שחורות. ולא רק בניו־יורק אוהבים אותן, גם בפאריס. כל מעצב אופנה צרפתי בעל שם הציג הקיץ כמה שמלות שחורות.

לומר שהשחורות חוזרות לא יהיה מדוייק, משום שהן מעולם לא נעלמו. אולי נדחקו קצת הצידה. עכשיו הן מככבות שוב במקום טוב באמצע האופנה, כמו שחקניות־עבר וותיקות שחוזרן לזרקורים.

מה שהחזיר אותן לאמצע הוא לא רק חגל הנוסטלגי של אופנת שנות החמישים והשישים. גם הגיתוח הפלסטי שעשו בהן מעצבים כאודין עאליא וקארל לאגרפלד, שנתנו להן תדמית צעירה ועכשווית. הם הצמידו אותן לגוף כמו חליפות מרוכסנות של צוללנים, או – בניגוד גמור לאלה – כהעתק של לבנים ארוטיים, קומבינזון קלאסי של שנות הארבעים. נוסף ביריהם לשמלת מינימום חושפנית, ממתוכן עם לולאות ושרוכים בחזית. הם עשו שמלת קיץ שנערות קונות בהתלהבות.

וכך זכתה בקיץ '87 השמלה הקטנה השחורה – שלכאורה אינה משאירה הרבה מקום לדמיון – לפנים רבות ומגוונות, סקסית וצמודה לגוף עם "חלונות" החושפים משטחי־עור במקומות לא צפויים, גב מותניים וצדדים; צנועה ופשוטה, כמו שפופרת גמישה, עשויה טריקו שנשפך על הגוף ומכסה אותו מצוואר עד קרסוליים; מבריקה ורכוסה בהנפטגיה מחכת; מקושטת בסילסולים סטייל 'ברבור' ובענן של תחרה שחורה; עשויה מפריס חריג וסריג ומשי נשפך, וגם מעור דק, מדוש קייצי שמתמסר.

גם היצרנים הישראלים אוהבים אותן. לכן, בכל בוטיק יש כמה שחורות, מקד־ללל טריקו, לעיתים רחוקות גם סריג. לטריקו שחור יש אורך חיים שגל, כי השחור מגיר צבע ומאפיר. לכן, אם קונים – מומלץ לכבס ביד בשול בסיס, ללא מלבין.

שמלות שחורות הן הבגד שהכי קל לקנות והכי קל ללבוש. כל הדברים הטובים שכבר נאמרו עליהן בעבר, עדיין נכונים.

שחור אמנם לא מרזה – זה יכולה לעשות אכילה נכונה – אבל הוא יוצר אשליה אופטית של גוף דק יותר. השחור נראה מקסים על משטחי עור שזוף, אבל הולך טוב גם עם עור חיוור של מי שלוקחת ברצינות את סכנות החשיפה לשמש, ועברה לצל. שחור מחניף לנערות, אבל לא תמיד לבנות ארבעים פלוס. פעם שחור נחשב צבע טוב לנשים מבוגרות. עכשיו כבר לא. הוא לא עושה כלום לפנים לאדיעגנות. תזכרו את זה.

אחרי שנמאס מפרחים ומחאקי, מפסים ומנקודות, שמלה שחורה היא בסיס בטוח שתמיד אפשר לסגת אליו.

ואם מדברים על השחורות, אי־אפשר בלי להזכיר שוב את קוקו שאנל, שכמעט המציאה את השמלה השחורה הקטנה. קוקו אמרה שגם כשיש הרבה בגדים שחורים בארון – אי־אפשר שיהיו יותר מדי.

נשים חכמות דואגות שתהיה להן בארון לפחות שמלה שחורה אחת שאפשר להושיט אליה יד, להוריד מהקולב וללבוש בלי לחשוב פעמיים מעכשיו ועד סוף הקיץ.

יהודית חנוך

משהו

עברה התקופה שבה היינו יכולים לפטור כל קושי בהגשמת הציונות בטענה שהעולם כולו נגדנו. עכשיו הבעייה הרבה יותר חמורה. אנחנו כולנו נגדנו.

דמוקרטיה שממוקרטיה

יש אנשים המדברים כאילו שבמדינה כמו שלנו צריך דמוקרטיה. באמת. הן אי־אפשר להשוות את מצבנו למצב מדינות אחרות. מדינה כשלנו לא יכולה להרשות לעצמה גם דמוקרטיה. אנחנו במצב מיוחד. אנחנו נמצאים זה שנים רבות בעיצומו של תהליך שלום. מדינה במצב עשיית שלום אינה יכולה לאפשר לעצמה דמוקרטיה. אי־אפשר שכל אחד יקום ויעיר ולא יאמין ויפריע. יש מנהיג, והוא יודע מה נכון לעשות. לא איש כמוהו יעשה מה שלא טוב למדינה, סימכו על מלתו, ואין שום הגיון בכך שיטרידו אותו, יכריחו אותו להביא כל דבר להצבעה, ואם אין לו רוב, יעכבו ביצוע תוכניות וחזיונות שהיו לו בראש.

דמוקרטיה זה יפה מאוד בשביל מדינות שכבר השיגו את כל מטרותיהן. אנחנו עדיין לא, או עדיין מוקדם לדבר על דמוקרטיה. אם כל מנהיג שירצה לעשות שלום יצטרך לעמוד לביקורת, לאן נגיע? מרוב חיטוט רק יתגלו סודות, ייגרם נזק.

אבל מה? יש בתוכנו חוגים ששום אינטרס חיוני למדינה לא מעניין אותם. הם מנופפים בשם הדמוקרטיה בכל פעם שמסבירים להם כמה כל הפיטפוטים שלהם מזיקים למדינה. די כבר עם הדמוקרטיה הזו, אוף. יש דברים חשובים יותר.

מה שצריך הוא איש חזק, שיקח את המדינה בידיים ויצעיד אותה לקראת שלום, ואם מישהו יפריע לו בדרך בכל מיני פילפולי דמוקרטיה שממוקרטיה, צריך להשתיק את האיש הזה, ולהפיל טרור על האחרים שלא יעזו לפתוח את הפה.

והאיש החזק כבר פועל, תודה לאל. את משרד החוץ הוא כבר תפס בהפיכה לא־צבאית. עכשיו הוא צריך לתפוס ככה עוד כמה משרדי־מפתח, ולנהל את המדינה כמו שצריך, בלי ממשלה שממשלה, ושטויות כאלה. מה מכניסים סתם למוח לילדים מגיל צעיר דמוקרטיה? הם יכולים להבין את זה לא נכון.

ואם כבר מתעקשים לחנך אותם לדמוקרטיה בבתי־הספר, הרי צריך לוודא שמחנכים כמו שצריך, שיבינו איפה מותר לדבר על דמוקרטיה, ואיפה זה מיותר בהחלט. ואם מתחילים לשאול על התנהגות לא־דמוקרטית של מישהו, צריך להפסיק אותם. אגב, אין סיבה לפקפק שלא מחנכים כך, אני רק מזכיר זאת, שלא יתרשלו.

מה מלמדות אותנו הכינים

זה מכבר קראתי בעתוננו כי במחקר שנערך בארצנו נתגלה שהכינים נדבקות דווקא לשיער קצר ונקי.

ואת אומרת – הכל הפוך. מי שהולך בשיער מלוכלך ולא מסופר הוא ילד מותק ואמו אם השנה, ומי שיבוא לגן בשיער קצר ונקי יישלח מיד הביתה, לאמו הרשלנית ולמשפחתו המכונמת, כדי שלא ידביק את הילדים האחרים.

מוצא חן בעיני ומתאים לתפיסת העולם שלי, המאמינה שמה שיותר לא הגיוני, כך יותר טוב לכולם.

כדי שלא להשאיר הישג מדעי כזה מבוזבז רק על כינים, נציע גם את שאר המסקנות המתבקשות:

מנהל טוב הוא זה שלא יודע מה הולך במשרד שלו.
בהשוואת יעילות ניהולית התברר כי, שלא כפי שהאמינו, הרי המנהל שיודע מה העובדים שלו עושים, או מדוע הם עושים זאת, הוא מנהל השווה לתחת. יש יתרון מסויים למנהל היודע מה הולך לא במשרד שלו, אבל אם הוא מסוגל להסביר מה הולך במשרד שלו, יש להיפטר ממנו מיד לפני שיהיה אסון.

אם מוצאים משהו בארכיון, זה סימן שצריך לתייק הכל מחדש.
עד כה סברו שבארכיון טוב צריך למצוא מה שמחפשים. רק לאחרונה התברר שאם יש ארכיון כזה, צריך מיד לסגור אותו ולשנות את סדר הדברים, או לפחות להעביר אותו כמה פעמים ממקום למקום, כדי להגיע למצב הרצוי שיותר לא ימצאו בו שום דבר.

אם גורסים את הדואר הנכנס, האינפורמציה זורמת טוב יותר.
ועוד דבר שהתברר: אם גורסים את כל הניירת הנכנסת לפני שקוראים אותה, נמנע כליל הפיגור בעיון בניירת ובטיפול בה.

בעריכת חומר לדפוס, אם צריך לקצר – יש להוריד את הפיסקאות האחרונות.
ועוד התברר, וזה מתוך נסיון מהחיים, שאם אין ברירה ומקצרים מהסוף, איפה שמציבים את הנקודה מחדש – זה משפט הסיום המהמם.

פינת השלולית

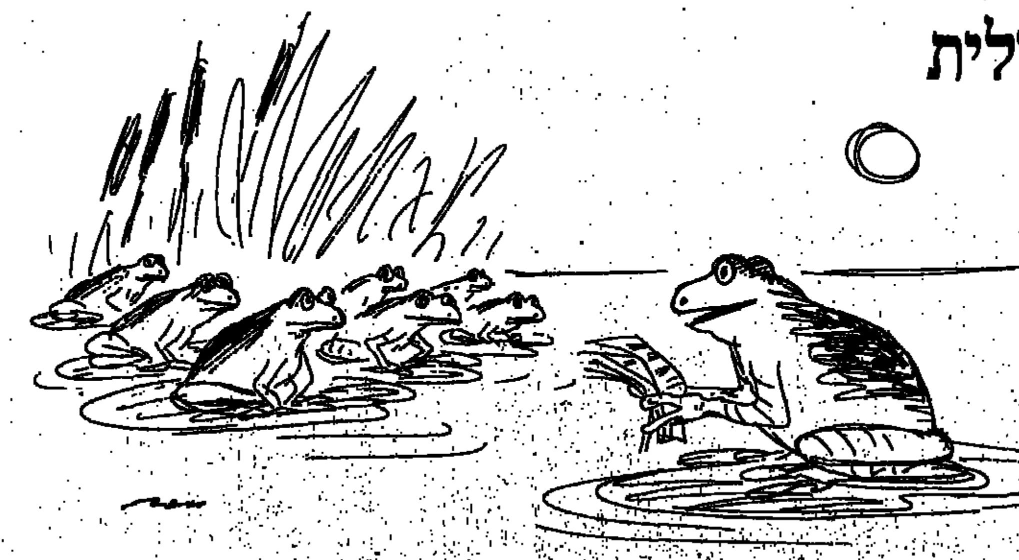

ובכן, נקרא עכשיו את חיבוריכם בנושא "מה עשיתי בחופש הגדול". וראשית, צפרדעים יקרים, נקרא את אשר כתבו חבריכם שאכן עשו משהו בחופש הגדול, ולכן כבר אינם איתנו היום.

חיים ואוהבים

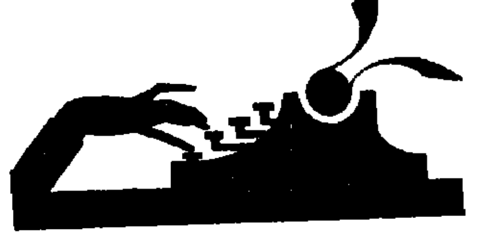

נשואים ומאושרים

חברתי, הסופרת־העתונאית ג'ודית ויורסט, סיימה עתה מבצע אותו פרסמה בירחון הנ־שים "רדבוק": היא חיקרה תריסרי זוגות הנ־שואים באושר מזה שנים רבות, וביקשה מהם לגלות מה תרם לנישואים המאושרים שלהם.

סך כל העצות נחלק לשתי קטגוריות עיקריות: מה לעשות ומה לא לעשות, כאשר הפנייה היא אל בת הזוג בלבד. עם כל ההסתייגות האישית שיש לי מן החשיפה האישית־מאוד הכלולה במירשם העצות המובא כאן, (והכולל, ברובו, את הכמת הנישואים של המחברת) אני מניחה כי הוא עשוי לתרום משהו לזוגות טריים וותיקים גם אצלנו. מתברר שהבעיות – וגם הפתרונות – הם אוניברסאליים.

אמיתות כלליות:

■ לכל נישואים יש האופי שלהם. ישנם זוגות החיים ללא ילדים (מתוך בחירה), כאלה המבלים יחד רק בסופי־שבוע, כאלה שהם סקסיסטיים – ואף אחד מהם אינו סוג של נישואים המקובל עלינו, אך מקובל עליהם. לכן אין להסיק כי נישואים בסגנון שאינו נראה לנו הם בהכרח נישואים לא מאושרים.

■ נסי להימנע מעריכת השוואות. מבחוץ אין אפשרות לקבוע עם איזה בעל או עם אילו נישואים יש לנו עניין.

■ כאשר בעלך אינו מאושר – אל תיטלי על עצמך את האחריות לכך. מאידך, אינך המקור היחיד לאושרו, וגם אל תנסי להיות כזו.

■ אל תערכי לו "מבחני אהבה". אמירות כגון "אילו באמת אהבת אותי כי אז היית..." – אינן אלא בוחנות את כוחך, ולא את אהבתו.

נימוסי נישואים:

טעות היא לחשוב כי זוג נשוי פטור מגינוני נימוס ודיפלומטיה בינו לבין עצמו. האשה המאושרת מעירה כי שימוש בכפפות משי כלפי בעלה כאילו מושח בשמן את מכונת הנישואים. דוגמאות:

■ אשה לעולם לא תאמר לבעלה: "אויש, עוד פעם הסיפור הטיפשי הזה". וכשם שהיא לא תאמר לחברתה המדברת אליה בעודה מאזינה לרדיו: "תשתקי! אני לא יכולה לשמוע" – כך לא תאמר זאת לבעלה.

■ יש להרגיל את הבעל לטלפן אליך אם הוא מתאחר. אם גם את תעשי כן, זה יחסוך מכם בעתיד הרבה כעס וצער.

מי מוותר?

מודה המחברת: יש בינינו המון שוני והרבה הבדלים. משך 27 שנות נישואינו אנחנו מתפשרים ומוותרים כל יום. ללא זה הנישואים אינם פועלים.

■ כאשר את מוותרת לו עשי זאת 1) ללא חריקת שיניים. 2) מבלי להביאו לשלם בעבור זה. 3) מבלי לומר לו כמה את נדיבה ונפלאה מפני שוויתרת לו.

■ אם אחד מכם חושב שהמקום המתאים ביותר לקריאת עתוני סופשבוע הוא השירותים, והשני אינו מאושר מכך – תדאגו שיהיו לכם שני חדרי שירותים.

■ ויתור ופשרה אין פירושם שאתם שונאים את מה שהגעתם אליו.

לשמור על הגחלת:

המחברת: אינני סבורה שסקס בנישואים פירושו רק ללכת למיטה עם הבעל. פירושו גם לפלרטט עמו.

■ את חייבת להיות מודעת לכך שאם הוא חושק בך מאוד, הוא חושק גם בנשים אחרות, אם כי אין פירושו של עניין שהוא הולך איתן למיטה.

■ אם אינך אוהבת לעשות אהבה דווקא על רצפת העץ בחדר הכניסה, אימרי לו זאת, למען השם!

■ בעוד זה נחמד לדעת מה כל אחד מכם אוהב ולא אוהב במיטה, הימנעי, לאחר שעשיתם אהבה, מלהעניק לו ציונים על הביצוע.

■ אל חדר השינה לא צריך להכניס מקלט טלוויזיה. זה מרדים, מה שלא רצוי לסקס.

■ אין זה אסון אם מדי פעם את מזייפת.

כאשר העסק נעשה לא פשוט:

נישואים זו לוה כדי לחיות בטוב וברע, בבריאות ובמחלה, וגם באהבה וב... שנאה. לא להיבהל כאשר התשובה לשאלה "האם את אוהבת את הנישואים שלך?" היא "לאו". אינך יכולה להיות תמיד מאוהבת בו. ישנם זמנים במשך נישואים נורמליים בהם את מתבוננת בו במיטה וחושבת לעצמך: כיצד נהפך אדם כה טוב וסימפטי ליצור כה מגעיל ושנוא ונורא. זה קורה לכולם.

איש אינו מושלם:

■ יש להימנע ממתיחת ביקורת אחד על השני לאחר שביליתם באירועים חברתיים. יכול להיות שהוא אמר דברי שטות, הרים קול, לא היה נימוסי כלפי המארחת – אבל אל תעלי זאת בסוף הערב. אינך מורתו, אינך אמו ואינך העורכת שלו.

■ עליך לקבל את העובדה שיש בו תכונות שאינן ניתנות לשינוי, כמו יחסו לכסף או אי יכולתו להביע רגשות. את יכולה להשלות את עצמך שיש בכוחך לשרש ממנו את נהגו לאכול מהר, לדבר בקול רם ובתנועות ידיים. אשליות. אשליות.

■ בעל אינו פרוייקט לשיפורים. אם יש לך רצון לעסוק בשיפורים – סיידי את המטבח.

את כלה:

מה שהכי עזר לי במערכת היחסים שלי עם חמותי היא הידיעה שפעם אהיה בנעליה.

■ אזהרה: כאשר הוא אומר לך עד כמה ההורים שלו מציקים לו ועד כמה הם איומים – אל תגלי הסכמה נלהבת. אני חוזרת: אל תסכימי עמה.

■ עליך להבין: אף שאלה הם הוריו שהגיעו לבקר אתכם – הוא יבלה את רוב הזמן ליד הטלפון או בחצר, ואת תארחי אותם.

■ יש סוג של חמות שאומרת, כשאת מספרת לה כי לבעלך יש נזלת: "בבית הוא אף פעם לא חלה". אל תגיבי.

ציפיות גבוהות מדי:

המחברת: התחלתי לחיות חיים הרבה יותר מאושרים מאז השלמתי עם העובדה כי בעלי נותן לי מחמאות כאשר הוא חש צורך להעניק לי מחמאות, ולא כאשר אני מצפה להן.

■ מה שהכי מזיק לנישואים זו המלה "חייב". הוא חייב לעשות זאת והוא חייב לעשות את זה. וכך הדברים חייבים להיות.

■ אל תצפי שהנישואים יצילו אותך מצער וכאב בחיים, או יגנו עליך לעולמים מפני בדידות.

■ זיכרי מה הן התכונות שבגללן התאהבת בו מלכתחילה. עיקבי אחריהן. זיכרי מהן התכונות שבגללן הוא התאהב בך. אל תאבדי אותן.

■ קר בחוץ. היו נחמדים אחד לשני.

על המשפט האחרון נאמר "היא הנותנת". לדעתי, כל מה שקדם לו לא היה אלא פעולת ריכוך לקראת האמירה הנ"ל.

המחברת, שספרה "כן, נשואה!" תורגם לעברית – יכולה עתה לחבר ספר נוסף "כן, מאושרת!". באמריקה בוודאי יהיו לו הרבה קוראות. אני מודעת לכך שכאן אין זו סחורה.

תמר אידר

פנטהאוז

יואל לב

מה זה נוגע לך?

פחד במה. גליה לא האמינה שהזמר החביב הזה, הממלא אולמות גדולים, מסתיר מאחורי בטחונו החיצוני חרדה עמוקה כל־כך מפני הקהל שהוא מופיע בפניו. סר לורנס אוליביה, שחגג לא מכבר את יום הולדתו ה־80, אמר: "נוטה לחשוב ששחקנים נתקפים פחד במה בגיל 17 ומשתחררים ממנו לאחר שהם רוכשים בטחון עצמי. אבל", אמר נסיך התיאטרון, "התחלתי לסבול מפחד במה רק עכשיו, בגיל 80, אולי משום שכבר אינני בטוח בפרצופי".

הזמר נושא איתו מגיל 17 את אימת הציבור, יראה מהקהל שנראה בעיניו כמו "מפלצת בעלת אלפי עיניים ואלפי גרונות צועקים". אפילו היום, כשהוא בלי ספק אחד מנסיכי הזמר הישראלי, הוא חש לפני כל הופעה "עיק ברכיים, בחילה, התכווצויות. יש לי", אמר לגליה, "הרגשה שעוד רגע אתמוטט".

הוא שלח לגליה ולאורי זוג כרטיסים למופע הגדול שלו ב"היכל התרבות". גליה לא הבינה מדוע הוא זקוק לעוד שני זוגות ידיים המוחאות כף בהתלהבות, אבל הוא התעקש. גליה ואורי חייבים להיות אורחיו. הכרטיסים ימתינו בקופה.

כלפי חוץ הוא מקרין חזות בטוחה בעצמה. מחצין גבריות. רק גליה יודעת עד כמה הגבר הזה מבוהל, נפחד ותלוי במפלצת הקרוייה קהל. עד כמה הוא מנהל איתה רומן חסר כל סיכוי, כמו מאהב שלעולם אינו בטוח בהתנהגותה של אהובתו. תמיד מכין את עצמו לכשלון.

כאשר דיברו פעם על אהבה, ציטט הזמר מתוך דברי גטה ("רמיון ומציאות", הספר ה־14) וגליה ידעה כי הציטטה הזו איננה מכוונת ליחסיו עם נשים אלא ליחסי האהבה־שנאה בינו לבין קהלו: "'שלא להיות תועלתי בכל – ועוד פחות מכל באהבה ובידידות – זו תשוקתי הגדולה'. או, כלשון המימרה, 'אם אני אוהב אותך, מה זה נוגע לך, לכל הרוחות'".

וזהי בעייתו. הוא אוהב את הקהל, אבל מה זה עניינו של הקהל? ואם הקהל אוהב אותו, מה זה נוגע לו? גליה, מקלפת את העלים העוטפים את גרעין הפחד שלו, שומעת מתחתם את צלילי יחסיו המסובכים עם הקהל. אהבה־שנאה, משיכה־דחייה, ומעל הכל חרדה שיום אחד ישליכו אותו ממרומי הפירמידה.

שבוע לפני המופע צילצל אל גליה לשאול אם תבוא. גליה תמהה. הנסיון שלו להיאחז בה נראה לה משונה. אבל, בלילה, כשסיפרה זאת לאורי, הוא אמר לה: "את המקום היחיד בו הוא יכול להרשות לעצמו להיות רך. כאשר אדם עסוק בלשחק לא רק על הבמה אלא גם בחייו הפרטיים, הוא זקוק למקום אחד בו יוכל להסיר את כל המסכות. אינני יודע מדוע בחר דווקא בך, אבל היות שבחר – אין לך שום תקווה להחלץ מהתפקיד".

גליה הכירה את הזמר אצל אחד משכניה לבית, הצייר המוזקן. בדירת המרתף של הצייר הם שתו קפה מכוסות פלסטיק, דיברו על ציור, ריכלו. היא צפתה בזמר בחיוך שעה שניסה להרשים אותה: "הוא ניסה להפעיל עלי את הקסם האישי שלו. ראיתי שחשוב לו לדעת איך הוא בעיני. אבל אני ראיתי בו ילד מבוגר המנסה לשחק את המאצ'ו. עדיין לובש מכנסי ג'ינס הדוקים מדי וחולצות חושפות חזה. מה שגיליתי מעבר לכל אלה היה ילד נפחד התלוי באופן קיצוני בדעת האנשים הסובבים אותו. זקוק לתשומת ליבם. לאהבתם. אינו יכול לסלוח לעצמו אם מישהו בקהל לא הלך שבי אחריו".

אורי טען שדווקא גליה היא שנשבתה בקסמי הזמר. נדמה היה לו שגליה לקחה על עצמה יותר מדי. אבל זה היה המישחק שלה, והוא לא ראה שום סיבה שלא להניח לה להשתעשע בעולמו של הזמר, למשוך לעצמה קצת חשיבות עצמית מפירסומו. להתענג מהעובדה שבשיחות איתה הוא בסך הכל נער מתבגר המבקש בטחון בידידתו.

נכון, העסק הזה גם עיצבן אותו קצת. הרי לא כל גבר מוכן לפרגן לאשתו ידידים קרובים בני מינו. אבל גליה חייכה: "אין לך מה לדאוג. למרות שהוא נחשב לגבר מקסים, אתה עולה עליו בהרבה. איתך אני נשארת ילדה – ואיתו אני מרגישה מבוגרת". מזה בדיוק חשש אורי.

ערב לפני המופע הזמין הזמר את עצמו לפנטהאוז. צילצל ואמר שהוא קופץ "לכוס קפה". לאט לאט גלשה השיחה לסיבה האמיתית בגללה טיפס 12 קומות. יש לו אהבה חדשה שבגללה הוא חושש מהמופע מחר. "אני ברנש חושני. אני תופס את העולם בחושים. וכשאני אוהב, אני לא יכול לתת את עצמי למישהו אחר".

לאורי נראתה השיחה כפטפוט אחד גדול. מין התיהרות של טווס המציג לראווה את נוצותיו. בשביל מה הוא בא הנה באמת, שאל את עצמו. האם הוא מפחד עד כדי כך? אבל הזמר כבר התערטל משיריונו והזכיר לו צב שנטש את המגן שלו. פגיע. מבוהל.

המופע בהיכל התרבות הוא פיסגת הקריירה שלו. התחלקות קטנה – והוא מחוסל. שנים ארוכות בנה את תרמיתו, שנים ארוכות עבד בקפדנות למזג מלים וצליל יחד בגוון הנכון, בוחר בקפידה את הפזמונים והמוסיקה. במשך הזמן נהפך לשאנסונייר.

המופע היה הצלחה מסחררת. קהל שואג, מוחא כפיים. הזמר של הבמה – דמות קטנה, כמעט אובדת במרחבים הגדולים, אבל ממלאת בקולה את החלל, שולטת בו כמו קוסם בעולם הרוחות. אורי ראה איך גליה נכבשת, גומעת את השירה לא רק בעיניה אלא גם בשפתיה. אבל הוא ראה עוד דבר: שהזמר מופיע כמו בתוך מעגל זכוכית הסוגר עליו סביב סביב. משריין אותו. הוא אינו יוצר קשר עם הקהל, לא מתחנף אליו, שומר על עצמיותו.

הזמר נשאר סגור בתוך עצמו. הפחד שלו מהקהל בא לביטוי במסך שהוריד בינו לבין אלפי העיניים שבלעו אותו. שוב לא היה המאצ'ו – התפקיד שנהג להופיע בו מחוץ לבמה, בקרב מעריציו. שוב לא לא הגבר הבטוח המקרין מיניות, אלא מישהו אחר, אוהב המנסה לשריין את עצמו כדי לא להיפגע מאהוביו. מנסה שלא לפתוח את עצמו, כדי שלא להתאכזב.

מאוחר בלילה כאשר ישבו ב"אפרופו", חוגגים את נצחונו, הזכיר הזמר את אריסטו, גדול הפילוסופים בכל הדורות. אי־שם בכתבי פלוטארך פגש בסיפור על אריסטו והזונה. גם פילוסופים־ענקים כאריסטו יכולים להתאהב. "אריסטו היה מאוהב בזונה מפורסמת. כדי לזכות בחסדיה הוא כרע על ארבע, במעגל של תלמידיו ובהם אלכסנדר מוקדון, והזונה העירומה הפכה את הפילוסוף החכם באדם לסוס עליו היא רכבה לאורך כל החדר, צוהלת בעליצות".

גליה שאלה את עצמה אם הזמר מדמה עצמו לאריסטו שדעת הקהל, היא הזונה הגדולה, רוכבת עליו...

הורוסקופ

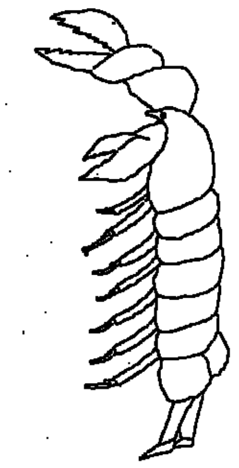

תחזית לשבוע שבין 3 ל־9 ביולי

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
הסובבים אתכם אינם ישירים וגלויים כמותכם, אבל אין ספק שעכשיו – אתם מיטיבים לתת ביטוי לרעיונותיכם. לכן אל תשחיתו זמן על שיחות בטלות, והשתמשו ביכולת זאת בתבונה. רסנו נטייה למצבי־רוח.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
השבוע מוטב להתייחס לדברי אחרים בקורטוב של ספקנות – מישהו עלול בהחלט להציג את המצב באור מוטעה. זה זמן מצוין להדביק פיגורים בהתכתבויות. לא כדאי עכשיו להיות ביקורתיים מדי ולנפח דברים.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
בדיוק הזמן להשלים את כל התכתובת והסידורים הביורוקרטיים שדחיתם. השבוע כדאי גם להשתתף בפעילות חברתיות. בהחלט מומלץ עתה לבטא את דעותיכם. מצב ההכנסה הולך ומשתפר.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
אם אינכם בטוחים כיצד לטפל במצב עדין בזירה הביתית, אבל בתחום הקריירה אתם יודעים עכשיו בדיוק לאן מטרותיכם מועדות. זה הזמן לקבל החלטות חשובות, אך כדאי לשקול את הדברים היטב קודם שתגיעו להחלטה.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
רגשות רוחות, דברים מסתובבים באוויר, ותצטרכו לוותר את העובדות ולהיות מאוד משוכנעים בצדקתכם. בהחלט כדאי לפתוח את הפה כדי להגן על האינטרסים שלכם. עצה בתחום העסקי תהיה מועילה. הקפידו לעכב התחייבויות.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
העצה שתקבלו השבוע מידיד תהיה מפוקפקת, במקרה הזה, אבל מלבד זה – בימים אלה כדאי לקבל החלטות הנוגעות למצבכם הכספי ולבטחונכם האישי. בהחלט לא מומלץ להלוות או ללוות כספים.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
ידיד יביא לכם השבוע עצה מועילה לגבי עניין מבלבל בתחום הקריירה. תוכלו ליהנות משיחות גלויות עם אישיות קרובה, ויתכן אפילו הכרזת אירוסין. שותפים אישיים עשויים עכשיו לשיחות בענייני עסקים.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
כדאי לבדוק היטב את הצדדים המשפטיים של מצב כלשהו. בתחום העבודה, אתם מוכנים להתחלות חדשות. חלקכם עשויים להחליט לקנות חיית מחמד כלשהי. בשעות הערב, יכולתכם השכלית במיטבה.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
ההתפתחויות בתחום הרומנטי יסבו לכם השבוע עונג רב, ויהיו שיחות כנות מאוד עם מישהו אהוב. נסו לא להיות פזרניים מדי בשימוש באשראי, וחישבו פעמיים אם אתם באמת זקוקים לחפץ שאתם קונים.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
השבוע תקבלו החלטות חשובות מאוד שישפיעו על העניינים בזירה הביתית. זה זמן טוב לשיחות משפחתיות ולניהול משא־ומתן על עסקי דלא־ניידי. נסו לא להתרגז מכל דבר קטן, ושימו דגש על אחדות.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
אי־בהירויות בתחום העבודה יתבררו בעזרת בדיקה נוספת. זה בהחלט זמן טוב לקבוע מה יהיה הצעד הבא בקריירה. רעיונות חדשים שעלו בכם עכשיו אולי נראים טוב על הנייר, אך הם אינם מעשיים.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
בימים אלה אתם מיטיבים לטפל בענייני כספים, אך עלולים להיתקל במצב שאינו בדיוק ברור. זה זמן טוב לקנות חפצים אישיים. השבוע לא כדאי לצאת להרפתקאות; ומוטב לדבוק בדברים מוכרים וטובים.

נפוליאון חי או מת

(המשך מעמוד 39)

יוצר אחר – שארל דה־גול – הודהה עם "נפוליאון" לאורך כל הדרך. הוא קבע כי "זהו הסרט הצרפתי ביותר של כל הזמנים." דה־גול ודאי התרשם גאנס, ואם לא הבמאי כבש אותו, אז לפחות עם גאנס הפוליטיקאי שאמר בהזדמנות אחת "אני מבקש מכם לשכוח כל התחשבנות קטנה, ודורש מסירות מוחלטת. רק כך תוכלו נאמנה את המטרה המופלאה של הנהדרת העתיד כאמצעות אחד המפוארים שבשיעורי ההיסטוריה."

גאנס נולד בשלהי המאה התשע־עשרה (1889) בראשית המאה העשרים. את נעוריו תיאר של חינוך סנטימנטלי: משפחתו הבורגנית דחפה אותו ללמוד משפטים, אך הצעיר לשקוע בסיפרי ראסין, רימבו, עומר כאיאם אלן פו. הוא אהב להופיע, וב־1907 כתב את הראשון. אחרי שעקב אחר עבודתם של במאי הראשונים בצרפת, החליט לנסות את כוחו.

אחר־כך התברר שגאנס היצירתי המציא גם את למעשה היה ממזרו של אותו רופא. אמו, שהיתה יהודיה (ועל כך סבל בימי הכיבוש הנאצי), לאחר אדולף גאנס, מכונאי רכב. אבל הצעיר בית־הספר ואז עלה לבמה. בראינוע עבד וב־1909 שיחק את מולייר. אז ראה בראינוע אינפנטילית ומטופשת, דבר־מה קלוקל לבידור ההמונים." בעצמו חלם להיות מחזאי. אולם כשפרצה מלחמת העולם הראשונה, 1914, התנדב לצבא כאלונקאי. את חוויותיו תאר כעבור ארבע שנים בסרט "אני מאשים", שהפך אותו לאחד מחשובי במאי הסרטים

באירופה, והוא בן 29 בלבד. בסרט הוציא את המתים מקבריהם כדי שישאלו את שולחיהם לקרב האם מותם לא היה לשוא. וזה היה שש שנים לפני "נפוליאון", שהיה מאז לשם נרדף לגאנס, לפחות בין הלא־מומחים בתורת הקולנוע.

אלא שהצלחתו המפוארת של "נפוליאון" ב־1927, לא הוסיפה לו מזל בעתיד. אחרי עשר הקרנות בכורה חגיגיות בבית האופרה של פאריס, שקצרו התלהבות עצומה, הועבר הסרט להפצה מסחרית. קשה לתאר בקצרה את כל התהפוכות שפקדו אותו. עוד בצרפת נערכה לו גירסה מקוצרת בת ארבע שעות. חברת "מטרו", שרכשה את זכויות ההפצה בארה"ב, קיצרה אותו עוד יותר – לשעתיים וחצי (!). התוצאה לא מצאה חן בעיני המבקרים: "'נפוליאון' הוא סרט חסר משמעות. אין בו שום ענין. גאנס לא יודע מהו קולנוע, נראה שהוא מעולם לא החזיק מצלמה ביד." אחר־כך היו גילגולים נוספים, מקוצצים וערוכים בצורה זו או אחרת, שלא הוסיפו לו אוהדים. וזה עוד לא הכל. גאנס עצמו התפתה, בשנת 1935, לערוך את הסרט ברוח הזמן ולהוסיף לו פסקול. זה היה המסמר האחרון בארון. המבקרים כתבו: "זו בדיחה טובה יותר מכל סרטי האחים מרקס." הסרט נגנז ונשכח.

תחייתו של "נפוליאון" בשנים האחרונות, בגירסתו המקורית המשוחזרת, הכמעט מלאה, היא מפעל חייו של קווין בראונלו, פעם נער חולה קולנוע והיום איש מכון הקולנוע הבריטי. הוא התאהב בקטעים מהסרט והקדיש שנים ארוכות לעבודת השיחזור. הוא הלך בעקבות גילגוליו של הסרט, לכל מקום שבו טיפלו בו, בתקווה לאסוף את כל הגירסאות הערוכות ובעיקר את הקטעים שקוצצו, כדי להרכיב את המקור, מעשה פסיפס. קופסאות פח עם חלקי הסרט הגיעו אליו מארכיונים בצ'כיה ובברית־המועצות. הוא הצליח לשכנע אפילו את המנהלת הקשוחה של הסינמטק הצרפתי למסור לידיו את החלקים המצויים בארכיונו. "מצאתי פריימים בודדים בקופסאות מלאות פירורי לחם ישנים, אחרים התגלגלו על מדפים מאובקים. אך כשראיתי את החומר המצולם, ידעתי שהכל היה כדאי," סיפר בראונלו.

יחד עם גאנס, שהתקרב לגיל תשעים, הוא שקד עם מלאכת השיחזור עד גיבוש הגירסה המוצגת היום. את הכסף סיפק קלוד ללוש, שגוייס למשימה בידי פרנסואה טריפו, מעריצו של גאנס. ללוש הרוויח או הון עתק ב"גבר ואשה". אכן, סיום מעודד לאחת הפרשיות המרתקות של הקולנוע. ואולי מתאים לאיש כמו גאנס, שהאריך ימים והתקרב לגיל מאה, כמו עוד כמה גאונים, להוציא מתחת ידיו יצירת מופת בלתי־נשכחת וגם לשגע את סביבתו ברעיונות מרתקים ובמצבי־רוח מתחלפים.

טריפו, שהיה מבקר מחמיר, כתב בסיפרו "הסרטים בחיי" על יצירתו של גאנס: "'נפוליאון' מתגלה כפואימה לירית ארוכה, כצרור של נקודות שיא, כרצף של תבליטים שהופחו בהם חיים. רק גריפית ב'יתומות הסערה' ורנואר ב'המרסייזה' הצליחו, כמדומני, לא פחות ממנו בשיחזור אותה תקופת־אימים על מסך הקולנוע. אין ב'נפוליאון' ולו סצינה אחת שאיננה מעוררת בנו את המחשבה שהיא גולת־הכותרת של הסרט. אין בו ולוא תמונה אחת שאינה טעונה רגשות. אין בו ולוא שחקן אחד שאינו מתעלה מעל עצמו.

"למרות השנים שחלפו, אבל גאנס עודנו צעיר הבמאים שלנו."

עירית שמגר

גששים במילכוד

(המשך מעמוד 39)

"עיתות". מאז ועד היום תורמים בני השבט את חלקם לבטחון המדינה. מבני רחל בלבד נפלו מאז קום המדינה בנים. האחרון שבהם, מנסור רחל, נפל בקרב במחבלים ליד ראש הניקרה ב־10 ביולי 1986.

לפני שנתיים חל קרע בתוך שבט אלהיב. ב־11 במאי 1985 נהרג מנסור נאסר, בן אחותו של פלח רחל ראש המשפחה בבית־זרזיר. הקרע החל בריב ילדים שהתפתח ונהפך לקטטה בין ההורים. מנסור רחל, בן 16, ניגש להפריד בין הניצים בדיוק כשנפתחה אש, כדור אקדח בחזהו ונפטר בדרך לבית־החולים. בין המעורבים באותו יום היה סא"ל סלאח פלח, מי שהיה לפני שנים רבות הגשש הראשי של פיקוד מרכז, וקשר קשרי ידידות אמיצים עם אלוף הפיקוד רחבעם זאבי, ועם משה לוי – אז מח"ט הבקעה, לימים הרמטכ"ל ה־12 של צה"ל. לעבר פלח נפתחה מתוך אחד הבתים אש מרובה אם 16, בקטטה לכדו אותו והעבירו אותו לידי המשטרה. אחרי מעצר ממושך הוא שוחרר, ובינתים עניינו תלוי ועומד.

פלח רחל, דודו של ההרוג, אומר: "אין נקמת דם. ועדת סולחה, בראשות שייח' סלח כנאפים שהיה חבר כנסת דרוזי משפרעם – והולכים לגמור".

כתב עו"ד יונאי לשר הבטחון: "מאז הרצח קיימת יריבות בין משפחת סגן־אלוף במילואים סלח אל־הייב, הנקראת פלח, לבין משפחת רחל. הרקע – החשד כי סלח הייב הוא שגרם לרצח. כל עוד מדובר היה בסכסוך פנימי, לא הייתי פונה אליך ומטריחך בעניין, אלא שבאחרונה החל גורם צבאי להתערב בנושא. מדובר באלוף במילואים רחבעם זאבי."

האלוף במילואים רחבעם זאבי, האם הערית שיהיה בצה"ל של חסין רחל?

ואבי: "אני לא מגרש מהצבא. לא ביקשתי לגרש איש מצה"ל."

גרמת לחיפושים אצל בני משפחת רחל?

"הם טוענים זאת – ואני מכחיש. את החקירות נגרם עושות רשויות בטחון, בכל מיני דברים שאני לא רשאי לפרטם. מדובר בבטחון המדינה".

הם טוענים שאתה מתנכל להם בגלל קשריך עם סא"ל סלח?

"הם באו לבקש שאהיה בורר בעניין הרצח. אמרתי שאני לא אובייקטיבי, ולכן אינני יכול להיות בורר".

הם על הכוונת שלך?

"אני לא שולח משטרה לכפר ולא עוסק בחקירה. לא הוריתי על פיטורי חסין. נגד חסין וחסן רובצים חשדות כבדים. העברתי את המידע לראש אכ"א".

אלוף אחר במילואים, הבקי בפרשה מקרוב והמבקש שלא לפרסם את שמו, נרתם לסייע לבני משפחת רחל. הוא אומר: "אתה עוסק בציבור שאין לו אל מי לפנות. איזו סמכות יש לאיש מילואים להתערב בגורל חיילים סדירים? איך בא אורח בעל עניין ובוחש? מותר לו לשחרר מצה"ל רק בדואים, או גם יהודים? קצין בצה"ל הוא קצין בצה"ל. חסין היה הולך ראשון בכל המרדפים, הוא הרג מחבלים, כאיזו זכות מענים אותו כך. אם זה היה קורה לקצין יהודי, הארץ היתה רוגשת. האם המשטרה היתה עורכת – למשל – חיפוש בבית קצין צנחנים יהודי ברמת־גן בעודו משרת בגבול בגלל שמישהו שלח מכתבים אנונימיים? מדובר כאן באנשים שנמצאים בגבולות כבר יותר מעשרים שנה, ברמת הגולן ובלבנון. חסין היה אחראי לפתיחת הציר במובלעת במלחמת יום הכיפורים. אי־אפשר להתייחס אליהם כך. ומה רואה כל השבט? במי פוגעים? בדרוזים, בקצינים, באלה שהולכים עם היהודים".

בפיקוד צפון ועמו על ההתערבות של זאבי. הכינו שמדובר במערכת של הלשנות הדדיות בין הבדואים לבין עצמם, ושאסור למערכת להתערב בעניין פנימי. כשאלוף פיקוד הצפון יוסי פלד שמע על הפשיטה לבתי הגששים בכפר בית זרזיר, הוא הורה להחזיר לרב סרן רחל את הקלצ'ניקוב.

אבל בבית־זרזיר טרם נרגעו הרוחות. פלח רחל ראש המשפחה מסביר: "אנחנו לא סתם לחוצים. יש לנו בעייה עם המורל. צה"ל זה מפעל פרטי של גנדי? צריך להפריד בין הצבא לבין האזרחים. מה פתאום אזרח קובע לנו בענייני צבא"?

דובר צה"ל שיחרר לפרסום תגובה קצרה האומרת שצה"ל אינו עוסק בפומבי בנושא הגששים. באופן לא פומבי מצאו חוקרי צה"ל כי הפשיטה לבתי הגששים בבית זרזיר היתה מיותרת. שלושת הגששים הוכיחו כי כל הציוד הצבאי שנתפס נמצא ברשותם כדין. הם חתומים על כל הציוד, למעט שני קלצ'ניקובים שניתנו לקצינים חסין וחסן כשי על הצטיינותם במרדפים אחר מחבלים.

גם חומר החקירה שהעביר רחבעם זאבי לידי האלוף וילנאי, נבדק בקפידה. מלאכה לא קלה. עשרות האשמות שעניינם נישואים של קצין גששים לאשת מחבל ששוחרר בעיסקת השחרור של 1150 המחבלים, ונישואי קצין גששים אחר לאחות של שני מחבלים שפונו מביירות לטוניס; עבירות שעניינן פגיעה בבטחון המדינה; ניצול מעמד לגיוס לצה"ל של אנשים שאינם כשרים כמו למשל חולה לב ועבריין; עבירות פליליות כגון גניבת עדרי צאן ובקר בצפון הארץ, הברחת סיגריות ומשקאות מלבנון ושיחור קציני צה"ל כליים.

שורת חשדות כבדה ומפחידה, אך לאחר החקירה, התבררה כמסך עשן כבד והתפוגגה כלא היתה. שיכבת בוץ עבה שהטיח האלוף במילואים רחבעם זאבי, שגורדה, ומתחתיה לא נמצא כמעט מאומה. המידע נגד בני תמולת רחל הופרך.

יצחק בן־חורין

מועדון מטיילי מעריב

פרטים: "מועדון מטיילי מעריב"
מערכת "מעריב", רח' קרליבך 2, תל־אביב, טל' 03-439207
פתוח ברציפות בין השעות 8.30 עד 18.00

מועדון מטיילי מעריב

טיולי קיץ 1987

לגלות עולם נסתר עם מדריכי "נאות הכיכר"

★ תורכיה – מערב ומזרח. 10-18-19-20 יום.
★ יוגוסלביה – איטליה. 16-18-19 יום.
★ יוגוסלביה – הונגריה – אוסטריה. 17-18-23 יום.
★ פולין – הונגריה. 15 יום.
★ ספרד – פורטוגל והפירנאים. 15-20-21 יום.
★ ספרד – צרפת. 16 יום.
★ דרום אמריקה. 20-23-32 יום.
★ ספארי בקניה. 16-19-23 יום.
★ סקנדינביה. 18 יום.
★ המזרח הרחוק. 30-35 יום.
★ טיולים בדגש מיוחד – לחובבי טבע, אמנות או תיאטרון.

טיולי גשר בהווי דתי ואוכל כשר

אנו מציעים בקיץ 1987 (תשמ"ז) טיולים וחופשות ליעדים הבאים:

★ ארה"ב
★ המזרח הרחוק
★ אירופה הקלאסית
★ סקנדינביה
★ יוגוסלביה – הונגריה
★ טיולים מיוחדים לגיל הזהב ולצעירים.

★ הרשמה בכל משרדי הנסיעות ★

סמינר מיוחד בשיתוף עם "שרשים"

בנושא: "דת ומדע" (או: קונפליקט משפט הקופים)

מרצים ומשתתפים:
פרופ' ישעיהו ליבוביץ – האוניברסיטה העברית, ירושלים
ד"ר חננאל מאק – מרצה וחוקר בספרות התלמוד וימי הביניים, באוניברסיטה העברית.
מר יהוידע עמיר – חוקר בחוג למחשבת ישראל האוניברסיטה העברית, ירושלים.
הרב פרופ' פנחס פלאי – מרצה בחוגים לספרות ומחשבת ישראל, אוניברסיטת באר שבע.
ד"ר מנחם פרידמן – מרצה בחוג לסוציולוגיה, אוניברסיטת בר אילן.
פרופ' שלום רוזנברג – מרצה בחוג למחשבת ישראל, האוניברסיטה העברית ירושלים.
גב' דינה רוזנברג – החוג לפסיכולוגיה, האוניברסיטה העברית ירושלים.

הסמינר יתקיים בתאריך 14–16.7.87 במלון "מרגוע" בערד.

מבצע מיוחד לקוראינו הצעירים:
קייטנת־פנימיה בלונה־גל (לגילאי 13 ומעלה).

5 ימים של כיף באזור רמת הגולן והגליל העליון: שיט אבובים בירדן, טיול קיאקים בלגונות הזאכי. סיורים לראש פינה ולרמת הגולן ועוד...
3 ארוחות ביום + כיבוד חצות, הסעות מתל־אביב, נתניה, חדרה ועפולה.
מחיר: 320 ש"ח ב־4 תשלומים חודשיים שווים.
תאריכי יציאה: 12–16.7, 2–8.8.
★ הקייטנה מלווה במדריכים ומלווים מוסמכים והמחיר כולל ביטוח לכל משתתף.

מועדון מטיילי מעריב

חופשות וטיולים בארץ

קיץ בירושלים

3 לילות במלון לרום בירושלים
(חמישה כוכבים)
במחיר מבצע של 210 ש"ח לאדם
תאריכי יציאה: 12.7

אין כמו לונה גל לחופשת קיץ

מתחדשים טיולי היום שלנו ללונה־גל, פארק שעשועי המים והבידור הענק שעל חופה של הכנרת

- מחיר לאדם: 37 ש"ח, כולל נסיעה וכניסה לפארק.
- מעל ל־3 נרשמים – אפשרות לשני תשלומים.

תאריכי יציאה: 11.7; 15.7; 18.7; 20.7.

מועדון הבריאות של דליה ניר
"מועדון מטיילי מעריב" בשיתוף עם "משקל קל"

שבועות של נופש והרזייה

בפיקוחה האישי של דליה ניר

שהייה במלון "פאלאס" בנתניה, על בסיס פנסיון מלא: שלוש ארוחות עשירות אך דלות בקלוריות; הרצאות ותכנית פעילות עשירה

מחזור יולי: בין ה־12 ל־17

בקטיף הייתי?

לרוצים להנות מנוף מיוחד, ים כחול וחולות זהב, אנו מציעים נופש באוירה מסורתית בשני סגנונות שונים:

★ כפר הנופש:
הבונגלוס משופרים עם שירותים צמודים. 3 לילות 4 ימים, חצי פנסיון, הסעה. במחיר של החל מ־293.50 ש"ח לזוג. תאריכי היציאה: 12.7; 15.7; 22.7.

★ בית מלון חדש ומפואר שנפתח במקום.
4 לילות 5 ימים, חצי פנסיון, הסעה. במחיר של החל מ־573 ש"ח לזוג. תאריכי יציאה: 15.7; 19.7.
★ בשבת – פנסיון מלא.

לרום קלאב הוטל – טבריה

חופשות סופשבוע (3 לילות) ואמצע שבוע (4 לילות) לינה וארוחות בוקר, במחיר של 214 ש"ח לזוג ללילה (כולל מע"מ).

תאריכי יציאה: 23.7; 2.8; 13.8; 16.8.

צוחק מי שעוזב אחרון

(המשך מעמוד 6)
מילוא. הוא לא עשה כלום במשרד, לא מכיר בכלל את העניינים, היה נפגש פעם בחודש עם מישהו מהפקידים, לוקח דברים שעבדו עליהם שנים, יוצא אתם לעתונות, וכולם חשבו שזה הישג שלו. אם הוא טוען שדרעי שיקר, שיוכיח את זה, שידרוש להעמיד אותו לדין".

והפקידות הבכירה, מה היא אומרת? "מילוא טיפל בנושאי המשרד בצורה מעולה. היה הפתעה לכולנו. ארם אמיץ, בעל אינטגריטי. אבל להלחם נגד דרעי זה קרב אבוד. הכוח שלו, שנובע מש"ס, הוא בלתי מוגבל. כשרואים איך נחתכים עניינים, מבינים שלש"ס יש היום הרבה יותר כוח מאשר למערך או לליכוד. הם לא צריכים להתחשב באף אחד. רק בהם צריך להתחשב כל הזמן".

תמונת המצב נכון להיום – בכל מה שנוגע לענייני משרד הפנים – מילוא בחוץ, דרעי בפנים, שמיר מנוטרל. אם מותר להתנבא – מנדלוביץ, החשוד בעשיית מעשי סדום בקטינים, לא יגורש מן הארץ; האיצטדיון בירושלים לא יוקם; הקידומת 20 לא תבוטל רטרואקטיבית; כסף ימשיך לזרום מהמשרד למוסדות דתיים. אם היה אפשר, אולי היו מחזירים אחורנית גם את מחוגי שעון הקיץ.

בשמחה הייתי נהפך להיות חבר שלו

לפני עשר שנים יצאה משפחה יהודית – רופא, אשתו ושני ילדיהם – מבריה"המועצות בדרכה לישראל. בווינה תפש אותם יהודי קנדי והציע להם את כל מקסמי ארצו על מגש של כסף. ההורים החליטו לשנות כיוון, בטוחים שרק כפסע ביום לבין העושר והאושר.

כשהגיעו לקנדה, איש לא חיכה להם. מצבם הלך והחמיר. כדי להתפרנס נאלצו לעבוד מבוקר עד לילה. בקושי ראו את הילדים. כשהגיע בנם הבכור לגיל 16, החליט לעזוב את הבית, ויצא לשוטט ברחבי קנדה עם חבר. באחד הבארים הנידחים הסתבכו בתיגרה עם שיכור. האיש הקיא את נשמתו, בלע את קיאו ונחנק למוות. שני הנערים נידונו למאסר עולם.

זה קרה לפני עשר שנים. הורי הבחור הגיעו ארצה וביקשו את עזרתו של חוות לפיד, הקיבוצניק משחרר האסירים מבתי הכלא ברחבי העולם. הוא הצליח בדרכיו להביא לשיחרורו של הבחור מהכלא הקנדי, בתנאי שיעלה לישראל. עכשיו נותר רק להסדיר את עלייתו.

לפיד: "קבעתי פגישה עם מילוא. הוא מיד קיבל אותי, הקשיב בדריכות למה שסיפרתי לו, ותוך ימים היה הבחור בארץ. היום הוא חי באחד הקיבוצים בגליל העליון, מנסה לשקם את חייו. אחר־כך הגעתי אל מילוא עם הבעיה של רז'ו רץ, ההונגרי שהוצא נגדו צו גירוש יציאה מן הארץ. לפני כן פנה רז'ו אל כל העולם. כולם הבטיחו לו שיעזרו, אבל איש לא נקף אצבע. הסברתי למילוא שלא לרז'ו אני דואג אלא לנוגה, הישראלית שהכירה אותו בכלא והיום היא אשתו. צו הגירוש של בעלה משמעו צו גירוש גם לה ולילדתם.

"ביקשתי ממנו שיעכב את הגירוש רק לשלושה חודשים. הבטחתי שבפרק הזמן הזה אני מתחייב להיות אחראי עליו. מילוא הקשיב, אמר שהוא מבין את הבעיה האנושית, הבטיח לטפל. כמה ימים אחר־כך הסדיר את עיכוב החתימה על צו הגירוש. היום רז'ו חי בנחלל עם נוגה ובתם הקטנה. אין כלפיו רבב טענה. הוצלנו את הבחורה ואת בתה הקטנה.

"עד שהכרתי את מילוא, התחלחלתי בכל פעם שהייתי רואה או שומע אותו. ממש שנאתי אותו. היום אני מודיע לך שיש לי כלפיו הערכה עצומה. בשמחה הייתי נהפך להיות חבר".

יעל פז־מלמד

אבא מכה את אמא

(המשך מעמוד 17)
"הגברים הללו תופסים אהבה במונחים של שליטה וכוח. הם באים מבתים בהם אלימות היתה מלה נרדפת לתשומת לב. מין תרגום מעוות של 'חוסך שבטו שונא בנו'. האלימות, אצלם, מיתרגמת לרגש. הם גדלו בבית זו היתה תמונת המצב. כשחזרה הביתה מאוחר בלילה וקיבלה מכות רצח מאבא, זה היתרגם לאהבה: 'אבא מרביץ הוא אבא אוהב'. לפיכך, גם הבעל המכה הוא בעל אוהב".

"יש מלכודת של תקופת החברות. 'הוא נורא אוהב אותי', תאמר הבחורה, 'למה לא לוותר לו?'. אם היא תיכנע, לא יהיו מכות. אבל אם היא תנסה באיזשהו אופן להתקומם ולבטא את עצמה, היא תהיה אשה מוכה".

"האשה היתה נותנת לבעלה את כל המשכורת שלה, ולא יכלה להשקיע בעצמה, בילדים או בבית. היא היה מונה. הוא היה עושה לה סקנדלים על כל דבר".

"לנשים המוכות יש כמה מאפיינים. הן בדרך־כלל משכילות יותר מן הבעלים, אבל בכל־זאת סובלות מדימוי עצמי נמוך. הן באו מבית עם דגם־התנהגות כזה, ראו בנישואים קרש קפיצה ליציאה מבית ההורים, לעצמאות, לחיים משלהן. הבעל הוא בדרך־כלל הראשון שמראה להן יחס, נותן להן קצת חום, והן הולכות אחריו. זו קבוצה נכבדת של הנשים המוכות".

"קבוצה אחרת הן נשים שהתחתנו משום שנכנסו להריון. 'נישואי מלכודת'. קבוצה בעייתית אחרת הן הילדות הטובות, מבתים טובים, שגדלו במשפחה ליברלית, דמוקרטית. הן מצפות בנאיביות להקים משפחה מאותו מודל. וגם אם הבעל היה בביתו הכיבשה השחורה, היא בתמימות מאמינה שתוכל לשקם אותו, 'לעשות לו בית חם'. הוא מכה – והיא הולכת לקראתו. הוא תופס את זה כחולשה".

"יש גם הרבה נשים צעירות שמתחתנות נגד רצון ההורים. במקרים של אלימות – היא לא תודה ששגתה. הבעל יודע שאין לה גב משפחתי, ומנצל את זה. במשך שנים היא מסתירה את מה שקורה לה. מנסה להוכיח שההורים טעו – והיא צדקה. ברוב המקרים מתקיים כאן מעין הסכם־שבשתיקה מטעם שני הצדדים. לכל אחד מבני הזוג סיבה משלו לכך שמעגל האלימות אינו נפרץ".

אין חוק. יש משטרה

אין חוק. היום דנים את קורבנות האלימות במשפחה לפי חוק עונשין כללי 1977. אין גיוון, והשופטים דנים את העבריינים איש־איש לפי ראות עיניו. מאשה לובלסקי, מזכ"ל "נעמת", אומרת שהעונשים, היום, הם עניין ה"נתון למצב־רוחו של השופט".

"זה שאין חוק ואין פירוט לחוק, מקשה על השופטים. אנחנו הצענו להקביל אלימות במשפחה לחוק הנוער. לחייב התערבות של עובד סוציאלי. להגדיר את הקנסות ואת העונשים. לחייב את הבעל בטיפול גמילה ולהצמיד לו קצין מבחן".

"במועצת השנה האחרונה נרצחו בארץ עשר נשים שבכולן היו ברקע של אלימות מתמשכת. כולן התלוננו פעמים רבות במשטרה. לשוטרים אין הכשרה מספקת לטפל בנושא. רבים מהם מתייחסים לנשים הללו בחוסר אימון. לפני חודש נרצחה אשה ביפו, לפני־כן היא היתה במשטרה עשרות פעמים. כלום לא קרה. בהעדר הנחיות, דרך הטיפול של תחנת משטרה אחת בנושא אינה דומה לאחרת. יש תחנות שהן, בלשון המעטה, מאוד לא בסדר. ועוד בעייה חמורה: ל־12% מהבעלים המכים יש נשק כחוק. במשטרה יודעים למי מהם יש נשק. לאיש כזה, אם הוא מוכר כבעל מכה, היו יכולים לשלול את הרשיון. לא עושים שום דבר".

"השוטר בתחנה לא צריך להיות פסיכולוג ולא עובד סוציאלי", אומרת רונית לב־ארי. "הם מעורבים בדרך כלל לטובת הצד האלים. תפקידם לפתוח תיק. להביא למאסר – אם יש צורך – לא יותר. והם לא עושים את זה כמו שצריך. מחקרים בארה"ב הוכיחו שיד תקיפה נגד אלימות – מרתיעה. אם שוטר היה אומר לרופא שמכה את אשתו: 'פה אתה עבריין, ולא רופא גדול', זה היה עוזר. במקום זה הוא אומר לו: 'כן אדוני הדוקטור, בבקשה אדוני הדוקטור'. ברור שזו לא גישה. רק לפני שבוע שוטר אמר לאשה שבאה להתלונן: 'את יודעת שהוא לא אוהב שאת יוצאת מהבית, אז למה את יוצאת?' מי ביקש מהם להתערב? במקום שיש בו תחנת משטרה 'חזקה', זה עובר מבה לאוזן. שם יש פחות אלימות".

חיה מנור מחולון, בת 37, היתה נשואה 15 שנה. האלימות נגדה התחילה מיד אחרי הנישואים:

"בהתחלה הוא היה קורע בגדים, מנפץ רהיטים ושובר צלחות", היא אומרת. "יותר מאוחר התחיל להכות אותה. מכות בדרגות קשות. היה בית־חולים, היתה משטרה. בתחנת המשטרה בחולון לא אהבו את חיה מנור. קצין החקירות אמר לה כמה פעמים שאם לא תפסיק להתלונן, הוא יעצור אותה. היא לא הפסיקה להתלונן והוא עצר אותה. 24 שעות באבו־כביר הספיקו לה להבין איפה היא עומדת. היא הפסיקה להתלונן. ברחה מהבית.

בתגובה לדברים אלה מסר לנו עדי גונן, דובר המשטרה, ש"הם מודעים למצב. לשוטרים בשטח קשה בגלל המורכבות של הבעייה. זה לא חד־משמעי, כמו צ'ק שאין לו כיסוי. בטיפול בבעייה הזו נדרשים הרבה טאקט ואורך־רוח, והתכונות הללו לא תמיד בנמצא".

יש המעריכים כי בארץ ישנן כיום כמאה אלף נשים מוכות. ב"נעמת" מתרכזות כאלף פניות לשנה מכל רחבי הארץ. אבל לא כל הנשים המוכות מגיעות לשם.

מבדיקת נתונים שנאספו בקרב 600 משפחות בהן קיים דפוס אלימות קבוע המשך לאורך זמן, עולה כי מקרב אלה שהגיעו אישית למרכז, 27.5% הם תושבי תל־אביב; 7.6% – תושבי צפון ת"א; 22.4% – תושבי חולון ובת־ים, 8.8% – תושבי רמת־גן. בסה"כ 73% מהפונים היו תושבי גוש דן.

גיל הפונות נע בין 16־68, וגיל הפונים – בין 22־75. ב־76.8% מהמקרים, הבעל הוא המשתמש היחיד בכספי בני־הזוג. ל־90% מהמשפחות יש ילדים. אצל 11.2% היתה אלימות גם לפני הנישואים.

ב־34% מהמקרים מוצא הבעל הוא אירופה/אמריקה. ב־64% מהמקרים מוצאו מאסיה/אפריקה.

16% מהבעלים המכים סיימו 12 שנות לימוד; 11% מהם – בעלי השכלה אקדמית.

28% מהנשים המוכות סיימו 12 שנות לימוד. 17% מהן – בעלות השכלה אקדמאית.

15.7% מהבעלים המכים עוסקים במקצועות חופשיים (מהנדסים, רופאים, מורים, כלכלנים, רואי חשבון, אמנים).

22% מהנשים המוכות עוסקות במקצועות חופשיים.

48% מהנשים המוכות בסקר, נישאו בעת שכבר היו בהריון; 80% מהן לא שירתו בצה"ל.

אצל 81% מהבעלים היתה אלימות גם בנישואים קודמים. אצל 42% מהנשים המוכות היתה אלימות גם בנישואים קודמים.

אביבה מץ

ספרית **מעריב**

בקש השבוע ספרי איכות אלה:

7 סיבות טובות ליהנות כל השבוע

בקש עוד היום בחנויות ובספרית מעריב.

תל־אביב : דרך פתח־תקוה 72 א'
חיפה : בן־יהודה 29
באר־שבע : קק"ל 90

ספרים מבית טוב-ספרית **מעריב**

עבודה שקוראים ומבינים

40,000 בוגרי מיל"ה קוראים ומבינים

במהירות כפולה!

!!! קריאה מהירה

גישה נכונה ○○ כושר ריכוז ○○ תפיסה מהירה ○○ הבנה מירבית ○○ זיכרון לאורך זמן ○○ עירנות מוחלטת

קורסי בוקר מיוחדים לתלמידים! בסניפים הבאים:

■ תל אביב – בית ציוני אמריקה. ■ ירושלים – מכללת מיל"ה.
■ חיפה – בית ארדשטיין. ■ רמת־גן – בית התרבות קריניצי 6.
קורס בוקר גם בראשון לציון! במועצת הפועלים, רוטשילד 58.
הרשמה מוקדמת במקום. טל. 03־941921.

ההרשמה: ביום א' 5.7, וביום ד' 8.7 בשעה 9 בבוקר.

קורסים מיוחדים במכללות ובמתנ"סים – הרשמה מוקדמת

★ נצרת־עילית: מתנ"ס ברקוביץ. טל. 74988 ★ קצרין: מתנ"ס קצרין. טל. 62083/4 ★ כפר־יונה: מתנ"ס כפר־יונה. טל. 685111. ★ גן־יבנה: מתנ"ס. טל. 74185 ★ אשדוד: מתנ"ס תקוותנו. טל. 23187 ★ עכו: מתנ"ס חיימן (בית הנוער המרכזי) טל. 911822 ★ ערד: מתנ"ס רובין. טל. 958283 ★ שלומי: מתנ"ס. טל. 968487.

מיל"ה – המכללה לקריאה מהירה

בתל־אביב: בבית ציוני אמריקה, אבן־גבירול 26	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 5
בתל־אביב: בסמינר הקיבוצים, דרך חיפה 149	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
בירושלים: במכללת מיל"ה, אגריפס 30	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 5
בחיפה: בבית ארדשטיין, י.ל. פרץ 20, הדר	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 7
בקרית־חיים: בבית ההסתדרות, שרת 75	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 5
בהרצליה: בביה"ס התיכון, הרב קוק 30	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 7
בכפר־סבא: בתיכון ע"ש אלון, גלר 6	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
ברמת־השרון: תיכון אלון, אוסישקין 99	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
בפתח־תקוה: בסמינר שיין, קפלן 42	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
ברחובות: בבית החמישה, גולדברג 6	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 7
בראשל"צ: גימנסיה ריאלית, סמילנסקי 3	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 5
בנתניה: בבית ליגת נשים, מקדונלד 5	ביום א' 5.7 וביום ד' 8.7 בשעה 7
ברמת־גן: בבית התרבות, קריניצי 6	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
בבאר־שבע: במכללת מיל"ה, רמב"ם 30	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
בחולון: מתנ"ס נאות שושנים, גאולים 54	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 7
בקרית־אונו: במרכז קהילתי, צה"ל 104	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
אשקלון: מתנ"ס וולדנברג, שכונת שמשון	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5
קרית שמונה: מתנ"ס אידלשטיין, רח' הרצל	ביום ב' 6.7 וביום ה' 9.7 בשעה 5

להרשמה ולקבלת ציוד לימודי, הקדם ובוא 30 דקות לפני פתיחת הקורס.
שכר הלימוד למשתתף 165 שקלים חדשים. פרטים בטל. 900595/6

קורסי קיץ בכל הארץ

לתלמידי יסודי חטיבות ביניים ותיכון

מבצע! לנרשמים הראשונים תיק גב מטריף! הורים ואחים לתלמידי קורסי הקיץ מקבלים 10% הנחה בקורסי אנגלית למבוגרים. לכל נרשם חינם: מילון עברי־אנגלי, קסטה לתרגול.

אנגלית לתלמיד

לכל כיתה ורמה

בשנה הבאה יהיה ילדך בין הטובים בכיתה באנגלית.

מחזור א' – 1.7.87 • מחזור ב' – 5.7.87 • מחזור ג' – 2.8.87

שנה של אנגלית בחודש אחד. קורס הקיץ הומשך 4 שבועות, 3 פעמים בשבוע, סה"כ 40 שעות לימוד מרוכז, מקנה לתלמיד כמות חומר וביטחון שהוא מקבל במשך כל השנה בבית הספר.

כיתות קטנות ברמה אחידה התלמידים עוברים מבחן התאמה רמה, ושיחת יעוץ, ומסווגים לכיתה שבה כל המשתתפים ברמה אחידה. מספר תלמידים בכיתה אינו עולה על 20 – דבר המאפשר לכל תלמיד השתתפות פעילה בכל שעור ושעור, ולמורה מעקב צמוד אחר התקדמותו של כל תלמיד בקבוצה.

שעורים פרטיים קבוצתיים הלמודים מתקיימים בנוחות מירבית בכיתות מאווררות. לתלמידים מוגשת שתיה קרה או תה לפי בחירה. כיתות קטנות, פיקוח פדגוגי צמוד, רמה אחידה של הלומדים, הקרנת סירטונים, ודרמה יוצרת הופכים את הלימוד לשיעור כמעט פרטי. שיטת הלימוד שלנו מותאמת לכל תלמיד.

3000 תלמידים למדו בקיץ שעבר ושיפרו את רמתם באנגלית במסגרת 200 קורסי קיץ שהתקיימו על ידינו בכל הארץ.

טיפול אישי, משקה חם, לימוד בקבוצה קטנה.

הינך מוזמן/ת לראיון אישי חינם לבדיקת רמתך באנגלית, כל יום בין השעות 9.00 – 19.30 ברצוף.

מתמטיקה לתלמיד

לתלמידי יסודי, חטיבות ובתי־הספר התיכוניים. לתלמידים הרוצים לחזק ולשפר את רמת ידיעותיהם במתמטיקה. לימודים בקבוצות קטנות, הקניית הרגלי חשיבה מתמטיים ע"י פתרון בעיות ותרגול רב של החומר. השתתפות בקורס נותנת לתלמיד אפשרות לעבור להקבצה מתקדמת במסגרת בית ספרו.

חינם! 20 שעות עזר נוספות במתמטיקה ובאנגלית בשנת הלימודים הבאה!

אנגלית למבוגרים

לכל רמה ומטרה

קורסי ערב, בוקר או שעורים פרטיים

★ 12 רמות לימוד. ★ קורסים ל־ABC. ★ אנגלית לנכרות. ★ הכנה ל־TOEFL ★ קורסים לעובדי מוסדות ומפעלים. שכה"ל – הוצאה מוכרת ע"י שלטונות המס.

שפות נוספות: צרפתית, גרמנית, ספרדית

אנגלית לגילאים הצעירים

סדנאות אנגלית מיוחדות לילדים בגילאי 4–8

דווקא בגיל צעיר שבו הקליטה והתפיסה מהירה ביותר! סדנאות האנגלית המיוחדות של המכונים האמריקאיים נותנות לילדך בסיס איתן ובטוח באנגלית לכל החיים! • שיטות הוראה חדשניות. • אמצעי המחשה, שירה ומשחק. • טיפול אישי • קבוצות קטנות • שתיה קלה.

גבעתיים ויצמן 3, טל. 731664	חיפה בלפור 8, טל. 669041	ירושלים יפו 34, טל. 223185	באר־שבע העצמאות 48, טל. 73714	חולון סוקולוב 48, טל. 860689	בת־ים רוטשילד 18, טל. 884181	ראשל"צ הרצל 38, טל. 966801	פתח־תקוה אילנות 13, טל. 913565	אשדוד בנין מאן, טל. 35624	רמת־גן ביאליק 47, טל. 728132	הרצליה סוקולוב 35, טל. 87282	רחובות הרצל 183, טל. 463632	קרית אונו מרכז קהילתי, טל. 716647	אשקלון הרצל 30, טל. 28488	רמלה הרצל 84, טל. 242386	נתניה הרצל 24, טל. 22404	כפרסבא עמותי 3, טל. 444206	ק. חיים וביאליק העמקים 3, טל. 740410		

מכונים אמריקאים לשפות

כפר הנוער גבעת וושינגטון
מבקש חנוכי חקלאי זתי על יד גדרה
– מחפש
מנהל חשבונות
שיוכל למלא בחלקו תפקיד של
מרכז קניות
מובטח שכון מתאים במקום.
על המעוניינים לפנות לפי:
ת. ד. 1479 תל אביב

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 26.6.52 – 3.7.52. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

המוניות מפסיקות תנועתן ליומיים

מהבוקר נכנסו לתוקפן הגבלות התנועה וכמה מאות מכוניות פרטיות, שבתרו ביום ה' כיום הפסק שני, נוסף על השבת, שבתו היום מהבוקר.

אך השבתת התנועה כתוצ' את מהגבלות ימי הנסיעה תתן את אותותיה החל ממחר.

בעוד שכמעט כל בעלי המוניות בחרו את יום ו' ושבת כימי מנוחה, הרי התריעו בעלי המוניות בחיפה את הרישום בכלל, ובהתאם לכך הפסיקו את עבודתם החל מאמש בשעה 7.

גם במוצאי המכוניות הפרטיות בחרו ביום ו' כיום הפסק שני ומהלילה בשעה 2 אחר חצות יתייתמו בכבישי הארץ מתנועת רוב המכוניות – מוניות ומכוניות פרטיות.

הפסקת תנועת המוניות ליומיים תגרום סבל וקשיים רבים לציבור.

סוגים אחרים של המשוחררים כוללים חברות תעופה – 9 מכוניות, חברי כנסת – 15, חברת "מקורות" – 36 (מזה 9 מכוניות שחרור מלא ו־27 – שחרור יום אחד); עתונות – 12; "מקרים מיוחדים" (ראשי עיריות, חברות החשמל, נציב בתי־הסוהר, הוער הפועל של ההסתדרות וכדומה) – 40, תיירים 35. נוסף לכך קיבלו שחרור מלא 139 נכים בעלי מכוניות פרטיות.

מי שוחרר מהגבלות התנועה

756 מכוניות פרטיות – מתוך המספר הכללי של 8000 באזור ת"א, המשתרע מרחובות עד נתניה – קבלו עד כה שחרור מלא מהגבלות התנועה.

בין בעלי מכוניות, שעליהם אינן חלות ההגבלות, עומדים במקום הראשון הרופאים עם 435 מכוניות. בין שאר הפטורים במקצוע הרפואה נמצאים: רופאים וטרינריים – 19 מכוניות; אחיות 2, אמבולנסים – 21.

ת. קולק במקום אבריאל

מר תיאודור קולק, מי שהיה ציר בשגרירות ישראל בוואשינגטון ומקשר בין ממשלת ישראל לבין הנהלת מפעל מלווה העצמאות בארה"ב, עומד להתמנות מנהל כללי של משרד ראש הממשלה לאחר שמר אהוד אבריאל עבר להנהלת משרד האוצר.

מר קולק יחזור בימים הקרובים מחו"ל, לפי הזמנת ראש הממשלה, אולם עדיין לא ברור אם יקבל על עצמו את התפקיד.

ישראל – קופנהאגן 36:98

במשחק האיגרוף הראשון שלה נצחה נבחרת ישראל בכדורסל את נבחרת קופנהגן בתוצאות גבוהות 98:36.

במשחק הצטיינו במיוחד זכריהו עופר ומרדכי חפץ.

האלוף "שוגאר" נוצח

שוגאר ריי רובינסון, אלוף האיגרוף העולמי במשקל בינוני, נוצח אתמול ב"נוק אוט" טכני על ידי אלוף המשקל הצי־הכבד ג'ואי מאכסים, בסיבוב ה־14 של התחרות באיצטדיון "יאנקי" בניו־יורק.

ידי המשטרה מלאות עבודה

נשללו רשיונות נסיעה ממי שלא נרשם כחוק, או נסע אחרי הדלקת הנרות.

צירות ישראל תוקם במקסיקו

ממשלות מקסיקו וישראל הסכימו לקשור יחסים דיפלומטיים ביניהן ולהקים באופן הדדי צירויות בבירותיהן. הודעה על כך נתפרסמה הבוקר והיא באה בעקבות שיחות שערך בזמן האחרון בבירות ישראל בוואשינגטון ובמקסיקו הציר מ. ארב, שביקר במקסיקו ונפגש עם ראשי המדינה.

אמנים ישראליים בתערוכת ונציה

גם מתוך שתי מייצגים אמנים ישראליים ותיקים וגם מתוך שבציירותיהם משתקפים שלושה אופקים שונים של אמנות הציור הישראלית.

ששים תמונות של שלושה ציירים ישראליים יוצגו, זו הפעם הראשונה, בביתן ישראלי מיוחד, באחת התערוכות הבינלאומיות הגדולות ביותר, שתיפתח בימים אלה בונציה.

ועדת משרד החינוך והתרבות בחרה בעשרים מתמונותיהם של כל אחד מהציירים ראובן רובין, מרסל ינקו ומשה מוקאדי.

הנכדה ברחה לארץ

אחרי שברחה מאמה הנוצרית ברומא, הגיעה אתמול ב"קדמה" לחיפה נכדתו של ד"ר איזדור שליט, בת ה־18, עבודת הצלבה של הרבא השיעים הירושלמי, דיה אלבוס שליט מנישואיו הראשונים. הנערה יצאה לדרך והגיעה ארצה מבלי להודיע לאביה או לסבה. היא הודות למנהל המכס, מחלקת הנוסעים של הבנק, מר קרמר, שאף הוא הגיע לה כסף להוצאות הדרך והלה לתגיע לתחנה הסופית של נסיעתה הרפתקנית: תל־אביב, שם גר הסב.

מנת הביצים לא תוגדל

אין כל סיכוי להגדיל מנת הביצים ב־4 החודשים הקרובים, הודיע המפקח מר ג. ורלנסקי, ממועצה הארצית של התנובה. המנה המוקצבת לנפש לשבוע תהיה בין 2 ל־3 ביצים. רק בנובמבר אפשר יהיה להגדיל לנפש 3 ביצים.

"גילה" בסיסים סודיים ליד נתניה

מדינת ישראל בונה ליד נתניה בסודי סודות את בסיס התעופה הגדול ביותר במזרח התיכון – כותב היום ססמון דיליבר במגזין "אובזרבר". לטענתו לא מוצאים מעשים שעשויים לא

מפני שישראל זקוקה לבסיס ותרה לתגנות או לצרכי פרטיזניות, אלא על מנת למסק תוספת אפשרית לרשת הגרו' כת של בסיסים אמריקנים, המתמשכת לאורך הים התיכון ממאריקו ועד טורקיה.

לדברי הכתב שואף מר בן־גוריון להגדיל את כוח האדם של מדינת ישראל ואת כושרה התעשייתי וערכה האסטרטגי עד כדי כך, שהמתכננים הצבאיים האמריקאיים יאלצו לראות בה גורם מסוגה של מערב גרמניה, היינו, את המדינה בעלת הכוח הלוחם החזק והטוב ביותר במזרח התיכון, בסיס תיקונים מועיל ביותר לצי, עורף ובית אוצר למשק מאחורי החזית, ולכסות מגדל אשר לא זו בלבד שלא ירצו לוותר עליה אלא אף היאו עצמם חייבים לעשות כל מאמץ כדי למנוע את נפילתה בידי בריה"מ.

נאסרה הצגה

"היוצאנית המהוגנת" – מחזה מאת ז'אן פאול סרטר, נאסרה הצגתו ב"אוהל" על ידי המועצה לביקורת סרטים ומחזות שליד משרד הפנים.

המחזה תורגם על ידי המשוררת לאה גולדברג. גם "שינוי השם" של המחזה ל"הנערה והכושי" לא הועיל... המועצה טוענת כי המחזה אינו מוסרי... המחזה בויים על ידי חבר "אוהל" ז. בר־בן והחזרות להצגתו כבר נגמרו. האיסור בא ערב הצגת הבכורה.

קברט חינגא בר

רחוב גאולה 40 תל־אביב, טל. 5996

40 תכנית הקיץ החדשה בגן החגיגי 6 דקדניות חמודות

והופעת הציר בוקאריש

רוזט צרו – ROSETTE ZAROU

תזמורת אנדרי

בליל שבת פתוח • בימי חול הכניסה חופשית

5.7-10.7.87

יוצאים לחופש

40 המשביר לצרכן

מבצע חופש ונופש לכל המשפחה

בגדי-ים וחוף
חולצות טריקו
מגבעים
מכנסיים קצרים
תיקי קש ובד
סנדלים וקבקבים
מבחר תכשיטים
ממוצרי היוקרה
15% הנחה
Marks & Spencer St Michael

אוהלים
ציוד ספורט
ציוד קמפינג
תרמילים
סירות מזרונים
גלגלי-ים
מחבטים וכדורים
מבחר מוצרי שיזוף
20% הנחה

יום המוצר
יום שני 6.7.87
מכנסיים
כל הסוגים
לנשים גברים וילדים
25% הנחה
כולל כל החנויות

יום המוצר
יום ראשון 5.7.87
שמלות וחליפות 2 חלקים
לנשים וילדות
25% הנחה

ועוד 50 מינויי סעודה בשניים
סעודה בשניים meal for two
Club mfi Israel

SPALDING
ציוד ובגדי ספורט
VERGINA

THERMOS
תרמוסים
25% הנחה
בין הקונים יוגרלו 3 טיסות ללונדון (לא כולל מיסים)

שבוע יצרן
תפרון-שיקה
tefron chica

25% הנחה

■ תחתונים וגופיות לנשים גברים וילדים
■ הלבשת תינוקות

שרות ללקוחות המשביר לצרכן-קניה באשראי עד 12 תשלומים
פרטים בבתי הכלבו

מועדון מטיילי מעריב

טיולי קיץ 1987

לגלות עולם נסתר עם מדריכי נאות הככר

מבצע 10% הנחה* על כל הטיולים הכוללים את: יוגוסלביה, לנרשמים למועדי היציאה בסוף יולי, אוגוסט וספטמבר החל מ- 21.7 עד 21.9.
* ההנחה על שרותי הקרקע.

יוגוסלביה לעומק - 16 יום - 23.6, 7.7, 21.7, 2.8, 9.8, 2.9, 15.9, 6.10
הונגריה ויוגוסלביה - 18 יום - 5.7, 19.7, 2.8, 9.8, 20.9, 4.10
יוגוסלביה ואוסטריה - 17 יום - 12.7, 2.8, 13.9
הונגריה, יוגוסלביה, אוסטריה - 23 יום - 28.7, 8.9
יוגוסלביה ואיטליה - 18 יום - 13.7, 5.8, 17.9
פולין והונגריה - 15 יום - 2.7, 6.8, 1.10
הונגריה ווינה - 8 יום - 23.6, 5.7, 19.7, 2.8, 9.8, 20.9, 4.10

תורכיה
תורכיה הקלאסית - 18 יום - 14.8, 11.9, 2.10
מערב תורכיה - 20 יום - 10.7, 31.7, 23.9
חגיגה בתורכיה - 10 ימים - 27.7, 5.8, 23.9, 7.10

ספרד פורטוגל והפירינאים
ספרד ופורטוגל - 15 יום - 25.6, 9.7, 30.7, 13.8, 3.9, 21.9, 5.10, 22.10
ספרד, פורטוגל והפירינאים - 20 יום - 25.6, 9.7, 30.7, 13.8, 3.9, 17.9, 1.10, 22.10 (19 יום)
שלב בחופשתך שבוע נופש בפלמה דה-מיורקה.

דרום אמריקה במסלול המקיף - 32 יום - 14.7, 22.9

סקנדינביה
סקנדינביה הקלאסית - 18 יום - 2.7, 23.7, 6.8, 10.9
סקנדינביה סביב סביב - 18 יום - 16.7, 9.8

קניה
ספארי מקיף בקניה - 16 יום - 16.7, 30.7, 13.8, 17.9, 1.10
מיני ספארי בקניה - 9 ימים - 16.7, 30.7, 13.8, 17.9, 1.10, 6.10 (טיולים מונחים לחגים)
שלב בחופשתך שבוע נופש אקזוטי במלון המפואר דיאני-ריף לחוף האוקינוס ההודי.

המזרח הרחוק
המזרח הרחוק הטיול הקלאסי - הונג-קונג, יפן, טייוואן, תאילנד, הודו ונפאל, פיליפינים - 30 יום - 27.8, 14.9, 21.9, 6.10
הודו נפאל - הטיול הפתוח - 35 יום - 14.8, 21.8, 28.8, 18.9, 9.10, 16.10

טיולים בדגש מיוחד
לצד טיולינו המקיפים לכל היעדים אנו מקיימים סדרת טיולים מיוחדים השמים דגש על נושא או אזור ספציפי. טיולים אלה יודרכו ע"י מיטב המדריכים בארץ.
* מזרח תורכיה - 19 יום - 10.8, 14.9
* תורכיה בחיק הטבע - 22 יום - 17.7, 7.8 (טיול קמפינג)
* שייט ואגדות לתורכיה - 22 יום - 17.7, 14.8, 11.9
* יוגוסלביה לחובבי טבע - 19 יום - 23.7, 9.9
* יוון ויוגוסלביה בנתיב שונה - 18 יום - 14.9
* מסע בהימלאיה - 28 יום - 22.9
* הרפתקה אפריקאית מהאוקוונגו למדבר נמיב - 26 יום - 21.9
* קניה - סביב-סביב - 23 יום - 30.7, 29.9 (טיול קמפינג)
* אתיופיה וקניה - 12 יום - 28.9
* בעקבות מגלן ודרווין - פטגוניה וארץ האש לקרנבל - 35 יום - סוף ינואר 1988
* הרפתקה בדרום אמריקה - מהרי האנדים למקורות האמזונס בארץ האינקה - 32 יום - 21.7
* מרכז אמריקה - 28 יום - נובמבר 1987
* ספרד צרפת - משני צדי הפירינאים - 16 יום - 11.8
* ספרד לשוחרי אמנות - 18 יום - 13.9
* חצי האי האיברי - 21 יום - 4.8, 6.10
* תיאטרון בלונדון - 8 ימים - 18.9, 7.10, 9.10, 15.12, 27.12
* שייט תעלות באנגליה - 9 יום - יולי, אוגוסט 1987

לקבלת חוברת מפורטת פנה למועדון מטיילי מעריב קרליבך 2 ת"א טלפון 03-439207.

נאות הככר לגלות עולם